

J j

♦ J j Bashkëtingëllorja j.

♦ *si em f i* ja Shkronja j; grafia dhe tingulli i saj. J-ja e madhe

ja¹ pj

♦ Tregon dikë a diçka që ndodhet pranë folësit; diçka që ndodh a shfaqet papritur, a që tërheq vëmendjen. **Ja ku qenka! Ja ku po vjen!! Ja ku e ke, po të thërret!** [Ja Nazareti, ja Bethlehemi,/ Lum' i Jordanit,/ Jerusalemi,/ Mal' i Sionës, Bethsaidaja,/ Dhe Golgothaja. (FN)]

♦ Përdoret për të shënuar fillimin e tregimit, ndryshimit të temës së bisedës si dhe për të tërhequr vëmendjen për diçka. **Ja ç'po na dëgjojnë veshët. Ja se si ndodhi.**

♦ Përdoret për të shprehur nxitim, shpejtim etj., afërsisht me kuptimin **menjëherë, tashti, këtë çast**. **Ja, tashti! Ja, vajta e erdha! Ja, sa të shoh (sa të vishem, sa ta lajmëroj)! Ja, sa erdhi!**

♦ Përdoret përpara përemrave vetorë e dëftorë, si edhe përpara disa ndajfoljeve, me kuptimin "pikërisht". **Ja, ai e shpëtoi! Ja, kjo është e gjitha. Ja, kësaj i thonë punë. Ja, ky është burri. Ja, këtë desha të them. Ja, kështu bëhet puna.**

♦ Përdoret për të shprehur qëndrimin e folësit ndaj asaj që dëgjon, që vë re etj. zakonisht për të shprehur habi, kënaqësi, zemërim, përçmim etj. **Ja ç'na qenka! Ja dhe puna (shpikja) jote! Ja, si të them, s'di! Ja, thoni edhe ju! Ja ç'vete bën!**

♦ Përdoret zakonisht me një parafjalë a lidhëz për të përmbyllur një mendim, për të nxjerrë përfundimin, për të shpjeguar arsyet e diçkaje, për të kumtuar diçka me rëndësi ose kur fillohet njënjë numërim, kur flitet për diçka përfundimi i së cilës mezi pritët etj. **Ja ku na doli! Ja tek e solli fjalën! Ja dhe ky! Ja edhe diçka tjetër... Ja pse u menit ai! Ja pra pse veprova kështu! Ja dhe kjo punë mbaroi. Ja ku e ke, merre! Ja ku po ta them. Ja dhe.**[dhe ja ku po jua them, o Zot, po nuk na dhatë ne pavarësi, punët do venë keq e keq (FK).] [Ja, edhe ëndrra për t'u bërë aktor profesionist kishte mbaruar më në fund. (IK)]

*

Ja që hë S'ke ç'i bën; hë pra.

ja² lidh: Ja... ja... ose... ose... Ja vdekje, ja liri. Ja e bëj, ja bie e vdes. [besn' e zotit kam me ta dhanë:/ ja kam me lan' kryet në Jutbinë,/ ja kam me i pre tridhet' agallarët! (CV)]

jabanándajf bis (Shkon) dëm; kot.

jabanxhësh•ë a f sh a at f e JABANXHI U².

jabanxhí a m sh j jtkrahin G > JABANXHI U².

jabanxhí u¹ m sh j jtG > JABANXHI U².

jabanxhí u² m sh nj një vjet Njeri i ardhur në një vend; i ardhur; i huaj.

jabanxhí•e ja f sh e et f e JABANXHI U².

jabanxhíj t sh G > JABANXHINJ TË.

jabanxhínj të sh i JABANXHI U².

jabixhák u m sh ë ët bot (Vitis vinífera) Hardhi rrushi.

jací a f sh a at fet Lutje e akshamit.

jadác i m sh ë ët

♦ Asht në trajtë kërrabe i gjoksit të shpendit.

♦ Lojë me dy veta që tërheqin secili nga një krah të ashtit; fiton ai që këput copën më të gjatë.

jadhím i m krahin G > AJODHIM•Ë A.

jagrajúgrandajf Pa logjikë; pa lidhje.

jaguár i m sh ë ët zool (Panthera onca) Kafshë e egër mishngrënëse, e ngjashme me

leopardin, me ngjyrë të mushkëllyer me pulla të zeza, me trup që arrin deri 150 kg dhe gjatësi afër 2 m pa llogaritur bishtin; rron në xhunglat e Amerikës Qendrore e Jugore.

jagurín•ë a f sh a at Rrush i papjekur, i tharët; gresë.

jah

I pj Jo; hëk(ë).

II pasth Përdoret për të shprehur neveri, gërdi.

jahnímb: Fasule jahni fasule me mish.

jahní a f sh - të ushq Gjellë me lëng, me copa mishi e qepë të kaurdisura.

Jahué i m fet Perëndi e popullit të Izraelit dhe Judesë, krijues i kozmosit dhe perëndia e vërtetë e gjithë botës.

jaht i m sh e et Aniye e vogël me motor, me avull ose me vela, e ndërtuar për të bërë gara sportive e për shëtitje. **Park jahtesh** vend i posaçëm në port për ankorimin dhe ruajtjen e jahteve.

jahtár i m sh ë ët

♦ Pronar jahti.

♦ Lundërtar me jaht.

jahtár•e ja f sh e et f e JAHTAR I.

jáhu pasth bis: Jo, mrejahu! jo, or ti!

Jahudí a f gjeog ant Troje të fisit izraelit të jahudinjeve, në malet e Palestinës jugore.

jahudí a m sh j jt G > JAHUDI U.

jahudí u m sh nj njtë

♦ Vendas i Jahudisë.

♦ *keq* Njeri shumë dorështrenguar; kurnac.

jahudíj t G sh i JAHUDI A.

jahudíj•e a f sh e et G Vendas të Jahudisë.

jahudínj të sh i JAHUDI U.

jahudíshtndajf G Në gjuhën e jahudinjeve.

jahudísht•e ja f G Gjuhë e jahudinjeve.

jáj•ë a¹ f sh a at

♦ Vegël me një shkop dhe tel të hollë për të shkrifëruar leshin për qeleshe.

♦ Tel i hollë i kapur në dy cepat e një harku prej druri për të nxjerrë fasha nga lëkura e drurëve të njomë.

jáj•ë a² f sh a at

♦ *J* Emtë; motër e babait; hallë.

♦ *krahin G* Nënë.

jak /jakh/ ndajf Jo; hëk. **Të pëlqen? - Jak.**

jak u m sh ë ët zool (*Bos grunniens; Bos mutus*) Buall i egër qimegjatë i Himalajeve.

Jak u m shkurt i JAKOV I.

jakatár i m sh ë ët Rrobaqepës që bën dhe vë jaka.

jakatár•e ja f sh e et f e JAKATAR I.

jakejándajf Tutje-tëhu.

jákë¹ veta III nj urdh krahin Eja; ec këtu.

jákë² pandr: Bëj çap e jakë çapitem lart e poshtë.

ják•ë a f sh a at

♦ Pjesë e sipërme e palltos, këmishës etj., zakonisht e palosur, që rrethon qafën dhe që nga ana e përparme përgjithësisht është e hapur; qafëz e një veshjeje. **Jakë e ngrirë** jakë e hekurosuar shumë mirë; jakë e kollarisur. **Bluzë pa jakë. Ngre (ul) jakën. Fustan me jakë dekolte të thellë.**

Jakë e rreme jakë që vihet e hiqet (nga këmisha, bluza etj.).

♦ *zool* Shirit në qafën e disa kafshëve.

*

E zë për jake dikë E kërcënoj dikë për ta shtrënguar që të bëjë diçka.

**

jákëni*urdh veta III sh bis* Ejani; qasuni. **Jakëni këtu!**

jakëmbërthyer*mb*

♦ Me jakën të kopsitur.

♦ Tepër i kujdesshëm në veshje.

jakëtú*pasth* Përdoret për t'i afruar qetë në hulli.

jákëz a f sh a at

♦ Jakë e xhurdisë.

♦ Kapuç i madh në gunën e burrave; kapuç i gjatë i bërë me lesh dhie, që e hedh bariu në kokë kur bie shi; llabane. Jakëz e dhirtë. Guna pa jakëz si këmisha pa mëngë. fj.u.

*

I ka sytë me jakëz Është sylesh.

jakëzbërthyer*mb*

♦ Me jakë të zbërthyer.

♦ I pakujdesshëm në veshje.

jakí a f sh - të

♦ Llapë e përgatitur me të bardhën e vezës, sapun, lesh a pambuk etj., që ngurtësohet në një kohë të shkurtër dhe përdoret së bashku me disa dërrasa shumë të holla për të mbështjellë e për të shtrënguar pjesën e ndrydhur a të thyer të një gjymtyre. **Shtie jaki. I vuri jaki (në dorë, në gju, në mes). I vajti në vend dora (këmba) me jaki.**

♦ Llapë me sapun, me qepë, me vaj etj., që vihet në një pjesë të vrarë të trupit për ta shëruar.

♦ Prerje a hapje e vogël e bërë në plagë, me qëllim që të rrjedhë për ca kohë që të pastrohet ose të lehtësohen dhembjet. **I hap (i çel) një jaki.**

*

I çel një jaki (të keqe)dikujt E hidhëroj, e shqetësoj shumë dikë; i hap një plagë.

Jakób i m Stërnip i Abrahamit; i lindën 12 djem, që u bënë paraardhësit e 12 fiseve të Izraelit.

jakóbín e mb

♦ *hist fet* I jakobinëve; që ka të bëjë me jakobinët.

♦ *fig* Radikal.

jakóbín i m sh ë t hist Mbështetës i krahut radikal të Revolucionin Francez, që vendosi Rendin e Terrorit.

jakobiní•zëm mi m Ideologji e krahut radikal të Revolucionin Francez, që vendosi Rendin e Terrorit.

jakóbít e mb hist I jakobitëve; që ka të bëjë me jakobitët.

jakóbít i m hist Përkrahës i mbretit Xhejms II pas rrëzimit të tij nga fronin më 1688, ose përkrahës i familjes mbretërore të Stuartëve.

jakóbít•e ja hist f e JAKOBIT I.

jakór•e ja f sh e et Veshje e lehtë me jakë të madhe për të mbrojtur veshët.

jaksh*pasth* Fjalë që shpreh neveri.

jakshtíska **a ur** To suit.

jakúc•e ja f sh e et Veshje e sipërme burrash që arrin deri në bel, me mëngë të shkurtra dhe jakë me thekë; punohet me lesh deleje ose deleje e dhije të përzier. >**THEKOR•E JA.**

jakúl•e ja f sh e et K Kapuç i gunës.

jakút e mb I Jakutisë; që ka të bëjë me Jakutinë, me vendasit a banorët saj.

jakút i¹m sh ë ët Vendas a banor i Jakutisë.

jakút i²m sh ë ët vjet Gurgjak; rubin.

jakút•e ja f e JAKUT I¹.

Jakutí a f gjeog Republikë autonome në Rusinë Lindore.

jakutíshtndajf Në gjuhën e jakutëve.

jakutísht•e ja f Gjuhë turke e jakutëve.

Jalt•ë a gjeog Qytet turistik në Krime, Ukrainë. **Konferenca e Jaltës** hist konferencë, e mbledhur në shkurt 1945, që vendosi për ndarjen territoriale të Europës midis fuqive fituese të Luftës së Dytë Botërore.

jallápasth bis Thirrje për të shprehur habi. **Jalla, more djalë!**

jallán e mb Gënjeshtar; mashtrues. **Botë jallane.**

jalláq i m sh ë ët tek vjet Kovë për kullimin e papastërtive të enëve të bakrit para se të kallajisen.

jallímb vjet bis (Mish) shumë i majmë; i dhjamur.

jallí a¹f sh - të vjet bis

♦ Fushë; ultësirë fushore. **Malësia e jallia.**

♦ Tokë kripore; kripërishtë.

jallí a²f vjet bis K Yndyrë që del sipër gjellës.

jam qëshë qënë

I *jokal*

♦ Rroj, jetoj, gjëllij. **S'është më** ka vdekur. **Qofsh me jetë!** *urim*. **Rrofsh e qofsh!** *urim*. **Mos qoftë!** *mallk*. **Gjithë ç'jemi. Na ishte njëherë. Sot jemi, nesër s'jemis'jemi** të përjetshëm.

♦ Ndodhem diku ose duke bërë diçka, gjendem. **Jam në shtëpi (shkollë, punë).** **Do të jemi te një shok** do të vemi për vizitë (drekë, darkë, punë) te një shok. **Është në udhëtim** po udhëton. **Është nën armë (në ushtri).** **Jemi në valën (në zjarrin) e punës.** **Është në përfundim e sipër.** **Nuk ishin të gjithë. Jemi që jemi** me që ndodhemi. **Jam brenda (jashtë).** **S'është këtu (atje).** **Kudo qoftë (kudo që të jetë).** **Ku je? Të shohim ku jemi e ku s'jemi** të shohim gjendjen, të shqyrtojmë punën etj.

♦ Kaloj një gjendje; jetoj një gjendje të caktuar; kam një veti, tipar, aftësi a diçka tjetër që më vë në një gjendje të caktuar; kam arritur një gjendje të caktuar. **Është i ri (i zoti, trim).** **Është i gjatë (madh, shkurtër).** **Është e domosdoshme (kuptueshme, lehtë, rëndë).** **Qofsh i lumtur (i gëzuar)! urim. Jeni i lirë!** mund të largoheni. **Qenka i marrë!** Sa është? Ç'moshë ka? Ishte i krimbur me para. Ishte gacë në para. A je burrë? Ishte fishek. **Është lule. Jam akull.** **Është gjethe plepi.** **Është dora vetë.** **Nuk është prej guri.** **Është qime e gjallë dikush.** **S'është nga ata burra.** **Është njeri pa njeri.** **Është i punës (i gojës, i fjalës, i pushkës, i gishtit).** **Jemi të mendimit se...** **Është me shkollë.** **Ka qenë me grip.** **Është në moshë.** **Qenka me dallgë sot.** **S'është në gjendje (në rregull).** **Nuk është pa gjë.** **Është në hava.** **Është me vend.** **S'është në të (në vete).** **Je ndër mend?! Është jashtë botës.** **S'është në këtë botë (në këtë dynja).** **S'është në orë të mira.** **Si je? Qofsh shëndoshë!** *urim*. **Gëzuar qofsh!** *urim*. **Të qofsha falë!** *urim*. **Është plot (bosh).** **Jam mirë (keq).** **Isha ngushtë.** **S'është dosido.** **S'është gjëkund (asgjëkund).**

♦ I përkas dikujt; kam lidhje farefisnie ose lidhje të tjera me të; kam të bëj me të. **Është yni.** **Është i biri (e bija, e ëma).** **Janë vëlla e motër (kushërinj, burrë e grua).** **Janë farefis.** **Janë bashkëfshatarë (bashkatdhetarë).** **Janë të një gjaku.** **Janë shokë (miq) të vjetër.**

♦ *veta III* I përket dikujt a diçkaje; është pronë e dikujt a pjesë e diçkaje; lidhet ngushtë me të; i takon atij. **Libri është imi.** **Kjo është për ty.** **Është e të gjithëve.** **S'është e askujt.** **Kjo derë është e dhomës së gjumit.** **Ato kodra janë të rrethit të Durrësit.** **Këto banesa janë të lagjes sonë.**

♦ E kam prejardhjen, vij, rrjedh. **Jemi nga një fshat.** **Është nga derë e madhe.** **Është nga malësia**

(Elbasani, nga rrethi i Lezhës). Nga je?

♦ Më duhet të bëj diçka; kam për të bërë diçka; kam prirjen për të bërë diçka; kam dëshirë për të; e pranoj a e pëlqej. **Jam për rrugë. Jam për t'u nisur. Jam për ta vendosur nesër. S'jam me këtë zgjidhje. S'është për punë. Jam në anën e tij e përkrah atë. Jam me ty pajtohem me ty dhe të përkrah.**

♦ *sh* Bëhem (si numër, si sasi). **Ishin shumë (pak, mizëri, mizë lisi). Sa ishin? Ishin mizë lisi.**

♦ *veta III* Ndodh; ngjan; bëhet; fillon. **Nesër janë zgjedhjet. Kur është ndeshja (shfaqja)?**

♦ *veta III* Ka. **Janë ca punë që s'i lë dot. Janë ca njerëz që... Janë shumë (mjaft, boll).**

♦ *veta III* Duhet, do (me një folje në paskajore). **Është për të vënë re. Është për të thënë. Është për të vënë në dukje. Janë për t'u lavdëruar. Është për të ardhur keq. Ishte për t'u bërë do të bëhej patjetër.**

♦ Përdoret me folje në përcjellore dhe së bashku me të jep gjendjen ose vijimin e një veprimi. **Është duke punuar po punon. Isha duke mësuar po mësoja.**

Isi folje ndihmëse

♦ Përdoret për të ndërtuar kohët e përbëra të foljeve pësore dhe vetvetore. **Jam rruar. Është ftohur. I janë përveshur punës. Ishte mësuar. Qe mbyllur brenda. Si qenka bërë!**

♦ Përdoret me kohët e përbëra në trajtën pësore dhe vetvetore të gegërishtes: **Jam ardhë** kam ardhur.

*

Ashtu qoftë! Dua me gjithë zemër që të jetë a të bëhet në atë mënyrë.

Ç'është e vërteta *ndërmj* Në të vërtetë; pa dyshim; sigurisht.

Ç'paska qenë! *iron, mospërf* S'i gjendet shokul; i vetmi qenka!; s'e paskam njohur!

Duke qenë se... Për arsye...; meqenëse...

Është (ndahet) në shenjë Dallohet, shquhet ndër të tjerët nga një veti, aftësitë etj.

Është (njeri) me vulë Njihet mirë nga të gjithë për diçka zakonisht jo të mirë; është me damkë.

Është e udhës Është mirë; është më e përshtatshme; është ashtu siç duhet, siç ka hije.

Është bilbil nga goja Flet shumë bukur.

Është djalli (shejtani) vetë *bis* Është shumë i zgjuar, shumë i shkathët.

Është i vetmi *bis* Është shumë i zoti; s'e ka shokun.

Është me gjashtë gishta Është hajdut.

Është me pushkë në faqe Është gati për të shtënë a gati për luftë.

Është në buzë të greminës (humnerës) Është në prag të shkatërrimit të plotë ose të një humbjeje a fatkeqësie të madhe.

Është në pelena

♦ Është ende shumë i ri dikush, i ka buzët me qumësht, është ende në shpërgënj.

♦ Porsa është formuar diçka; sapo është krijuar, sapo ka lindur.

Është për lumë Është shumë keq; është në gjendje të vështirë; është në hall të madh.

Është për të lëpirë gishtat Është shumë i shijshëm.

Është për t'i pirë dollinë Është shumë i mirë.

Është portë pazari Është llafazan i madh; merret shumë me thashetheme dhe nuk mban dot asgjë të fshehtë.

Është si grosha shtatë javë Nuk është në gjendje të arsyetojë a të gjykojë si duhet; është fare i papjekur.

Është thikë me dy presa (tehe) Ka sa të mira aq edhe të këqija, sa mund të të ndihmojnë aq edhe të dëmtojë; kërkon kujdes të madh.

Ishte me litar në grykë Është përpara një rreziku të madh; është përpara varjes a pushkatimit; është në hall të madh; është përpara një nevoje a vështirësie të madhe a përpara një detyrimi të

rëndë.

Jam (bëhem) bark e shpinë me dikë

♦ Lidhem ngushtë me dikë; bëhem mik me dikë.

♦ Bëhem një me dikë.

Jam (e kam, shkoj) gjalpë e vaj me dikë Kam marrëdhënie shumë të mira me dikë; i kam punët mirë, e kam grurë me të.

Jam kaluar Jam në gjendje të mirë; jam me fitim.

Jam krunde

♦ Jam pa një lek në xhep.

♦ Jam shumë i dobët në mësim; s'di gjë prej gjëje.

Jam mbi ujë Jam në gjendje të pasigurt e të paqëndrueshme; nuk e di si do të më vejë puna.

Jam me këmbë në yzengji dikush

♦ Jam gati për të ikur.

♦ Jetoj e punoj në kushte shumë të mira, pa telashe e vështirësi.

Jam më dysh Jam me dy mendje, i pavendosur.

Jam në ditë të hallit Jam në gjendje shumë të vështirë e pa rrugëdalje.

Jam për tokë Jam keq; jam dobët.

Janë (shkojnë) thikë e brisk (brisk e thua) Shkojnë shumë keq njëri me tjetrin; i kanë.

Janë gur e uror Po u takuan të dy, do të zihen keqas pa tjetër; janë si zjarri me vajgurin..

Janë në thikë e në pikë I kanë acaruar marrëdhëniet sa më s'bëhet; janë bërë armiq të papajtueshëm.

Janë pe për një gëzof Janë pothuajse njëlloj; janë shumë të përshtatshëm për njëri-tjetrin.

Janë shenjat që... Ka shumë mundësi që...; jep shenjë (shenja); tregon një farë gjallërie; bën një farë lëvizjeje.

Janë të një çanaku *keq* Kanë të njëjtat interesa e qëllime; veprojnë së bashku në kurriz të të tjerëve ose me mënyra të parregullta.

Jemi (qëndrojmë) bllok Jemi të bashkuar fort; qëndrojmë të bashkuar njësh dhe pa asnjë të çarë.

Jemi (rrimë, banojmë) nën një kulm Jemi një familje, banojmë në një shtëpi.

Jemi lakra (presh) në kopsht me dikë S'e kam gjë fare dikë, nuk kam ndonjë lidhje farefisnie me të; jemi shumë të largët njëri me tjetrin..

Jemi paq me njëri-tjetrin Jemi të larë; s'i detyrohem gjë njëri-tjetrit.

Kjo është ç'është Kjo është më e mira, më e bukura, më e çuditshmja etj. nga gjithë sa kam parë, provuar e dëgjuar.

Kudo oka katërqind derhemë është Është kudo është njëlloj.

Lipsur qoftë! Në djall të vejë!; s'ke ç'e do; s'ia vlen të mundohesh për të.

Në qoftë se... Në është se...; po qe se...; po të jetë se .... (që...); me kusht që...; sikur ...

Nga (ku) janë e nga (ku) s'janë Të gjithë pa përjashtim.

Nuk është as për andej as për këndej Është në gjendje të pasigurt; s'dihet a do të shërohet apo do të vdesë.

Nuk është punë (që bëhet) Është e pamundur; nuk bëhet.

Për se është çështja? Për se bëhet fjalë?; ç'problem ka dalë?; Si është puna?

Për se është fjala? Për çfarë flitet?

Qe si qe u bë si ka *shak* Ndodhi si ndodhi, tashti ta lëmë këtë çështje, se mori fund.

Qoftë edhe një thua sadopak, qoftë edhe fare pak.

Qoftë... qoftë... Edhe... edhe; si... ashtu dhe...

Sa për të qenë brenda Për të qenë në rregull me diçka; që të mos jem në kundërshtim me të.

S'është çjap për atë zile Nuk e bën dot një punë që i është dhënë; nuk është i zoti ta kryejë detyrën e ngarkuar.

S'është e thënë... (që...)

♦ S'do të thotë që...; s'është e domosdoshme që ....

♦ S'u bë një herë, të paktën!; s'ka për t'u bërë kurrë!

S'është për gjë S'di të bëjë asgjë, s'është i aftë as edhe për një gjë.

Sido që të jetë Sidoqoftë.

Të qoftë! dhe iron Merre!; e mbajtsh me shëndet!; e gëzofsh!

Tymi të shkojë drejt, pa le të jetë oxhaku i shtrembër! fj u Punët të shkojnë mirë pa le të thotë ç'të dojë bota; nuk çaj kokën s'e ç'thotë bota, kur i kam punët mirë.

Them atë që është Them të vërtetën, them atë që ka ndodhur në të vërtetë.

Udhë e mbarë i qoftë! Le të ikë se nuk ia kam nevojën.

jamáçk•ë a f sh a at J Kallaje; bardhak kallaji.

jamák•e ja f sh e et Poçe e madhe prej balte, për të zier gjellë.

jamán *pasth bis* Të lutem. >**AMAN.**

jamb i m sh e et let Masë vargu a këmbë në poezinë klasike, me një rrokje të shkurtër dhe një të gjatë; varg i përbërë prej këmbësh të tilla, kryesisht në poezinë satirike; fjalë dyrrokëshe me theks në rrokjen e dytë. **Gjinia (skema) e jambit.**

jambáll i m sh e et bot (Glycyrrhiza glabra) Bimë bishtajore si shkurre, me kërcell të gjatë, gjethe vezake, lule të mbledhura në vile dhe rrënjë të fuqishme të drunjta, që ka një shije të ëmbël dhe që përdoret për të përgatitur barëra të ndryshme, pije etj. **Lëng jamballi.**

jambík e mb let I jambit; që ka të bëjë me jambin.

jambíst i m sh ë ët let Poet që përdor jambin.

jambíst•e ja f sh e et f e JAMBIST I.

jambrúk u m sh ë ët bot (Salicornia) Bimë e ulët e vendeve moçalore, me gjethe si luspa të trasha; hiri i kësaj bime të djegur përdorej për të prodhuar qelq.

jambullë•k u m sh qe qet Ç Pallto e madhe; kapotë.

jamóç•e ja f sh e et K Enë e vogël metali për të ruajtur gjalpin e shkrirë ose vajin.

jamorkûj•e a G f sh e et Vaj i madh; kujë.

jamullí a f sh - të

♦ Mbulesë e leshtë; flokëse; batanije.

♦ *fig* Barrë, bela.

♦ Mbulesë ekalit; mutaf.

Jamusúkro ja f gjeog Kryeqytet i Bregut të Fildishtë.

-jan prapasht (formon emra banorësh nga emra vendesh): lumjan; shaljan.

Jan i¹ m shkurt i JOVAN I.

Jan i² m mit rom Perëndi e portave dhe dyerve, me dy fytyra në anë të kundërta të kokës.

janár i m Muaji i parë i vitit. **Më një janar** ditën e parë të vitit; ditën e Vitit të Ri.

Jancé ja f gjeog Lumi më i gjatë i Azisë (2 884 km); buron në Tibet e derdhet në Detin e Kinës Lindore në afërsi të Shangait.

jang u m libr Parim pozitiv mashkullor në kozmologjinë dualiste kineze. **Jangu dhe ingu.**

jangëllësh *ndajf* Mbrapsht; keq; gabim; angëllësh. [- Jo, e ke jangëllësh. Ai tjetri është më i lartë nga ai që përtej (DhP).]

jángri-júngrindajf krahin (Flas) kot; pa lidhje.

jániurdh veta III sh e VIJ. >**EJANI.**

janí af gjell >**JAJNI A.**

janıçer i m sh ë ët vjet >**JENIÇER I.**

janínas e mb I Janinës; që ka të bëjë me vendasit a banorët e Janinës.

janínas i m sh - it Vendasia banor i Janinës.

janínas•e ja f sh e et f e JANINAS I.

janiniót e mb >JANINAS E.

janiniót i m >JANINAS I.

janiniót•e ja f e JANINIOT I.

jankímb Imperialist; karakteristik për imperializmin amerikan.

jankím sh - të

♦ *përb* Amerikan.

♦ Banor i shteteve të veriut në SHBA.

♦ *hist* Ushtar i federatës gjatë Luftës Civile në Amerikë.

jánt•ë a f sh a at Çantë a trastë lëkure.

janxhík u m sh ë ët krahin >JANT•Ë A.

jap¹dháshë dhénë

I kal

♦ I lë në dorë, i dorëzoj (*diçka diku*); i zgjat, i nxjerr a i vë (*diçka diku*) përpara për ta marrë, për ta përdorur etj.; dorëzoj.. **I jap një gotë ujë (çaj, raki, verë).** **I jap (foshnjës) qumësht.** **I jap (kafshës) tagji (bar).** **I jap dorën** i zgjat dorën. **Nuk e jap!** Jap për diskutim (për shtyp, për botim...). **E dha me qira (me para).** **Ia jap në dorë.** Ta jap prapë (përsëri) ta kthej. **I jap të hajë (të pijë).** **I jap hua.** Ç'jep, atë merr *fj u*.

♦ I fal një gjë timen(*diku*); i dhuroj *diçka*. **Ma dha me gjithë zemër.** S'të jep as sa maja e thoit (asnjë majë thoi, as një majë gjilpërë).

♦ I dorëzoj a i përcjell (*diku*) *diçka* që i takon; i dorëzoj (*diku*) një dokument, titull vlerësues etj. në shenjë nderimi ose shpërblimi për punën, veprimtarinë e tij etj. **I dha rrogën (pagën mujore).** **I dhanë flamurin.** **U dhanë diplomat (fletëlavdërimet).** **I dhanë shpërblim.** **U dhamë votat.**

♦ *bis* Fejoj ose martoj (*vajzën*) me dikë. **E dha në shtëpi të mirë.** **Kanë dhënë e kanë marrë kanë bërë krushqi.**

♦ Ia ngarkoj, ia besoj a ia lë në dorë (*diku një punë, një detyrë etj.*); e detyroj (*dikë*) të bëjë *diçka*; ia vë si detyrim, dënim etj. **I jap një punë (një detyrë, një rol).** **I dhanë punë** e futën a e vunë në punë; i gjetën punë. **Dha një goditje dënimi sport.**

♦ I bie (*diku*); e godas (*dikë*) me *diçka*; gjuaj, qëlloj me armë(*dikë a diçka*). **I dha një grusht (shuplakë, shkelm).** **Ia dha me top (pushkë).** Ta dhashë, po ikë!

♦ Arrij ose sjell (*diçka*); nxjerr, prodhoj. **Toka të jep po i dhe.** **Jep qumësht (lopa, delja).** **Dha përfundime të mira.**

♦ I paraqit a i bëj të ditur (*diku*) një gjë; parashetroj(*diku diçka*); e njoftoj, e lajmëroj; përçoj (*diçka*). **I dha një lajm (një sihariq).** **Jap sqarime (prova).** **I jap shenjë (shenja) njoftoj dike për diçka me shenja, ia bëj me shenjë.** **Jep muzikë (këngë, lajme).** **I jap emërimin.** **Jap me gojë (me shkrim, me telefon).**

♦ *fig* Nxjerr (*diçka*) që u drejtohet të tjerëve dhe ua paraqit për ta zbatuar, për ta njohur, për të vepruar etj. **Jap një vendim** vendos për *diçka*. **Jap urdhër** urdhëroj. **Jap përgjigje** përgjigjem. **Jap pëlqimin tim.** **Jap komandën** komandoj. **Jap lejë** lejoj. **I jap emrin** i vë emër. **I jap përkufizimin një fjale.** **I jap një këshillë.** **I dha një mësim (të mirë).**

♦ *fig* Nis menjëherë (*diçka*); filloj me forcë e menjëherë; shpërthej; lëviz me vull(*diçka*). **Ia dha të qeshurit (të qarit, vajit...).** **Ia dha britmës (ulërimës).** **Ia dha vrapit.** **Ua dha këmbëve** iku me vrap. **I dha trupit (vetes)** mori hov; bëri një lëvizje të vullshme. **I dha kokës (trupit) përpara (prapa).** **Ua dha këmbëve.**

♦ *fig* I sjell dikuajt a diçkaje (*një gjë*); e pajis me diçka; lë në duart e dikuajt (*diçka*) për ta pasur të tijën; fal, dhuroj. **I dha pushtetin. Shkrimtari na dha një roman të bukur. Më jep nder më bën me nder.**

♦ I krijoj (*dikuajt*) lehtësi a mundësi për të bërë diçka; e lë të bëjë një gjë; lejoj të bëhet ose të ndodhë diçka. **I dha të drejtën e fjalës. I jap rastin. I jap shkak. I dhanë një muaj (një javë) kohë (afat). S'e jep ligji (zakoni).**

♦ (*në një varg njësisht frazeologjike*) Veprojmë mbi (*dikë*), i bëjmë diçka, bëjmë që të ndërrojmë gjendjen, të fitojmë diçka etj. **I jep gjallëri** e gjallëron. **I jap ngjyrë (bojë)** e ngjyros (e bojatis). **I jap ndihmë** e ndihmoj. **I jap përkrahje** e përkrah. **I jap arsim (dituri, mësim)** e arsimoj. **I jap shkollë** e shkolloj. **I jap dritë** e ndriçoj. **I dha një të shtyrë (një të rrahur, një të sharë)** e shtyu (e rrahu, e shau). **I dha një të puthur** e puthi. **I dha fuqi** e bëri të fuqishëm. **I jap bukuri** e zbukuroj. **I dha sëmundjen (gripin)** i ngjiti sëmundjen. **I dha zjarrin (flakën)** e ndezi, i vuri zjarrin. **I dhanë shtetësinë. I jap shpresë** e bëj të shpresojë. **I dha datën** i futi frikën; e bëri të tmerrohet. **I jap të kuptojë** e bëj ta kuptojë diçka. **I jap fund** e kryej, e mbaroj, e përfundoj.

♦ Shtroj a bëj (*një drekë a një darkë, një pritje etj.*) me një rast të caktuar ose për nder të dikuajt; dal përpara popullit (*me një shfaqje, me një koncert etj.*).

♦ *veta III* (*Një dukuri, gjendje e re etj.*) krijon, formon (*diçka*); shfaq, tregon (*diçka*). **Jep kripë (thartirë, nxehtësi). Ka dhënë të çara (të krisur). Jep të skuqur (të nxirë). Ka dhënë bark (anës, përpara).** **I dha një shprehje (një pamje) të re fytyrës.**

♦ Jam në gjendje të bëj, të kryej a të krijoj (*diçka*), të marr pjesë ose të ndihmoj për një gjë. **I jep shoqërisë. Jep shumë (pak). Mund të japë ende. Kaq jep ai.**

♦ *bis* Ngas (*një mjet udhëtimi*); vë në lëvizje (*diçka*). **I dha makinës (kamionit, biçikletës). I dha çikrikut (dorezës). Jepi më shpejt! I dhe shumë!**

♦ *bis* Paguaj; çmoj; vë një çmim të mundshëm (*për një send që shitet nga dikush*). **Sa jep ti? I dha shumë (pak). Dha pazar (pazarin).**

♦ *bis* Shes; dua ta shes. **Sa e jep? S'e jepte as me flori.**

♦ Caktoj moshën e dikuajt nisur nga pamja e jashtme, shtati etj. **Sa vjet i jep atij?**

II *jokal*

♦ *veta III kryes kr thj* Fillon menjëherë, papritur, pa kujtuar dhe me forcë; shpërthen (për dukuri të ndryshme); vjen si pa u kujtuar, si papritur. **Ia dha një shi (një breshër, një borë, një erë). Dha mëngjesi (mbrëmja).**

♦ Ngas një mjet udhëtimi. **Jepi majtas (djathtas)! Di të ngasë mirë.**

*

As jep as merr Nuk bën dot gjë, ngec; s'shkon as tutje as këtej, s'lëviz nga vendi.

Atij s'i japin bukë, kërkon edhe gjellë Nuk e kupton gjendjen e vërtetë në të cilën ndodhet dhe ka kërkesa të tepruara.

Dha (bëri) ballë U duk nga larg; sapo doli në pah.

Dha (hodhi, dorëzoi, la, lëshoi, uli) armët Pushoi luftën; nuk bëri më qëndresë; u dorëzua.

Dha faqe (*Muri*) u shtrembërua; lëshoi bark.

Dha frymën e fundit Vdiq.

Dhashë andej, dhashë këtej (andej, këtej)

♦ U përpoqa me të gjitha mënyrat, me të gjitha mjetet.

♦ E rraha diçka nga të gjitha anët; u rreka me diçka a me dikë.

Dhashë e bot (dhashë e dhashë, dhashë e mora)

♦ U përpoqa shumë me të gjitha mënyrat, me të gjitha mjetet; u mundova për një kohë të gjatë për të gjetur një zgjidhje.

♦ E rraha diçka nga të gjitha anët; u rreka me dikë a me diçka.

E jap me firmëE siguroj dikë për diçka; e them me bindje të plotë; e quaj një gjë shumë të sigurt.

E jep me dorë dhe e merr me këmbëE jep diçka me bujari dhe e merr me vështirësi të madhe; s'ta kthen vetë huan a sendin që i ke dhënë.

I dha (kalli) barutE vrau.

I dha (vuri) drunë dikujt E përzuri (*nga shtëpia, nga një vend etj.*); e përjashtoi (*nga një organizatë, nga një mbledhje etj.*).

I dha majë (fill, rrugë) punësE rregulloi, e vuri në vijë punën.

I dha munxatE munxosi.

I dha nderin në dorë (në grusht) dikujtE shau rëndë dikë; e bëri për pesë para.

I dha një gisht mjaltë dikujtI dha një ryshfet të vogël dhe e bëri për vete; e ëmbëlsoi me një peshqesh të vogël; i dha një kockë.

I dha një perdah*bis*

♦ E bëri disi një punë, e rregulloi disi.

♦ I dha një mistri(*suvasë*).

I dha një thembërI dha fare pak, i dha diçka fare të vogël sa për të kaluar radhën.

I dha rrugët (udhët) dikujtE dëboi nga shtëpia, e përzuri, e la pa asnjë ndihmë e përkrahje.

I dha shpirt

♦ E ngjalli.

♦ E mbajti gjallë me pahir.

I dha shuplakënE mori mësysh (*sipas besëtytnive, kur kujtohej se një fëmijë ishte sëmukur nga që gjoja e kishin goditur hijet a syri i keq*).

I dha zjarr (flakë) diçkajeE bën më të ashpër; e zhvilloi më me vrull; e ndezi më shumë etj. (*bisedën, lojën etj.*).

I dhanë (hëngri mori) gjysmën e lekut përçmE pushkatuan.

I dhanë lamtumirën e fundit*lar*E përcollën me nderime për në varr (*zakonisht për një njeri të shquar*).

I dhënça ujë me lugë! *mallk*U bëftë për vdekje!; shkoftë në buzë të varrit!

I jap (bëj) lak diçkajeI shmangem, i dredhoj, i bëj bisht një pune.

I jap (lë) dorë të lirë dikujtE lejoj të bëjë si të dojë; i lë liri veprimi; i jap mundësi të veprojë lirisht.

I jap (një) dajak (dru, kopaçe)

♦ E rrah.

♦ E qortoj rëndë; i flas shumë ashpër;

♦ E mund, e rrah (*në një lojë, ndeshje etj.*).

I jap arsye dikujt

♦ E shfajësoj, e përligj dikë për një veprim.

♦ I përgjigjem, i plotësoj një kërkesë dikujt.

I jap arratinëE detyroj të largohet me ngut e në mënyrë të çrregullt; e bëj të ikë nga sytë këmbët, t'ua mbathë këmbëve nga frika.

I jap barin e ballkotit*dikujt*I marr mendjen, e trullos.

I jap besë dikujtI besoj.

I jap besën Zotohem para dikujt, e siguroj për diçka me fjalën e nderit.

I jap çikI jap shkas dikujt (*të bëjë diçka*).

I jap dërmën

♦ E përzë, e shporr(*dikë*).

♦ E dërmoj, e shkatërroj krejt.

I jap dorën dikujtE ndihmoj të kapërcejë një pengesë a një vështirësi, të dalë nga një gjendje e vështirë etj.; nuk e lë në baltë.

I jap dorën e fundit diçkajeE mbaroj; e përfundoj.

I jap duart dikujtE dëboj, e përzë; e ndjek, e nxjerr jashtë.

I jap dushkun dikujtE përzë dikë nga shtëpia; i jap duart.

I jap dhenë dikujtE detyroj të ikë me të shpejtë; e detyroj t'ua mbathë këmbëve; e vë përpara; i jap dermën.

I jap frymë dikujt e ndihmoj dikë, i gjendem pranë kur ka nevojë.

I jap fund diçkaje e kryej, e mbaroj, e përfundoj diçka.

I jap fuqi të plotë drejtE bëj të plotfuqishëm.

I jap fytyrë diçkajeI jap një trajtë të caktuar diçkaje.

I jap fytyrë dikujt

♦ Emarr me të mirë dikë; tregohem shumë i afërt e i përzemërt.

♦ E përkëdhel shumë sa e prish dikë; i jap sy dikujt.

I jap gojës Ushqehem mirë; kujdesem shumë për të ngrënë; e shoh shumë gojën.

I jap grushtin e funditE dëmtoj shumë rëndë ose e shkatërroj plotësisht.

I jap gjuhës Flas shumë; flas mbarë e prapë, llap shumë.

I jap hajat diçkajePërkrah a mbuloj një gënjeshtër; i bëhem strehë.

I jap karmën dikujtE përzë me të shtyra e të shara; e dëboj; i jap dërmën.

I jap këndE zgjidh (*një punë a një çështje*).

I jap këmallen I jap dërmën.

I jap limë diçkajeE përpunoj mirë diçka; e bëj të përkryer, e limoj.

I jap liri gjuhës*keq*Flas shumë e pa u menduar mirë; nuk i vë fre gjuhës.

I jap mend Jap këshilla.

I jap ngjyrë tjetër (të re) Ia ndryshoj kuptimin diçkaje.

I jap një bojëE zbukuroj nga jashtë; e lustroj për të fshehur thelbin e vërtetë.

I jap një dumanI përvishem me vrull një pune, vë të gjitha forcat për të kryer a për të përfunduar diçka.

I jap një dhëmb dikujtE qortoq rëndë; e shaj që ta ndaloj për diçka; i flas një herë që të frikësohet.

I jap një faqe

♦ E skuq pak pranë zjarrit ose në furrë (*bukën etj.*).

♦ E gdhend; e bëj me faqe, e faqoj (*drurin, gurin*).

I jap një furçëE lavdëroj për t'i bërë qejfin; ia bëj një lëvdatë për ta marrë me të mirë, për t'ia hedhur etj.

I jap një sheqerkë *keq*I jap një bakshish a një dhuratë të vogël për ta marrë me të mirë, për ta bërë për vete.

I jap partallet dikujtE përzë nga një vend; i jap lekat.

I jap rëndësi E vlerësoj, e çmoj.

I jap shkelmin dikujtE dëboj dikë; e përzë me zemërim e në mënyrë të vendosur.

I jap shtrëngim vetesPërpiqem, mundohem shumë për të bërë diçka.

I jap thonjtë dikujtE dëboj; i jap duart.

I jap udhë diçkajee zgjidh, i gjej mënyrën e zgjidhjes; vendos si duhet bërë a si duhet vepruar.

I jap ujë hekuritE kalit hekurin.

I jap zemër dikujtI jap guxim, e bëj më trim dhe e mbush me besim, e bëj ta ndiejë veten më të sigurt, e gjallëroj dhe e nxit për diçka.

I jap zë dikujtI bëj zë, i thërras; e lajmëroj për diçka.

I jap zjarr barutitBëhem shkaktar që të shpërthejë një kryengritje, grevë etj. në kushte të acaruar.

I jep jetëE gjallëron, e bën të jetojë e të zhvillohet.

I jep të drejtën e qytetarisë*libr*E pranon që të jetë si diçka me të drejta të plota në përdorim ose në jetë.

I jep tonin (jetës)*libr*Përcakton, e bën të marrë një drejtim a një rrugë të caktuar (*jeta*); bën diçka që shërben si shembull për të tjerët; bëhet shembull për diçka.

I zoti e shet, tellalli s'e jep*fj u*Thuhet kur për një punë bëhet pengesë jo ai, nga i cili varet zgjidhja e saj, por një njeri tjetër që s'i takon a që s'ka të bëjë fare ose ka të bëjë fare pak me të.

Ia jap flokët (leshtrat, veshët) në dorë

♦Ia shkul flokët (leshtrat, veshët).

♦ E rrah mirë; ia tregoj qejfin (*kur më bie në dorë*).

Ia dha grumbull dikujt Ia tha copë të gjitha; s'i la gjë pa thënë; ia numëroi të tëra.

Ia dha vetë bishtin dikujt Ia rriti vetë mendjen, duke e marrë me të mirë e duke e lavdëruar.

Ia jap këpucët (opingat) në dorë*mospërf*E përzë, e dëboj (*një njeri të padëshirueshëm*).

Ia jap lecatat në duar dikujtE përzë në një vend tjetër; e shpërngul diku me zor.

Ia jap llokum në gojë Ia bëj gati çdo gjë; ia krijoj të gjitha lehtësitë.

Ia jap në dorë diçka (dikujt) Ia paraqit shumë qartë; ia bëj shumë të kuptueshme, shumë të kapshme.

Ia jep me dorë, ta kthen me këmbë Ia jep diçka dikujt pa ngurruar, ai s'ta kthen po s'ia kërkove me këmbëngulje.

Jap (vë) alarminBëj zhurmë për një çështje; e ngre me të madhe.

Jap dorën Jap fjalën e besën; zotohem të zbatoj ose të plotësoj një marrëveshje, premtim etj.

Jap fjalën (e nderit)I premtoj dikujt a e siguroj për diçka; i zotohem se do të bëj a të veproj si i them.

Jap gjakun (jetën)Bëhem theror, bie, vdes, flijohem për dikë a për diçka të shtrenjtë.

Jap gjyqPërgjigjem, jap llogari.

Jap kokën për dikë a për diçkaE dua shumë, jap dhe jetën për të.

Jap llogari Jap shpjegime para dikujt për punën e kryer, për veprimet që kam bërë, përgjigjem për punën a për sjelljen time.

Jap shteg Jap drejtim.

Japim e marrim me gishta Kuptohemi me gjuhën e shenjave.

Jep çikë dikush a diçka Nis të dalë; zë e shfaqet.

Jep e merr me dikë Hyn e del, ka marrëdhënie të mira me dikë (edhe për tregti).

Jep faqe

♦ Fillon e thahet.

♦ (*Pema*) fillon të piqet, përshenjet.

♦ (*Buka, byreku etj.*) vë cipë përsipër; fillon të skuqet.

Jep shenjapër... Tregon se është i aftë për një punë a për një veprimtari; tregon se do të bëjë diçka.

Jep shpirtin për dikëËshtë gati të flijohet për dikë.

Jep shpresë Premton se do të ecë përpara, se do të bëhet një njeri me vlerë në këtë ose në atë fushë.

Jepi dum punës!Jepi rrugë; zgjidhe.

Jepte (merrte, fitonte, kishte) me grusht (me grushte) Jepte, merrte, fitonte, i kishte me shumicë e në sasi të madhe (*paratë*).

Më dha fletë (krahë)Më gëzoi shumë;më dha kënaqësi të madhe dhe më bëri ta ndiejë veten të

fortë për një punë; më mbushi me shpresa, me guxim etj. për të bërë a për të arritur diçka.

Më jep dorëMë ndihmon, më leverdis, më intereson.

M'i dha mendtë në dorë dikujt

♦ Më habiti pa masë;më mahniti;më la pa mend.

♦ Më trembi shumë.

Mori një faqe

♦ Filloi të thahet.

♦ (*Pema*) filloi të piqet; u përshenj.

♦ (*Buka, mishi etj.*) zuri cipë përsipër, filloi të skuqet *në furrë*).

Mos i jep faqe dikujt Mos e përkrah; mos i jep zemër; mos ia ushqe fjalën; mos ia hap syrin; mos e llasto.

Nuk e japveten

♦ S'e tregoj shqetësimin, tronditjen etj.; hiqem sikur s'ka gjë a sikur s'ka ndodhur gjë.

♦ Nuk thyhem përpara vështirësive, vuajtjeve etj.

Nuk hahen ato petulla që t'i jep (sjell) shigjetulla*fj* ujanë të rrezikshme dhuratat që vijnë nga armiku.

Nuk i jap dot dum diçkaje Nuk ia gjej dot fillin, anën; nuk i jap dot rrugë; nuk e zgjidh dot.

Nuk i jap hesap dikujtBëj si mendoj a si dua vetë dhe nuk përgjigjem përpara askujt; vetë shkruaj vetë vulos.

Nuk jep shenjë jete Duket si i vdekur.

Nuk jep shenjë jete Duket si i vdekur.

Po i dhe (po i zgjate) gishtin, të merr (të rrëmben) dorënE shfrytëzon ndihmën, përkrahjen që i jep a një lëshim të vogël që mund t'i bësh për të nxjerrë përfitime të reja, për të rrëmbyer prej tjetrit më shumë sesa i takon, për të kërkuar lëshime gjithnjë e më të mëdha.

Po i dhe (po i zgjate) krahun, të merr (të rrëmben) kokën Po i dhe gishtin të rrëmben dorën; aq do e s'pyet më se ç'dëm të sjell.

Po jep (heq) shpirt (po heq për shpirt)

♦ Është duke vdekur; është në grahamat e fundit.

♦ Është duke u shkatërruar plotësisht; po merr fund.

Po nuk qau fëmija, nuk i jep nëna (e ëma) sisë (gji, të pijë)*fj* uMos prit të të plotësohen kërkesat ose nevojat po nuk kërkoje.

S'di t'i japë ujë gomarit dikush*mospërf*Është i trashë nga mendja ose fare i pazoti.

S'e jep burrëria Nuk e lejon zakoni i mirë, trimëria dhe fisnikëria e burrit.

S'e jep udha Nuk lejohet, nuk është sipas rregullave ose ligjeve.

S'i jep kush një gotë ujë dikujt Nuk kujdeset askush për të; s'i jep kush asnjë ndihmë.

S'të jep as gur për të çarë kokënËshtë shumë dorë shtrënguar; është koprrac i madh.

Ta jep (ta çon) në ballë(*Uji*) është shumë i ftohtë; (*pija*) është shumë e fortë.

Të jep bukë

♦ Është burim të ardhurash për të jetuar, të siguron mjetet e jetesës.

♦ Të ndihmon, të jep dorë.

Të jep kaun në vorbë dhe shpatën pa dorëzËshtë trim i madh.

Të jep një thelë e të merr (të rrëmben) një pelë*keq*Të jep pak për të të marrë shumë; të jep kusinë e të merr shtëpinë.

Të jep thonjtë e bufit për të të nxjerrë sytë*keq*Të bën një të mirë të vogël gjoja për të të ndihmuar, por synon që më pas të të bëjë një të keqe të madhe.

Të jep ujë me bisht (me shpinë) të lugësËshtë shumë i zoti; nxjerr dhjamë nga pleshti; ta hedh me zotësi.

Të jep ujë me shoshë

♦ Është shumë i zgjuar e i shkathët.

♦ Të ngop me lugë të zbrazët.

Të jep ujë me shpinë të dorës Është shumë i zoti; nxjerr dhjamë nga pleshti; ta hedh me zotësi.

Të jep vezë pa të verdhë (pa të kuq) Është shumë i shkathët, dinak e i djallëzuar dhe ta hedh kur të duash.

Të shpie (të çon) në njëqind (në dyzet) çezma (në krua, në shtatë kroje) e s'të jep ujë Të premton, të sjell rrotull dhe nuk të mbaron punë.

U ka dhënë një thes bukë I ka ndihmuar shumë; i ka ndihmuar me diçka të domosdoshme.

jap²pasth (*Nxitje*) Jëpi.

japánxh•e ja f sh e et vjet Mantel prej cohe, zakonisht në ngjyrë të kuqe të hapur, pa mëngë e me jakë të gjerë, i grave katolike të Shkodrës.

jápçe ndajf bis Ngadalë.

jápçe-jápçe ndajf bis Ngadalë. **I marr punët japçe-japçe.**

Japét i m

♦ *mit gr* Titan; i biri i Qiellit (Uranit) dhe Tokës (Gjeas); i ati i Atlasit, Epimeteut dhe Prometeut.

♦ *astr* Satelit i Saturnit.

japí a¹f sh - të vjet Trup; shtat; pamje trupore. **Me japi të madhe. Mos i shih japinë** mos e gjyko nga pamja. [**Jam eshtërmadh/ e bojalli / e me japi** (DhP).]

japí a²f sh - të vjet Shtëpi me truall.

japíg e mb ant ilir I japigëve; që ka të bëjë me japigët.

japígë t m sh ant ilir Fis ilir i shpërngulur në Italinë e Jugut në hyrjen e Kanalit të Otrantos.

japík u m sh ë ët zool Hardhucë; zhapik.

japísh•ëm (i) me (e) mb I pashëm.

japód e mb ant ilir I japodëve; që ka të bëjë me japodët.

japódë t m sh ant ilir Fis ilir në trojet e sotme të Bosnje-Hercegovinës, në kufi me liburnët.

japonéz e mb I Japonisë; që ka të bëjë me Japoninë, me vendasit a banorët e saj.

japonéz i m sh ë ët Vendas a banor i Japonisë.

japonéz•e ja f sh e et f e JAPONEZ I.

japonézç•e ja f bis> JAPONISHT•E JA.

japonézçendaif bis> JAPONISHT.

Japoní a f gjeog Monarki kushtetuese në arkipelagun e Japonisë, me rreth 3,000 ishuj në Oqeanin Paqësor.

japoníshtndaif Në gjuhën e japonezëve.

japonísht•e ja f Gjuhë e japonezëve, që flitet pothuajse nga e gjithë popullsia e Japonisë; shkruhet me hieroglifë kineze dhe me disa shenja shtojcë.

japrák u m sh ë ët ushq Gatesë me oriz, mish të grirë, qepë, erëza etj. që, pasi kaurdisen ose zihen pak, mbështillen me gjethe të njoma hardhie a me gjethe lakre. **Japarak me mish (me oriz). Japarak me gjizë.**

jar mb I shndritshëm a i kulluar si ari. **Burim me ujë jar.**

-jar prapasht (*formon emra nga emra*): **gomarjar.**

jar i¹m sh ë ët Fill pambuku, zakonisht i gërshetuar me fije ari, që përdoret për qëndisje ose për të zbukuruar veshjet etj. **Jelek me jar.**

jarí²m sh ë ët A

♦ Luftëtar.

♦ Dashnor.

♦ Burrë; bashkëshort.

Jar i m shkurt i Bujar.

jarápj *përf vjet (në fillim të fjalisë)* Mu. [Di a troj kodra i kishe kalue,/ jara n'Selanajk m'i kishe shkue (LPK).]

jarabí*pasth vjet bis* >**JAREBI**.

♦ *urim* Dhëntë Zoti.

♦ *mallk*: **Mos e pruftë kokën, jarabi!**

jarán i m sh ë ët vjet

♦ Mik i zemrës ose i dashur i një vajze a gruaje; dashnor. [Shtatin un' ta dhashë,/ Ma gëzofsh me **jaranin bashkë** (Pop).]

♦ Shok i ngushtë.**Miq e jaranë.**

jarán•e ja f sh e et vjet f e JARAN I.

jaranësh•ë a f sh a at

jaraní a¹f sh - të vjet

♦ *dhe keq* Dashuri, zakonisht e fshehtë. **I dehur nga jarania.**

♦ Miqësi e ngushtë, shoqëri. **Jarani e fortë. Kishin jarani.**

♦ Tërësi e miqve dhe shokëve.

jaraní a²f sh - të vjet Shaka midis shokësh e miqsh të ngushtë; hoka. **Bënte jarani! S'i linte jaranitë!**

jaratí*skal a ur vjet* Krijoj; sajoj.

jaratí•eta (u) ur vetv veta III dhe pës e JARATIS.

jaratí*sje a f vjet* Krijim.

járaz*ndajf*

♦ Pa zënë vend asnjë çast.

♦ (*Lëviz*) me zhurmë e pa u përmbajtur.

♦ (*Kali ngrihet*) qirithi; shah; shahthi .

♦ Duke u zënë e grindur me të gjithë.

♦ Në lëvizje të përhershme e të mundimshme.

járb•ë a f sh a at Gjë pa vlerë.

jard i m sh ë ët Njësi gjatësie e barabartë me 91.44 cm.

jardún i m ushq G Qumësht i zier mirë sa zë të trashet, i ndrequr me pak kripë.

jár•e ja f muz vjet krahin G Gjini e këngëve popullore të dashurisë. **Jarja shkodrane.**

jarebí*pasth (në lutje)* Dhëntë Zoti. **Jarebi ardhhtë shëndosh!**

jarg kal a ur Bëj me jargë. >**JARGOS; PËRJARG.**

jargamán e mb I bërë me jargë; i përjargur; i jargosur.

jargamán i m sh ë ët > **JARGAVEC I.**

jargamán•e ia f e JARGAMAN I.

jargán e mb I bërë me jargë; i përjargur; i jargosur; që ka shumë jargë. >**JARGAMAN E.**

jargásh e mbl bërë me jargë; që i shkojnë jargët; i përjargur; i jargosur.

jargásh i m sh ë ët Njeri që i shkojnë jargët, që jargoset a përjarget.

jargásh•e ia f e JARGASH I.

jargaván i m sh ë ët bot (Syringa vulgaris) Shkurre a dru i vogël, me lule në ngjyrë vjollce të çelët ose të bardha dhe me erë të mirë, që mbillet në kopshte, oborre etj. për zbukurim; lule e kësaj bime; ngjyrë vjollcë e kësaj luleje. >**LILAK U.**

jargavan mali Shkurre e vogël me kërcell të helmët, me lule mavi të çelët erëkëndshme, që lidhin kokrra të kuqe.

jargavéc e mb I bërë me jargë; i përjargur; i jargosur..

jargavéc i¹m sh - ët bis zool Kërmill pa guaskë; ligavec; golash.

jargavéc i² m sh ë ët Njeri i përjargur, që i shkojnë jargët, i fëlliqur me jargë.

jargavéc•e ja f e JARGAVEC I².

jargavél e mb

♦ Jargavec, jargash.

♦ Që qan për hiçmosgjë; qaraman; që s'e mban veten fare; që e lëshon veten krejt.

♦ Që të ngjitet pas e s'të ndahet sa të pështiroset.

jargavít a ur

I *kal* Bëj a fëlliq me jargë; mbush me jargë; përjarg.

II *jokal* Lëshoj jargë.

jargavít•em a (u) ur

I *vetv*

♦ *keq* Bëhem a fëlliqem me jargë; përjargem.

♦ *bis* Më shkojnë jargë për goje.

♦ *mospërf* Mallëngjehem për hiçmosgjë; prekem shpejt; nuk e mbaj veten fare.

♦ *mospërf* I ngjitem pas dikujt a i sillem rrotull sa bëhem i pështirë.

II *pës e JARGAVIT.*

jargavítj•e a f Fëlliqje me jargë; përjargie.

jargavítur (i e) mb I mbushur (i mbuluar) me jargë.

járg•emvetv K > JARG•Ë (me u).

jargés•ë a f Rrjedhje e jargëve.

járg•ë (me u) vetv a (u) ë K Më rrjedhin jargët.

járg•ë a f kryes sh ë ët

♦ Pështymë e hollë që kullon e varet si fill nga goja. **I bien (varen, kullojnë, shkojnë) jargë.**

Fshiu jargët. I kullon goja jargë.

♦ Lëng i bardhëllemë, i trashë e ngjitet, që lëshojnë kërmijtë, disa krimba etj. Jargë kërmilli.

Jargët e krimbit të mëndafshit. I ka bërë muret me jargë.

♦ *fig* Gjë e pështirë. [**jargët e ditëve të liga** (GjM).]

*

Derdh jargët për diçka *bis* Më lëshon goja lëng dikujt për diçka; e lakmoj shumë.

I shkojnë (kullojnë) jargët I vete mendja për diçka të shijshme a për diçka që i pëlqen; lakmon diçka; i lëshon goja lëng nga diçka.

jargëmádh e mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhá Që ka shumë jargë.

jargë•mádh i m sh mëdhénj mëdhénjtë Njeri që ka shumë jargë.

jargë•mádhe mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e JARGË•MADH MADHI.

jargëmëdhátë sh i JARGËMADH•E JA.

jargëmëdhéjt G sh i JARGË•MADH MADHI.

jargëmëdhénjtë sh i JARGË•MADH MADHI.

járgës e mb Që lëshon jargë.

járgës i m sh - it

♦ Qenie si kërmijtë, krimbat etj., që lëshojnë jargë; jargavec, ligavec.

♦ Foshnjë ose fëmijë i vogël që i dalin jargë nga goja.

járgëz a f sh a at bot (Nostoc) Algë jeshile në të kaltër, me fije të gjata si varg rruazash, që formojnë koloni në troje me lagështirë.

jargëzím i m sh e et

♦ Kullim i jargëve.

♦ Jargë të shumta.

♦ *bis* Zbutje a squllje si i njomur me jargë.

jargëz•óhem vetvóva (u) úar

- ♦ Më bien jargët; përjargem; jargosem.
- ♦ *veta III* Bëhet shumë i butë a i squllët; bëhet si jargë.

jargëz•ójóva úar

I *kal* Bëj a fëlli me jargë. >**JARGOS.**

II *jokal* Më bien jargët; jargosem; përjargem.

jargëzór e mb Që është me jargë; që ka jargë; që lëshon a nxjerr jargë.

jargëzúar (i e) mb

- ♦ Që është plot jargë, me jargë.
- ♦ (*Ushqim*) shumë i butë a i squllët, që është bërë si jargë.

járgi•e a f K Jargëzim.

jargím i m Jargëzim.

jargítkal sh a ur Bëj a fëlli me jargë.

jargít•ema (u) ur

I *vetv*

- ♦ Më bien jargët.
- ♦ Fëlli me jargë.

II *pës e* **JARGIT.**

jargítur (i e) mb I fëlli me jargë.

jarg•óhem vetv óva (u) úar Jargosem; përjargem.

jarg•ój jokal óva úar Më bien jargët; fëlli me jargë.

jargór e mb I jargët; si jargë.

jargóskal a ur Fëlli me jargë; e bëj me jargë; e përjarg.

jargós•ema (u) ur

I *vetv*

- ♦ Më bien jargët; më kullon goja jargë; bëhem tërë jargë e lot.
- ♦ *bis* Më shkon mendja për diçka që më pëlqen; më shkon goja lëng.

II *pës e* **JARGOS.**

jargósj•e a f

- ♦ Kullim i jargëve; përjargie.
- ♦ Fëlli me jargë.
- ♦ *bis* Lëngëzim i gojës kur më shkon mendja të ha diçka që më pëlqen.

jargósur (i e) mb I lagur me jargë; i përjargur.

jargótëmb (Njeri) i fëlli me jargë.

jargót•ë a f sh a at Njeri që përjarget a i përjargur.

jargítim i m Shi i imët.

jargúar (i e) mb I fëlli me jargë; që është bërë tërë jargë; i përjargur.

járgur (i e) mb I fëlli me jargë; i përjargur.

jaríçk•ë a¹ f sh a at *krahin dhe përk*

- ♦ Zogë; zogëz.
- ♦ *fig* Zogëz; vajzë e vogël e bukur.

jaríçk•ë a² f bujq J Grurë pranveror.

Jaríillo ja f m mit sll Perëndi e luftës, bimëve, pjellorisë dhe pranverës, që lidhet edhe me stinën e korrijeve.

jarm i m sh e et Zgjedhë e kaut të lavrës

járma-jármakrahin G

I *ndajf* Zhele-zhele.

II mbl bërë zhele-zhele.

járm•e ja *f* Qull me krunde e kripë për bagëtinë.

járm•ë a *f sh a at kryes sh G* Zhele; copë rrobe e grisur.

jarovizím i *bujq >PRANVERËZIM I.*

jaroviz•óhetúa (u) úar *pavet e JAROVIZ•OJ.*

jaroviz•ójkal óva úar *bujq* Përpunoj (*farat etj.*) që të piquen më shpejt.

jarovizúar (i e) *mb bujq (Farë)* e përpunuar që të piquen më shpejt.

jarovizúem (i) e (e) *mb G >JAROVIZUAR (i e).*

járrënj•jokal ta tur *A* Mbërrij.

jas e *mb ant ilir I* fisit të jasëve; që ka të bëjë me fisin e jasëve.

jasák e *mb vjet bis I* ndaluar; i palejueshëm.

jáselidh Ose; a. **Jase unë, jase ai do ta bëjmë.**

jasemín i *m sh ë ët bot (Jasminum fruticans)* Shkurre kacavarëse e familjes së oleaceve, me lule të bardha si yll dhe me erë të këndshme, që mbillet për zbukurim në vise të ngrohta.

jásë t *m sh ant ilir Fis* i vogël brenda fisit të panonëve.

jaskún i *m sh a at A* Faqore druri për verë.

jasp i *m min* Kuarc i kuq, i verdhë, ngjyrë kafe ose jeshile, që përdoret si gur i çmuar.

jaspídh•ë a *f sh a at min >JASP I.*

jastëçk•ë a *f sh a at J*

♦ Jastëk i vogël. **Jastëçkë për t'u ulur.**

♦ Qese e vogël e mbushur me lesh a pambuk, ku vihen gjilpërat e rrobaqepësit ose amvisës.

♦ Copë e leshtë për të mbajtur bojën e vulës.

jasték u *m sh ë ët*

♦ Këllëf i mbushur me lesh, me pambuk, me pupla etj., që përdoret për të mbështetur kokën a për të ndenjur mbi të; nënkresë. **Jasték mëndafshi. Jasték zbukurimi (me lule). Jasték me lesh (pambuk, pupla, kashtë). Faqe (këllëf) jastéku. Vë kokën (mbështetem) në jasték. Ulem mbi (në) jasték.**

♦ *tek* Vegël që shërben si mbajtëse në një mekanizëm, në një aparaturë etj., mjet i posaçëm ku mbështetet një pjesë e një pajisjeje. Jasték ajror. Jasték çeliku (dërrase).

♦ Këllëf si trekëndëshe, i mbushur me pambuk, që përdor rrobaqepësi për të hekurosuar supet e xhakëtës a palltos dhe pjesë të tjera të vështira të rrobave.

*

Fjalë me jasték Fjalë me themel; fjalë me peshë; fjalë me vend.

I hëngërt (i ngrëntë) në jasték! *mallk* Mos i gëzoftë me shëndet (paratë); rëntë i sëmurë, lëngoftë!

Jasték i fjalës Pjesë kryesore në një bisedë; thelb i një bisede; përfundim që nxirret nga një bisedë; kapak i fjalës.

E mbaj nën jasték E kam gjithmonë parasysh; nuk e ndaj asnjëherë.

I vuri jasték fjalës Foli me mend; e mbështeti në të dhëna të shëndosha fjalën që tha; foli me baza.

**

jasték ajri

♦ Jasték i mbushur me ajër.

♦ *tek* Shtresë ajri që mban mbi tokë a mbi ujë mjete transporti si hoverkrafti.

jasték shine *hek* Pjesë metalike që shtrëngon shinat në binarë.

jasték elektrik Jasték për ngrohje me anë të rrymës elektrike.

jasték oksigjeni Qese mbushur me oksigjen, që i jepet një të sëmuri në rast nevojë.

jastëkór•e ja *f sh e et ent* Kandërr pushatakeme luspa.

**

jastëkore e hardhisë ent (*Pulvinaria betula vitis L.*)Kandërr pushatake, me luspa, që i thith lëngun hardhisë.

jastík u m sh ë ët *G > JASTËK U.*

jastragác i m sh ë ët *K* Gëzof me lëkurë qengji të njomë.

jastrít•ë a f sh a at ent (*Nereis diversicolor*)Krimb deti i bardhë me shkëlqim, që e përdorin peshkatarët për të ushqyer grepat.

jastúk u m sh ë ët > JASTËK U.

jáshka-jáshkandajf *K* Peta-peta; rrathë-rrathë.

jashmák u m sh - ët vjet Perçe e grave myslimane për të mbuluar fytyrën. **Jashmak i bardhë (zi).**

jasht lidh krahin *G* Veç; vetëm po të.

jasht i m A

♦ Fshat.

♦ Rrethina jashtë vendbanimit. [**M'u pataksa e ruata jashtin** (JdR)].

jáshta

I ndajf, parafj > JASHTË. [Fjala është për gegënishten letrare, e cila është nxjerrë jashta qarkullimit. (APp)]

II pj Vetëm. **Jashta unë e ti.**

jáshtazi ndajf Nga jashtë.

jásht•e ja f G

♦ Bota jashtë vendit tim.

♦ Hapësirë jashtë shtëpisë, zyrës etj.

jashtepík e mb libr Që s'ka të bëjë drejtpërdrejt me eposin. [Në të gjitha përdorimet e tjera

jashtepike të kësaj fjale shumësi është ndërtuar me formantin oriental -llarë ("agallarë"). (ShS)]

jáshtë

I ndajf

♦ Në vendin a në hapësirën që nuk përfshihet brenda kufijve të diçkaje, jo brenda diçkaje; përtej caqeve të diçkaje, matanë kufijve të një vendi; në një vend të hapur, jo brenda hapësirës së diçkaje. **Jashtë fryn e bie. Mos dil jashtë! E lë (e nxjerr) jashtë.**

♦ Jo në shtëpi, në një vend tjetër. **Fjeti jashtë. Ha jashtë** ha në restorant. **Gjuaj jashtë. Nxjerr topin jashtë. Mbetem jashtë.**

♦ Jo në vendin tim; jo në atdhe; në vend të huaj. **Ndodha jashtë kur... Nxjerr (sjellnga) jashtë** eksportoj (importoj).

♦ *sport* Jo në fushën time. **Luajmë jashtë kundër X.**

II parafj përdoret me emër në rrjedhore:

♦ kur diçka ndodhet a kryhet jo brenda sendit ose jo në vendin që shënon emri, jo në hapësirën brenda caqeve të tij, përtej kufijve të një vendi, në pjesën që duket te diçkaje etj. **Jashtë shtëpisë (dhomës, klasës). Jashtë portës (derës). Jashtë dollapit (kutisë). Jashtë trupit. Jashtë qytetit (fshatit). Jashtë vendit (shtetit). E nxori topin jashtë fushës. Doli jashtë shtratit (lumi).**

♦ kur dikush a diçka ndodhet ose kur diçka kryhet jo brenda grupit shoqëror, njësisë administrative, ndërmarrjes, organizatës a diçkaje tjetër të shënuar nga emri, jo në gjirin e asaj që shënon emri. **Jashtë uzinës (shkollës, organizatës, partisë). Jashtë garës. Jashtë klasifikimit. Jashtë listës. Jashtë radhëve.**

♦ kur diçka i kalon kufijtë, masën, numrin, mundësitë etj.; kur bëhet mbi diçka të pranuar a të zakonshme; kur diçka kryhet jo në mbështetje ose jo në përputhje me atë që shënon emri, larg a mënjane asaj që shënohet nga emri, kur diçka kryhet jo në kohën e caktuar ose jo gjatë kohës

që shënon emri, tej caqeve të kësaj kohe. **Jashtë planit. Jashtë zotimit (parashikimit). Jashtë mase. Jashtë numrit. Jashtë mundësive. Jashtë programit. Jashtë rregullit (zakonit, radhës). Jashtë temës. Jashtë moshe. Jashtë loje** *sport* që ka marrë topin e futbollit nga një shok i vet kur është pas shpinës së lojtarëve kundërshtarë në gjysmën e fushës së tyre. **Nxjerr jashtë ligjit** ndaloj diçka me ligj. **Nxjerr jashtë përdorimit** e bëj të papërdorshëm. **Nxjerr jashtë luftimit** e bëj të paaftë a të pavlefshëm për luftë. **Lë jashtë kontrollit** nuk e kontrolloj. **Është jashtë rrezikut** nuk e kërcënon më ndonjë rrezik. **Jashtë orarit. Jashtë orëve të mësimi (të punës). Lexim jashtë klase** lexim veprash letrare etj. që bëhet nga nxënësi jo në orët e mësimi.

III *si em*

♦ Pjesë ose anë e jashtme e një sendi, pjesë ose anë që duket; sipërfaqe e një sendi. **I gërvishtur nga jashtë. Duket i bukur nga jashtë. Lyej (zbardh, nxij, zbukuroj) nga jashtë. Mos e shih nga jashtë!** *fj u* mos gjyko nga pamja.

♦ Vendet a shtetet matanë kufijve të vendit tonë; vende të huaja. **Sjell nga jashtë. Kthehen nga jashtë. Marrëdhëniet me jashtë.**

IV *mb*

♦ I dalë vendit; që nuk është në vendin e vet. **Me këmishën jashtë.**

♦ I zbuluar; i zhveshur. **Me këmbët jashtë. Me kokën jashtë.**

V *si psth*: Jashtë! dil jashtë!

*

Bie jashtë *vjet* Nuk pajtohet, është në kundërshtim (*diçka me diçka tjetër*).

Dal jashtë *euf* Bëj nevojën.

Djepi plot e këmbët jashtë *tall* Është i rritur, por flet a sillet si i vogël.

Drapri brenda (në thes) e maja jashtë Njeri i djallëzuar që kërkon të bëjë një të keqe fshehurazi, por nuk fshihet dot.

E kanë lënë jashtë valles Nuk është ftuar të marrë pjesë në një punë, festë, trashëgim etj.; e kanë përjashtuar nga rrethi.

E nxori hundën jashtë *iron* U hodh në veprim; nuk qëndroi në pritje dhe i mbyllur diku.

Është jashtë botës *keq* S'merr vesh nga bota; sillet ndryshe nga të gjithë e jo ashtu si duhet.

I dolën sytë jashtë U zgurdullua fort (*nga tmerri, nga habia, nga mundimi, nga zemërimi etj.*).

Jashtë mendjes Që s'mund të pranohet; që s'ka të ngjarë, i paqenë.

Jashtë tharkut Jashtë familjes, jashtë vatrës.

Mbeti (rri) me dhëmbë jashtë *keq* Mbeti duke qeshur.

S'ka dalë jashtë mureve të shtëpisë (të zyrës) S'ka dalë në jetë; nuk është futur në jetë; nuk e njeh jetën e gjallë; nuk është i lidhur me njerëzit; nuk interesohet për punë të tjera përveç punëve të veta a të qendrës së tij të punës.

Të dalat jashtë Mbeturinat e ushqimit që nxjerr jashtë njeriu a kafsha; të pëgërat.

Të dalët jashtë Veprimi që bën njeriu a kafsha për të nxjerrë jashtë mbeturinat e ushqimit; jashtëqitja.

jashtë t *m sh krahin* Lot.

jashtë•ë a *f krahin G* Bark i keq; heqje barku.

jashtë- *fjalëform* Pjesë e parë e fjalëve të përbëra që shënojnë vendin ose mjedisin jashtë kufijve të diçkaje, rrethanat a sferën jashtë diçkaje, mungesën e lidhjeve me diçka etj.

jashtëbuxhetor *e mb ek, fin* I papërfshirë në buxhet; i paparashikuar nga buxheti.

jashtëçuditsh•ëm (i) me (e) *mb libr* Tepër i çuditshëm.

jashtëderdhj•e a *f sh e et fizio* Tajitje e jashtme.

jashtëdikúes *im gjeol* Degë që shpëputet nga një lumë dhe derdhet si lumë më vete.

jashtëfisnór *e mb* Pa lidhje me fisin; që nuk i përket fisit; që nuk bën pjesë në fis; që është a

bëhet jashtë fisit. **Lidhje (martesë) jashtëfisnore.**

jashtëfolklorik e mb libr Pa lidhje me folklorin. [...ç'probleme të tjera janë mbishtresuar ose anështresuar (adstatuar) për interesa jashtë-folklorike ...](ShS).]

jashtëgalaktik e mb astr (Dukuri) që shfaqet jashtë galaktikës.

jashtëgjinor e mb libr Pa lidhje gjinore, familjare a gjaku.

jashtëgjyqësisht ndajf drejt Jashtë gjyqit; pa ndërmjetësinë e gjyqit; me rrugë jashtëgjyqësore.

jashtëgjuhësor e mb Pa lidhje me gjuhën; që s'ka të bëjë me gjuhën.

jashtëgjyqësor embQë nuk bëhet me gjyq; (zgjidhje) pa ndërmjetësinë e gjyqit; që nuk mbështetet në rregullat dhe në format gjyqësore. **Punë jashtëgjyqësore. Pohim jashtëgjyqësor.**

jashtëklasor e mb Pa lidhje me klasat shoqërore.

jashtëkohor e mbI trajtuar a vështuar jashtë kufijve kohorë; që merret jashtë kohës; që shihet sikur nuk kushtëzohet e nuk kufizohet nga caqe kohore. **Vlerësim jashtëkohor.**

jashtëkohësi a f libr Të qenët jashtëkohor. [**Koha dhe jashtëkohësia në epos (ShS).**]

jashtëkoshëm (i) me (e) mbQë është jashtë kohe.

jashtëletrar e mb Që s'ka të bëjë me letërsinë. [**ndikimi i faktorëve jashtëletrarë në raportet etnokulturë-histori (ShS).**]

jashtë-lë kal lëshë lënë libr Nuk e përfshij (*dikë a diçka*); e lë jashtë.

jashtëlënë (i e) mb libr I lënë jashtë; i papërfshirë.

jashtëlëni-e ja f libr Lënie jashtë; mospërfshirje.

jashtëlëshim i m sh e et fet Shkishërim.

jashtëlësh-ój kal óva úar fet Shkishëroj.

jashtëlëshúar (i e) mb fet Shkishëruar.

jashtëlëshúem (i) e (e) fet G >JASHTËLËSHUAR (i e).

jashtëligjërisht ndajf drejt Në mënyrë a rrugë të jashtëligjshme.

jashtëligjor e mb drejt Që nuk parashikohet nga ligji; që vjen në kundërshtim me ligjin; që është jashtë çdo ligji në fuqi.

jashtëligjshëm (i) me (e) mb Që nuk mbështetet në ligjet a vjen në kundërshtim me to; që nuk merr parasysh a i shkel ligjet; që nuk ka marrë formë ligjore; që s'është vendosur me ligj; që është ndaluar me ligj; që i janë hequr të drejtat e ligjshme. **Ndërhyrje (fitime, shpenzime) të jashtëligjshme. Fëmijë i jashtëligjshëm. Martesë e jashtëligjshme.**

jashtëligjshmëri a f libr Të qenët i jashtëligjshëm.

jashtëlín-ë a f sh a at Grua që merret me pagesë për të pastruar shtëpinë.

jashtëm (i) me (e) mb

- ♦ Që gjendet a kryhet jashtë diçkaje e nuk përfshihet brenda kufijve të saj; që është a ndodhet në anë të diçkaje. **Pjesa (faqja, ana...) e jashtme. Muret (shkallët) e jashtme. Shkallë e jashtme. Dera (porta) e jashtme. Xhepat e jashtëm. Lagjet e jashtme të qytetit. Veshje të jashtme. Kënd i jashtëm gjeom.**
- ♦ Që nuk lidhet me anën shpirtërore dhe me veprimtaritë psikike të njeriut, që nuk ka të bëjë me botën e tij të brendshme; që ndodh a që bëhet jashtë njeriut. **Bota e jashtme dhe e brendshme e njeriut. Gjendje e jashtme. Shtysë e jashtme. Mjedis i jashtëm. Veprim (ngacmues) i jashtëm.**
- ♦ Pa lidhje me përmbajtjen a me brendinë e vërtetë të diçkaje; që nuk prek thelbin e diçkaje; i sipërfaqshëm; që ka të bëjë vetëm me atë që duket a që mund të shihet; që bëhet a që kryhet nga jashtë. **Lidhje të jashtme. Qetësi e jashtme. Shkëlqim i jashtëm. Shfaqje (shenja) të jashtme. Shkak i jashtëm.**
- ♦ Që lidhet me jetën jashtë një vendi, rrethi shoqëror a familjeje; që i përket veprimtarisë jashtë një shteti, njësie administrative etj.; që gjendet ose që bëhet jashtë një vendi a shteti. **Mallra (prodhime, tregje) të jashtme. Politikë e jashtme. Faktor i jashtëm. Njeri i jashtëm** njeri që s'ka

lidhje gjaku me një familje ose lidhje të ngushta me një rreth shoqëror. **Nxënës i jashtëm** nxënës që nuk jeton në konvikt. **Bashkëpunëtor shkencor (pedagog) i jashtëm** bashkëpunëtor shkencor ose pedagog që nuk është punonjës i rregullt i një institucioni shkencor ose mësimor, por që bën punë shkencore a jep mësim duke qenë punonjës i rregullt i një institucioni tjetër. [**dhe para se të niset, e lajmëroi ministrin frëng të punëve të Jashtme me këtë biletë (FK).**][Ká, njimend, arkiva tjera të Fuqivet të Mëdhá t'atëhershme, prej të cilavet dishka njifet, d. m. th. historiia e jashtme e Lidhjes, e páme prej të jashtëmish. (ZV)]

jashtëm•**ëm** **mi** (i) *m sh ëm* **mit** (të)

♦ Qytetar i një shteti tjetër.

♦ Nxënës a student që nuk banon në konvikt.

♦ Ai që nuk është i përzier në një punë a çështje. **Flas si i jashtëm.**

jashtëmartesor e *mb* Që bëhet ose që zhvillohet jashtë martesës; që nuk lind nga prindër të martuar. **Marrëdhënie jashtëmartesore.**

jashtëmitrór e *mb anat* Që ndodhet jashtë mitrës.

jashtënatýrsh•ëm (i) **me** (e) *mbJo* i natyrshëm; i jashtëzakonshëm.

jashtënësh i *m sh ë ët kryes euf* Largnesh; djall.

jashtëparlamentár e *mb* Që nuk bën pjesë a nuk përfaqësohet në parlament; që gjendet a bëhet jashtë parlamentit; që nuk lidhet me jetën dhe veprimtarinë e parlamentit. **Veprimtari jashtëparlamentare.**

jashtëqelizór e *mb bio* Jashtë cipës së qelizës.

jashtëqendërsí a *f gjeom* Të qenët jashtëqendror.

jashtëqendërsóre *mb gjeom* >**JASHTËQENDROR E.**

jashtëqendrór e *mb gjeom* Që nuk ka një qendër të përbashkët me një tjetër a të tjerë; që është jashtë qendrës së përbashkët. **Rrathë jashtëqendrorë. Sfera jashtëqendrore.**

jashtëqít *kal a ur bio* Nxjerr jashtë trupit (*lëndët e panevojshme ose të dëmshme*); nxjerr jashtë (*mbeturinat e ushqimeve, lëngjeve etj.*).

jashtëqítës e *mb bio* Që bën jashtëqitjen, që shërben për jashtëqitje; që lidhet me jashtëqitjen.

Organe (funksione) jashtëqitëse.

jashtëqítës i *m sh a at tek* Mekanizëm i posaçëm i armës së zjarrit, që shërben për të nxjerrë gëzhgojat.

jashtëqítj•e a *f sh e et bio*

♦ Nxjerrje jashtë trupit e lëndëve të panevojshme ose të dëmshme. **Organet e jashtëqitjes.**

Ndihmon (lehtëson) jashtëqitjen.

♦ *kryes sh* Lëndë të panevojshme ose të dëmshme që organizmi i nxjerr jashtë; nevoja e njeriut; bajgat e kafshëve; glasat e shpendëve etj.; të pëgërat. **Jashtëqitje shtazore. Jashtëqitjet e kandrrave.**

jashtërëndsh•ëm (i) **me** (e) *mb* I jashtëzakonshëm.

jashtërregullím i *m sh e et* Përrjashtim nga rregulli; shmangie nga rregulli.

jashtësí a *f libr*

♦ Pjesë ose anë jashtme.

♦ Të qenët jashtë.

jashtësí•ë a *f* Pamje e jashtme (*e ndërtesës*).

jashtësm•eja (e) *f sh e et (të) euf* Qenie mitologjike që rri nëpër pyje e male, rrëmben djem e vajza dhe luan valle me ta pa pushim derisa të rinjtë treten e të vdesin; nuse e malit.

jashtëshkollór e *mb*

♦ Që gjendet jashtë shkollës; që nuk bën pjesë në radhët e nxënësve a të studentëve. **Rinia jashtëshkollore. Shoqëritë (rrethet) jashtëshkollore.**

♦ (Veprimtari) që zhvillohet jashtë kohës së mësimet.

jashtë•shkrúaj *kal shkrova shkruar gjeom* Vizatoj një figurë rreth e rrotull një figure tjetër dhe jashtë saj. **I jashtëshkruaj** *trekëndëshit një rreth.*

jashtëshkrúar (i e) *mb gjeom (Trekëndësh)* me një figurë tjetërjashtë saj, që e prek në disa pika, por nuk e ndërpret atë.

jashtëshkrúem (i) e (e) *mb G* > **JASHTËSHKRUAR (i e).**

jashtë•shkrúhetúa (u) *úar vetv e* **JASHTË•SHKRUAJ.**

jashtëshqísor e *mb libr* Që nuk kapet me anë të shqisave.

jashtëtokësór e *mb* Që gjendet a ndodh jashtë rruzullit tokësor; që është ose që zhvillohet jashtë Tokës. **Udhëtime jashtëtokësore. Krijesa jashtëtokësore. Bota jashtëtokësore.**

jashtëtokësór i *m sh ë ët* Qenie jashtëtokësore. [**E sulmuan trenin që mora më pas hordhitë/**

jashtëtoksorët, po unë e çava rrethimin. (VZh)]

jashtëvárur (i e) *mb libr* I varur jashtë.

jashtëzakónisht *ndajf* Shumë; tej mase, tepër. [**Frazeologjia jashtëzakonisht e pasun e shpëton atë nga një dënim kategorik.** (APp).] [- **Ju, përveç atyre që thashë më lart, jeni e bukur dhe...**

jashtëzakonisht tërheqëse. (IK)]

jashtëzakónsh•ëm (i) me (e) *mb*

♦ Që nuk gjendet a nuk ndodh rëndom; i pazakonshëm, i rrallë; i padëgjuar; shumë i madh; që i kapërcen kufijtë e zakonshëm dhe të bën përshtypje të veçantë. **Një rast (njeri) i jashtëzakonshëm. Ngjarje e jashtëzakonshme. Njeri me aftësi të jashtëzakonshme. Shpejtësi (bukuri) e jashtëzakonshme.**

♦ I caktuar posaçërisht për një punë; që ka të drejtë e fuqi të plotë të vendosë për diçka a të ndërmarrë diçka; që vendoset pa marrë parasysh asgjë; që bëhet jashtë rregullit, jashtë radhës ose në raste shumë të ngutshme; që shkaktohet nga rrethana shumë të vështira, të veçanta etj. **I dërguar (ambasador) i jashtëzakonshëm. Komision i jashtëzakonshëm. Mbledhje (konferencë) e jashtëzakonshme. Sesion i jashtëzakonshëm i OKB-së.**

**

gjendje e jashtëzakonshme Gjendje e veçantë që vendoset me ligj në një vend ose në një pjesë të tij për ta ndëshkuar atë etj.

ligj i jashtëzakonshëm Ligj që shpallet në kohë lufte, rrethimi të vendit etj.

tatime (taksa) të jashtëzakonshme Tatime e taksa të rënda që synojnë rrënimin e një klase të cilën pushteti e sheh si burim rreziku.

jashtëm i *m sh e et bis* Nxjerrje jashtë; dëbim.

jashtë•ëa *f sh a at A* Fushëtiërë.

jáshtme•e ja (e) *f sh e et (të)*

♦ *f e* **JASHT•ËM MI (i).**

♦ Anë (pamje) e jashtme.

jáshtmi (së) *ndajf: Prej së jashtmi* nga jashtë.

jashtë•óhem *G pës e* **JASHT•OJ. > JASHT•UE (me u).**

jashtë•ój *kal G* > **JASHT•UE (me).**

jashtëór•e ja *f sh e et krahin G* Grua e ngarkuar me punë jashtë shtëpie, si .

jashtë•úe (me) *kal óva úe G*

♦ Nxjerr jashtë; përzë; përjashtoj.

♦ *veta III* Nxjerr jashtë; lëshon (*ujë etj.*).

♦ Hap; çel (*murin*).

jashtëúem(i) e (e) *mb G*

♦ I përjashtuar (*nga shërbimi ushtarak*).

♦ (*Mur*) i hapur; i çelur.

jatá*dëft përf* Pikërisht, bash ata.

jatagán i *m sh ë ët* Shpatë e përkulur nga maja, me një presë dhe me dorezë të stolisur. [**Ky** Dhorskë Korçari/ *çveshi jataganë*,/ **U derth si petriti/ të presë Myftarë** (Pop).] [**shqipëtarët** përpara shkojnë/ me jatagane në dorë (Pop).]

*

I pret jatagani (kordha, shpata, palla, sëpata) djathtas e majtas (nga të dyja anët) Flet e vepron si dojëvetë; s'pyet për të tjerët.

Një mill s'i nxë dy jataganë*fj uS* mund të bësh mirë disa punë njëkohësisht; s'mbahen dy kunguj në një sqetull.

jaták u *m sh ë ët*

♦ Shtrat ose dyshek për të fjetur; shtresa e mbulesa. **Shtroi jatakun. U shtri (u fut) në jatak.**[**Te kamar'** e kishës/ **harroi kambillafnë**,/ **Mu në mes të kishës/ kish vënë jataknë**(Pop).]

♦ *krahin* Lehtë për farishte bimësh; shtrat, jatak i nxehtë.

♦ *keq* Strehë për dikë; bazë ku gjen vend a fshihet dikush; ai që fsheh dikë a diçka. **Jatak i fshehtë. I bëj jatak dikujt.**

*

E la jatakun (shtratin, krevatin, dyshekun); **u ngrit nga jataku** (shtrati, krevati, dysheku) **U** shërua.

Zuri jatakun (shtratin, krevatin, dyshekun) **U** sëmur; ra në shtrat i sëmurë.

ját•ër ra *mb JT*jetër.

játi (i) *m* > **AT•Ë I; BABA I. E** thirri i jati.

jató*dëft përf* > **JATA.**

jatrësh•ëa *f sh a at A* Mjeke.

jatría *f sh - të A, Ç, JM*jekim.

jatró i *m sh nj një bis JM*jek.

jatr•ónjkal óva úar *A, Ç* Mjekoj.

jatrónj të *sh i JATR•UA OI.*

jatr•úaóí *m sh ónj ónjtë A, Ç* Mjek.

játull a *f sh a at A* Shigjetë.

jaú*trajtë e shkurtër e përmrit vetor, veta III Jau jap unë* ua jap unë (*atyre*).

Jaundé **ja** *f gjeog* Kryeqytet i Republikës së Kamerunit.

jaúrt i *m ushq* Kos.

jáva-jávandajf Me teka; si t'i teket; me hënë.

javaníshtndajf Në gjuhën e banorëve të ishullit të Javës.

javanísht•e ja *f* Gjuhë e banorëve të ishulli të Javës.

jávast *f sh krahin* Të përmuajshmet e grave që zgjasin një javë.

javáshndajf Ngadalë; pa u ngutur; pa nxitim.

javásh•e ja *f sh e et* Gojëse ekalit.

javásh•ëm (i) **me** (e) *mb I* ngadalshëm; i avashëm; i shtruar.

javashítkal a **ur** Ngadalësoj; përmbaj (*kalin*).

javashít•ema (u) **ur**

I *vetv* Qetësohem; ul tonin.

II *pës e* **JAVASHIT.**

javashítj•e a *f* Ngadalësim.

javashítur (i) **e** *mb* (*Hap*) i ngadalësuar.

javashítur it (të) *as* > **JAVASHITJ•E A.**

javásh-javásh*ndajf* Avash; ngadalë; dalëngadalë.

javashllë•k ku m sh qe qet Ngadalësi; avashllëk.

javashllëqe t sh i JAVASHLLË•K KU.

javásht•ë (i e) mb I ngadaltë; i qetë; i përmbajtur. **Me hap (ton) të javashtë.**

javatór i m sh ë ët krahin G Burrë që ka radhën të bëjë punët e shtëpisë gjatë javës.

javatór•e ja f sh e et krahin G Grua që ka radhën të bëjë punët e shtëpisë gjatë javës.

jávc•e ja f sh e et etn G >JAVËS•E JA.

jáv•ë a f sh ë ët

♦ Njësi kohe prej shtatë ditësh, nga e hëna deri të dielën; kohë prej shtatë ditësh rresht; kohë prej shtatë ditësh me radhë, e që i kushtohet dikujt a diçkaje ose gjatë së cilës zhvillohet posaçërisht një veprimtari e caktuar (shoqërore, politike, artistike, sportive etj.). **Javë për javë. Javën që shkoi. Këtë javë. Çdo javë. Java e filmit shqiptar.** Një javë ditë shtatë ditë. Një javë si sot pas një jave duke filluar që sot. **Në fillim (në krye, në mes, në bark, në fund) të javës. Pushimi i javës** dita e pushimit gjatë javës. **S'e zuri java** s'u mbush java. **Po bën javën** po mbush shtatë ditë.

♦ Lojë fëmijësh me një rreth të madh, të ndarë në shtatë pjesë ose nëpër shtatë kuti a gjysmërrathë në të dy anët e një vije, çdonjëra me emrin e një dite të javës, nëpër të cilat kalohet me radhë një pllakë e vogël duke e shtyrë me këmbë; figura e rrethit e ndarë në shtatë pjesë ose kutitë a të ndarat, në të cilat luhet kjo lojë.

* **Java shtatë, ai tetë** Shumë dendur; shumë shpesh; orë e çast (për një njeri që shkon dendur në një vend).

**

java e bardhë fet Shtatë ditët e para të të lidhurave, kur të krishterët lejohet të hanë bulmet e vezë, por jo mish.

java e madhe fet Shtatë ditët para Pashkës së Madhe.

Jáv•ë a f gjeog Ishull i Indonezisë, ku banon mbi 50% e popullsisë së vendit.

javëpërrjavë*ndajf* Çdo javë.

javëpërrjavsh•ëm (i) me (e) mb që përsëritet rregullisht çdo javë. **Vizita të përjavshme.**

jávës•e ja f sh e et etn Grua e caktuar nga njerëzit e nuses t'i shkojë së resë për vizitë javën e parë të martesës.

javít•kal a ur Sjell pranë; afroj. >**AVIT.**

javít•em vetv a (u) ur Afrohem. >**AVIT•EM.**

javór e mb

♦ Që zgjat një javë. **Punë me turne javore.**

♦ Që botohet një herë në javë; (*botim*) i përjavshëm. **Gazetë javore.**

javór•e ja f sh e et vjet Regjistër ku mësuesi shënon temat e mësimëve të javës.

javít•em vetv a (u) ur Afrohem; avitem; qasem pranë.

javór e mb Që zgjat një javë; që bëhet a që kryhet gjatë një jave; i javës; që del në krye të çdo jave; i përjavshëm. **Botim javor. Detyra (ngarkesa) javore. Plan javor. Pushimi javor. Çerdhe javore. Pagë javore.**

javór•e ja f sh e et Ditar i punës javore të mësuesit.

jávsh•ëm (i) me (e) mb A Javor; që zgjat një javë.

jaxhín•ë a f sh a at A

♦ Kasolle në mal.

♦ Banesë.

jaz e mb ant ilir I fisit të jazëve; që ka të bëjë me fisin e jazëve.

jaz i' m sh e et

- ♦ Rremë e mullirit.
- ♦ Vend a gropë e madhe ku grumbullohet ujë për ujitje.
- ♦ *G* Kanal ujitës.
- ♦ *bis* Fillim; burim; zanafillë.

jaz ^{i²}*m vjet* Zi për të vdekurin.

jáz•ë *a f vjet* >**JAZ I**.

jázë *t m sh ant ilir* Nënfis i panonëve.

jáz•ë *a f* Kokë.**Shtiem turrë a jazë** hedhim short me monedhë.

jazék *pasth bis* Turp (të kesh)!

jáz•ër *ri f krahin G*

- ♦ Mjegullinë.
- ♦ Errësirë; mug.

jazít•et*krahin G vetv veta III e JAZIT. >JAZIT•Ë (me u).*

jazít•ë *(me u) vetv krahin G*

- ♦ (*Mulliri*) bllokohet nga uji i tepërt.
- ♦ *fig* Ngihem; ngopem.

jazítj•e *a f krahin G*

- ♦ Bllokim i mullirit nga uji i tepërt.
- ♦ *fig* Ngimje; ngopje.

jazítun *(i e) krahin G*

- ♦ (*Mulli*) bllokuar nga uji i tepërt.
- ♦ *fig* I ngimë; i ngopur.

jazék *pasth bis* Trup të kesh.

jázm•ë *a¹f sh a atbis mjek* Shyta.

jázm•ë *a²f sh a atfet* >**AJAZM•Ë A**.

je¹*lidh A* Dhe.

je²*veta II e tashme dëftore e JAM.*

jebrík *u m sh ë ët* > **IBRIK U**.

jecjokal *a ur A* Eci; shkoj. >**ECI**.

jéc•ënjokal *a ur A* >**JEC**.

jécurit *(të)as A* Ecje.

jeh *u m sh e et* Jehonë.

jehím *i m sh e et* Kthim i zërit kur has një pengesë.

jeh•ónjokalói úar *veta III*

- ♦ (*Zëri etj.*) jep jehonë kur përplasat në pengesë dhe kthehet prapa; rikthehet e dëgjohet përsëri.

Jehon zëri. Jehojnë krismat.

- ♦ *dhe fig (Zëri, zhurmat etj.)* përhapen me forcë; kumbojnë; buçasin; ushtojnë. **Jehojnë pyjet.**

Jehon kënga. Jehojnë sirenat (motorët). Jehojnë malet (luginat). Më jehon në veshë.

- ♦ *fig* I bën jehonë diçkaje. [Parulla "as toskë as gegë, por shqiptar" është demagogjike, ajo jehon një tjetër, "as i krishtënë as mysliman, por shqiptar". (APp)]

jehón•ë *a f sh a at*

- ♦ Ajo që dëgjohet kur zëri a zhurma është përplasur në pengesë dhe është kthyer prapa; zë ose zhurmë që vjen nga larg; kumbim; ushtimë. **Jehona e zërit (thirrjeve, këngës, krismës).** Vjen një jehonë nga mali (lugina). [Ç'ish kjo gërvimë kështu, kjo jehonë? (IK)]

- ♦ Përshtypje që bën diçka a ndikimi që ushtron kur përhapet; përkrahje që gjen dhe mbresa që lë; mënyra si e pret dikush një gjë dhe si i përgjigjet asaj. **I bëj jehonë diçkaje** flas për diçka, duke shprehur edhe një qëndrim pohues ndaj saj; e përkrah diçka. [Shën Mëria e shqiptarëve,

sipas vëzhgimeve ngulmuese të Mark Tirtës, ka bartur edhe jehonën historike të kultit mitologjik të Dianës, perëndeshë e tokës, e pyjeve. (ShS)]

jehonëmátës i *m sh* - it *tek* Aparat për matjen e thellësisë së detit dhe zbulimin e sendeve të fundosura në të, duke llogaritur kohën e kthimit të tingujve të dëgjuesi.

Jehóv•ë a *f fet* Emër i perëndisë judeo-kristiane, i formuar nga leximi i bashkëtingëlloreve hebraike YHVH.

***

dëshmitarët e Jehovahës Sekt i krishterë që predikon shkatërrimin e shpejtë të sistemit botëror ekzistues.

jehovíst e *mb fet* Që ka të bëjë me dëshmitarët e Jehovahës.

jehovíst i *m sh* ë *ët fet* Pjesëtar i sektit të dëshmitarëve të Jehovahës.

jehovíst•e ja *f sh* e *et f* e JEHOVIST I.

jehúes e *mb* Që bën jehonë.

jehúesh•ëm (i) me (e) *mb*

♦ Që bën jehonë.

♦ *fig* (Ngjarje) e bujshme; që bën jehonë.

jéhu j t *sh* i JEHU•LL LLI.

jéhu•ll lli *m sh* j jt *G*

♦ Hell akulli.

♦ Borë e ngrirë në degë të pemëve.

jek u *m* Njësh në lojën e dominosë dhe tavllës.

jekejék *ndajf bis*: Jemi (dalim) jekejek jemi (dalim) barazim.

jék•ë a *f sh* a at *bujq krahin G* Dorezë e parmendës ngjitur me pjesën esaj që shkon zvarrë përtokë.

jék•ën na *f sh* na nat *ikt* Koran femër që nuk bën vezë.

jektéis *jokal krahin G* >JEKTEIS•Ë (me).

jektéis•ë (me) *jokal a ë krahin G* Vuaj; heq shumë; heq keq.

jel i *m sh* ë *ët bis krahin G* Reumatizëm.

jelán e *mb* (Kalë) jelegjatë

jélc•ë a *f sh* a at *ikt* (Chondrastoma nasus) Peshk me nofullën e sipërme të dalë, me pendë të kuqërreme dhe luspa jeshile, me gjatësi deri 50 cm dhe peshë deri 1.5 kg, që haset kryesisht në grykëderdhjet e lumenjve.

jél•e ja *f sh* e *et* Tufë qimesh të gjata të kalit në qafë; perçe e kalit; krifë kreshtë.

jeleártë *mb poet* (Kalë) me jele shumë të verdhë, si ar.

jelebárdhë *mb* (Kalë) me jele të bardhë.

jelegjátë *mb* (Kalë) me jele të gjatë.

jelék u *m sh* ë *ët* Petk pa jakë e pa mëngë, zakonisht përpara prej stofi e prapa me astar, i gjatë deri në brez, që mbërthehet me kopsa dhe që vishet përmbi këmbë e nën xhakëtë; kraholl.[Se ç't'u dogj jeleku nga zjarret e gjirit (Pop).]

jelekgúntë *mb* I veshur me jelek të trashë prej leshi. [Kallarati jelekguntë,/ Po pret dhe vret jelekkuqtë (Pop).]

jelekísht *ndajf* I veshur hollë, me jelek.

jelekkúq *mb* I veshur me jelek të kuq.

jelekúq *mb* (Kalë) me jele të kuqe.

jeleqéthur *mb* (Kalë) me jele të prerë, të qethur.

jeleshtís *kal a ur J* Ndreq; rregulloj; vë në rregull.

jeleshtísj•e a *f J* Ndreqje; vënie në rregull.

jeleshtísur (i e) *mb* *JI* ndrequr; i vënë në rregull.

jele•zí zézë *mb, m sh* **zínj**, *f sh* **zéza**(*Kalë*) me jele të zezë.

jél•ë *a f sha* **at** > **JEL•E JA**.

jélpët (i e) *mb krahin G I* kripët; me shumë kripë; i shëllirtë.>**NJELMËT (i e)**.

jelpsín•ë *a f ushq krahin G* Shëllirë.

jell i m sh e et *bot G* Zambak.

jemék u m vjet ushq Gjellë; ushqim i gatuar.

Jemén i m gjeog Republikë në Gadishullin Arabik, me dalje në Oqeanin Indian nga perëndimi dhe Detin e Kuq nga lindja.

jeménas e mb *I* Jemenit; që ka të bëjë me Jemenin, me vendasit a banorët e tij.

jeménas i m sh - it Vendas a banor i Jemenit.

jeménas•e ja f sh e et f e **JEMENAS I**.

jemení a f sh - të

♦ Shami e zezë që vënë gratë në kokë.

♦ Shami koke grash; mafër.

♦ *krahin* Shami e madhe, bohçe. Plot e mbushi jemeninë.

jemín i m sh e et vjet Betim. >**AMIN**.Bëj **jemin për...** betohem për...; bëj amin për...

jemíshte t f sh krahin G Perime.

jémullmb A Binjak.

jen i¹m Përmallim.

jen i²m Njësi monetare bazë e Japonisë.

jenár i m sh ë ët > **JANAR I**.

jén•ë a f sh a at Pjella e parë e dhisë, e deles etj.

jení a f përmb A Kushëriní.

Jénif shkurt i Myzejen.

jeniçér i m sh ë ët hist Ushtar këmbësor i trupave të zgjedhura osmane, që merrej zakonisht nga të krishterët e vendeve të pushtuara prej Turqisë ose ishte zënë rob dhe që në vogëli stërvitej për luftë. **Kryengritja e jeniçerëve**. [**Pasardhësi i Osmanit, Sulltan Orhani, krijoi trupin e jeniçerëvet (që do të thotë ushtëri e re) dhe repartet ekalorësisë së lehtë.** (AE)]

Jeniséi m gjeog Lumë në Rusinësiberiane, me burimin kryesor në Mongolinë veriore dhe derdhjen në Detin Kara.

jep e veta III nj urdh e JAP. **Jepe me të mirë. Mos u jep!**

jépem dháshë (u) dhënë

I vetv

♦ Më tërheq shumë dikush a diçka; e dua shumë; më rrëmben; i kushtohem me zell një gjëje; kam dëshirë të zjarrtë të merrem me diçka. **Jepem pas nënës (pas familjes, pas fëmijëve, pas shoqërisë). Jepem pas punës (librave, muzikës, pikturës, sportit...).** U dha plotësisht (i tëri, me mish e me shpirt).

♦ E lëshoj veten pas diçkaje; më është bërë ves diçka; nuk i qëndroj dot tundimit. **Jepem pas pijes (kumarit, qejfeve). Është dhënë ligisht pas lekut.Iu dha kokë e këmbë. Jepet shpejt (lehtë).**

♦ *fig* Thyhem përpara vështirësive, kundërshtarit etj.; dorëzohem. **Vendi (qyteti, fshati, kështjella) nuk u dha. S'u dha i gjallë.**

IIpavet (me trajtë të shkurtuar të përemrit vetor në dhanore) Kam prirje dhe aftësi për të bërë diçka. **Atij i jepet për çdo gjë. S'më jepet për punë dore.**

♦ *kryes veta III* Duket, del menjëherë; shfaqet papritur. **U dha ditazbardhi dita. Veç kur u dha në derë.**

♦ *veta III* Përkulet; lakohet; epet. **Jepet teli (purteka). Jepen majat e plepave.**

II *pës* e JAP.

jépët (i e) *mb* I epshëm; i përkulshëm; elastik.

jépi

I *urdh* e JAP.

II *pasth* Forca. Jepi një të shtyrë!

jeprák u *m sh* ë ët *ushq*>JAPRAK U.

jépsh•ëm (i) e (e) *mb* GI epshëm; i përkulshëm; elastik.

jepshmëri a *f libr* Epshmëri; përkulshmëri; elasticitet.

jerákndajf *G* Shpejt; me të shpejtë.

jerarkí a *f sh* - të Hierarki. [Por në dekadat e fundit kjo lidhje ka ardhur duke marrë shkallë pas shkallë cilësinë e një kriteri për të përcaktuar jerarkinë e qytetërimeve. (ShS).]

jeremíndajf *Krejt* vetëm; si eremit.

jeremí a *m sh* - të

♦ Eremit.

♦ Jetë eremiti.

jereminí a *f* Jetë eremiti; vetmi eremiti.

jerení a *f G* Pikëllim.

jerenískal *G* >JERENIS•Ë (me).

jerenis•ë (me) *kal a* ë *G* Pikëlloj.

jerenísun (i e) *mb G* I pikëlluar.

jereshtéskal *G* >JERESHTIS•Ë (me).

jereshtés•em *vetv G* >JERESHTIS•Ë (me u).

jereshtés•ë(me) *kal a* ë *G* Bezdis fort; i vardisem keq.

jereshtés•ë(me u) *vetv a (u)* ë *G* Bezdisem fort.

jeretís•ë (me) *kal a* ë *vjet G* Krijoj. [për punë t'ujit, t'ajrit, o "t'havasë," e për çka ka jeretisë

Zotynë, nuk ia ka fort lakmi ndonji sheherit tjetër. (KA)]

jereví a *f sh*- të *vjet*

♦ Kasolle e keqe.

♦ *krahin G* Kasolle me gurë e llaç për bagëtinë.

jerëví a *f sh a at* > JEREVI A.

jerít•em *vetv G* >IRIT•EM.

jerít•ë (me u) *vetv a* ë *G*

♦ Largohem a sprapsem i neveritur.

♦ Më neveritet.

jérkuj t *sh i* JERKU•LL LLI.

jérku•ll lli *m sh j jt* Gorgë; grykë e rrëpitë.

jerm¹ndajfNë kllapi.

*

Çohem jerm Ngrihem e eci nëpër shtëpi etj., pa u zgjuar nga gjumi.

jerm²*mb* I zbehtë; i tretur (*në fytyrë*).

jerm i *m*Kllapi; përçartje.Ethe jermi (me jerm).[- Jo more vlla, lum motra, i ka përgjegjë,/ t'ka lodhë jermi e s'po di ç'je kah folë (CV).]

jérmasndaj Në gjendje jermi; (*flas*) përçart.

jérm•ë a *f* Pëlhurë gati e tejdukshme.

jermësín•ë a *f sh a at bot (Juniperus sabina)* Dru i familjes së haloreve i afërt me dëllinjën, deri 4 m i lartë; bën kokrra të zeza më të rimtë.

jermí a *f* Gjendje e përçartjes në jerm.

jermím i m Përçartje në jerm.

jermllék u m bis K Gjendje e përçartjes në jerm.

jerm•óhemóva (u) úar

I *vetv*

♦ Më kap ankthi; shqetësohem shumë.

♦ Hutohem; humb kontrollin.

♦ Humb pas një pune.

II *pës e JERM•OJ.*

jerm•ój¹jokal óva úar Flas jermas; flas përçart nga jermi.

jerm•ój²jokal óva úar Turbulloj a shqetësoj; e bëj të humbë kontrollin.

jermór e mb I çmendur.

jermúar (i e) mb I turbulluar a shqetësuar sa humb kontrollin.

jermúeshëmndajf Jermas; si në jerm; në kllapi.

jer•ójkal G >JER•UE (me).

jer•úe (me) kal óva úe G Vëzhgoj; këqyr.

jerúem it (të) as G Vëzhgim; këqyrje.

Jeruzalém i m gjeog Qytet i shenjtë i judaizmit, krishterimit dhe islamizmit.

jerr pasth krahin G Thirrje për të ndjellë lopën.

je•s jokal ta tur A

♦ Mbes; mbetem. **Jes vetëm. Le të jesë!**

♦ Rri te dikush; banoj diku.

♦ *veta III* I takon; i mbetet. **Delja i jet bariut. >MBET•EM.**

jesemín i m sh ë ët bot>JASEMIN I.

jes•ë a f libr Jetë.

jesír i m sh ë ët vjet Rob lufte.

jesírthindajf: Luaj jesirthi bëj një lojë në të cilën një grup fëmijësh përpiqet të zërë rob pjesëtarët e grupit kundërshtar.

jes•ójkal óva úar A E arrij (*dikë*).

Jesú i m fet >JEZU I.

jesuít e mb fet I jesuitëve; që ka të bëjë me jesuitët. >**JEZUIT I.**

jesuít i m sh ë ët fet >JEZUIT I.

jeshíl si kallëzues: Bëhem jeshil në fytyrë prishem në fytyrë (*nga sëmundja, inati etj.*); mavijosem; irem.

jeshíl e mb bis

♦ I gjelbër. **Ngjyrë jeshile. Sallatë jeshile** lloj lakre që bëhet sallatë. **Janë ende jeshile (pemët)** nuk janë pjekur ende.

♦ I prishur në fytyrë; (*çehre*) e prishur nga sëmundja, inati etj.

jeshíl i m sh a at

♦ Tërësi e bimëve të gjelbra, e barishteve të njoma etj.; vend me këto bimë a barishte; vend i gjelbëruar; blerinë. **E lëshoi (kalin) në jeshile. Ra në jeshil bagëtia.**

♦ *kopsht J* Trangu; kastravec.

jeshíl•e ja f bis

♦ Ngjyrë e gjelbër. **Çallmë jeshile. Jeshile e hapur (errët).**

♦ Ngjyrë e disa pemëve të pabëra.

♦ Vend me bimë të gjelbra.

jeshilím i m Gjelbërim; blerim.

jeshil•óhemvetv bis

- ♦ *veta III (Fusha)* gjelbërohet; bleron nga bimët.
- ♦ Marr në fytyrë një ngjyrë shumë të zbehtë nga frika, tmerri, sëmundja, inati etj.; irem, mavijosem. **Iu jeshilua fytyra.**

jeshil•ó

I *jokal bis veta III (Bima)* gjelbëron; (*fusha*) bleron nga bimët.

II *kal* E gjelbëron, i jep ngjyrën e gjelbër; e mbush me gjelbërim. **I jeshiloi pranvera fushat e kodrat.**

jeshiltë (i e) *mb* > **JESHIL E.** [kur sheh fytyra të zbehta edhe sy të jeshilta/ që të shikojnë si hije dhe shtrijnë duert e mpita (Mgj).]

jeshiluar (i e) *mb* I gjelbëruar; i bleruar me bimë; i mbushur me gjelbërim.

jeshillë•k *ku m sh qe qet bis*

- ♦ Gjelbërim; blerim. **Jeshillëku të çlodh. U ul në jeshillëk.**

- ♦ Tërësi e bimëve të gjelbra a e barishteve të njoma që hahen. **E ushqen me jeshillëqe.**

jeshillëqe t sh i JESHILLË•K KU.

jeshítkal a ur Josh; tundoj.

jeshít•ema (u) ur

I *vetv* Joshem; tundohem.

II *pës e JESHIT.*

jeshítj•e a f sh e et Joshje; tundim.

jeshítur it (të) *as* > **JESHITJ•E A.**

jeshitur (i e) *mb* I joshur; i tunduar.

jéshur (i e) *mb K* Tërheqës; i bukur.

jet *parafj krahin G* Në; deri në. **Po shkoj jet në pazar.**

jet a f sh ë ët A Jetë.

jetés•ë a f

- ♦ Mënyrë si rron dhe si e rregullon jetën një njeri, grup shoqëror, shoqëri etj.; tërësi e parimeve, zakoneve ose kërkesave vetjake e shoqërore që rregullojnë jetën e një njeriu a të një shoqërie.

Jetesë e rregullt (kulturuar). Mënyra e jetesës.

- ♦ Kushte materiale të domosdoshme për të jetuar; ushqim, veshje, banesë etj. që i duhen njeriut për të rrojtur. **Kushtet (mjetet) e jetesës. Bën jetesë të mirë. Siguroj (përmirësoj) jetesën. Ngre nivelin e jetesës.**

jetesëtar i m sh ë ët Ai që i gëzon të mirat e jetës.

jetesëtar•e ja f sh e et f e JETESËTAR I.

jetë- fjalëform: jetëgjatë; jetëshkrim.

jëtë (i e) *mb krahin G (Njeri)* i lënë mendsh.

jët•ë (me) jokal a ë G

- ♦ > **JE•S.**

- ♦ Mbetet. [Tokët të mos të jesin djerr (K).][Thellë në veten teme kangët e mija jesin.

(Mgj).][**Qe, pra, tash se per ç'arsye/ Punë n'Shqypni s'jet pa u shpërthye** (GjF).]

- ♦ Vazhdoj. [E njaj gjak, qi kanë dikue,/ bân, o Zot, qi t' jesë tue vëlue/ për m'ia xe zemrën

Shqiptarit (GjF).]

jët•ë a f

- ♦ Gjendje që dallon qeniet e gjalla si njerëzit, kafshët e bimët nga lënda joorganike, për nga aftësia për t'u rritur e shumëzuar dhe për të ndryshuar deri sa vdes a zhduket. **Fillimet e jetës në Tokë.**

- ♦ Qenie të gjalla; veprimtari e tyre. **Rruga mbeti pa jetë. Ujëra ku gëlon jeta.**

- ♦ Ekzistencë e një njeriu a kafshe si individ. **Tërmeti mori 100 jetë.**

- ♦ Aspekt i veçantë i ekzistencës së njeriut. **Jetë private**. Një jetë e tërë në botën e skenës.
- ♦ Mënyrë jetese. **Jetë e mirë** (ndershme, rëndë, vështirë, rehatshme, zbrazët). **Jetë endacake** (baritore). **Jetë beqari** (studenti). **Jeta e fshatit** (qytetit). Kushtet e jetës **Ai bën jetë***bis* jeton me të mira e gëzime. **Ka parë jetë** ka jetuar mirë.
- ♦ Gjallëri. **Vajzë plot jetë**.
- ♦ Jetëshkrim. **Jeta e Fishtës**.
- ♦ *fet* Secila prej dy gjendjeve të ekzistencës së njeriut, të ndara nga vdekja. **Jeta e përtejme**. **U nda nga jeta**. **Shkoi në atë jetë**. [Balada e Kostantinut dhe Doruntinës, në rastet më dashamirëse, është trajtuar si (krye)vepër që ngre lart kultin e besës, shenjtërinë e fjalës së dhënë, për hir të së cilës mallkimi mund të të ndjekë në këtë jetë dhe në tjetrën. (ShS)]
- ♦ *fet* Secila ekzistencë në një varg shndërrimesh që kalon shpirti i njeriut, sipas hinduizmit.
- ♦ Aftësi e njeriut për të mbijetuar. **Jeta e gjatë s'bëhet e shkurtër**.
- ♦ Periudhë përdorimi a funksionimi e diçkaje. **Ia zgjat jetën motorit**.

*

Bëj jetë Jetoj në kushte të mira; rroj mirë.

Çështje jete (a vdekjeje)Çështje me rëndësi vendimtare.

Dal në jetë shih Rritem e jam në gjendje të punoj e të jetoj më vete; mund të jetoj me djersën time; nuk kam nevojë të kujdeset njeri për mua.

E bukura e jetës*arb*Figurë e përrallave popullore, e përfytyruar si vajzë shumë e bukur, e mire dhe e dashur; e bukura e dheut.

E pruri (solli, qiti) në jetëE shpëtoi nga një gjendje e mjeruar, e bëri të jetojë mirë, e qiti në dritë.

Gjen jetë Zbatohet; vihet në jetë.

Humbi jetën Vdiq; u vra

Hyj në jetë

♦ Rritem e nis të punoj.

♦ Mësohem në jetë; marr pjesë gjallërisht në të.

I dha fund jetës Vrau veten.

I heq spik jetësBëj jetë shumë të mirë.

I mori jetënE vrau; e bëri të vdesë.

Ia bëj jetën pus dikujt Ia nxij jetën dikujt.

Ia nxij jetën Ia bëj jetën të padurueshme; i sjell shumë të këqija e hidhërime.

Ia pres jetën (orën, ditën) dikujtE vras; e vdes.

Ia zë jetën (në) gjakdikujt Ia bëj jetën të vështirë dikujt.

Iu sos jeta (fryma) Vdiq.

Jap (fal) jetënBëhem theror, flijohem, vdes për dikë a diçka.

Jap gjakun (jetën)Bëhem theror; bie, vdes, flijohem për dikë a për diçka të shtrenjtë.

Jeta ime!I dashuri im!; i shtrenjti im!

Lidh jetën me dikë Martohem me dikë.

Ma biroj jetën Ma prishi jetën; e shkatërroi.

Mbahet në jetë Jeton.

Me jetë të gjatë!*urim*Të rrojë (fëmija)!

M'u bë jeta burgM'u bë jeta e padurueshme.

M'u lidh një jetaM'u bë jeta e rëndë, e padurueshme nga ndonjë fatkeqësi a vështirësi që nuk e kapërcej dot.

Ndërroi jetë*lart*Vdiq.

Për (në) jetë të jetëvePërgjithmonë.

Për jetë a për vdekje Me ashpërsi të madhe; me vendosmëri për ta çuar deri në fund diçka (luftën, çështjen) pa bërë asnjë lëshim.

Për jetë e mot Përgjithmonë. [miqësinë... që mund ta kisha pasë për jetë (MC).]

Pleqtë e jetës Pleq shumë të moshuar, pleqtë më të moshuar; pleq që kanë jetuar afro 100 vjet a më shumë.

Rrah jetë Nuk lë vend pa shkuar e pa kërkuar; rrah dheun.

Sa të jetë jeta Përgjithmonë. [Gjuhën tuej kurr mos ta lini,/ mos ta lini sa t'jetë jeta (GjF).]

U nda nga jeta (nga gjiri ynë) Vdiq.

Vë në jetë Zbatoj, kryej, plotësoj (një ide, projekt etj.).

**

jeta e gjatë Vdekja; ajo që ekziston pas vdekjes.

jeta e shkurtër Jetë; ekzistencë.

jetë seksuale Periudhë e jetës gjatë së cilës njeriu është në gjendje të kryejë aktin seksual.

jét•ë a²f sh ë ët A Botë.

jetëbárdhëmb (Njeri) me fat në jetë, që shkon një jetë të lumtur.

jetëdhënës e mb

♦ Që jep jetë; që është burim jete; që përtërin jetën; që mban gjallë. **Dielli jetëdhënës. Gjaku (lëngu) jetëdhënës. Ujëra jetëdhënës.**

♦ Që të jep forca e gjallëri, që të përtërin. **Forcë (fuqi, miqësi) jetëdhënës. Burim jetëdhënës. jetëdhurim i m libr** Burim jetëdhënës.

jetëgëzues e mb libr I dhënë pas qejfeve e dëfrimeve. [A asht shqiptari ma fort jetëmohues, apor jetëgëzues (pagan) ndër ndjenja të veta religjioze? (KM)]

jetëgjatëmb

♦ Që e ka jetën të gjatë; që jeton shumë; si urim që e pastë jetën të gjatë. **Njeri (burrë, grua) jetëgjatë. Drurë jetëgjatë. Bimë jetëgjata. Qofsh jetëgjatë! urim.**

♦ Që ruhet për një kohë të gjatë; që rron shumë; (send) që nuk prishet shpejt, që s'del shpejt jashtë përdorimit.

jetëgjatë•ë i m sh ë ët Njeri që rron gjatë, shumë vjet. **Jetëgjati s'bëhet jetëshkurtër.**

jetëgjatë•ë a f sh a at f e JETËGJAT•Ë I.

jetëgjabatës i a f

♦ Kohë sa zgjat jeta e njeriut a qeniessë gjallë; zgjatje e jetës; të qenët jetëgjatë. **Bari i jetëgjabatësisë. E fshehta e jetëgjabatësisë.**

♦ Kohë sa është e vepron ose sa ruhet diçka; kohë sa zgjat jeta e një gjëje; zgjatje e jetës së diçkaje; të qenët jetëgjatë. [Respektimi dhe zbatimi i ligjshmërisë konceptohet nga Ai si një kusht i domosdoshëm për jetëgjabatësinë dhe mbijetesën e shtetit të së drejtës. (RG – TT)]

jetëhumburmb Që e shkon jetën dëm.

jetëkëputur mb Që vdes i ri, para kohe.

jetëkëputur a f sh a at f e JETËKËPUTUR I.

jetëkëputur i m sh - it Ai që vdes i ri, para kohe.

jetë•mádh mádhe mb, m sh mëdhénj, f sh mëdhálibr (Njeri) i dëgjuar, me emër të madh.

jetë•mádh mádhi m sh mëdhénjmëdhénjtë Njeri i dëgjuar, me emër të madh.

jetë•mádh mádhja f sh mëdhá mëdhátë f e JETË•MADH MADHI.

jetëmëdhá të sh i JETË•MADHE

jetëmëdhéjt G >JETËMËDHENJ TË.

jetëmëdhénjtësh i JETË•MADH MADHI.

jetëmjetëndajf Në këtë botë dhe në botën tjetër.

jetëmohues e mb libr (Njeri) që bën jetë të përkorë, larg qejfeve e dëfrimeve. [A asht shqiptari

ma fort jetëmohues, apor jetëgëzues (pagan) ndër ndjenja të veta religjioze? (KM)].
jetëndërruar*mb euf* Që ka ndërruar jetë; i vdekur.

jetëngáthët*mb (Njeri)* që tregohet i ngathët në jetë.

jetëngrýsur*mb (Njeri)* që është në të ngrysur të jetës.

jetënxíre*mb*

♦ *(Njeri)* që i është nxirë jeta nga vuajtjet a fatkeqësitë.

♦ Fatkeq.

jetënxír•ë a f sh a at Grua a vajzë shumë e vuajtur.

jetënxír•ë i m sh ë ët Njeri shumë i vuajtur.

jetëpanísur*mb* Shumë i ri e i papërvojë.

jetëpasósur*mb* I vdekur para kohe.

jetëprúrës e mb Jetëdhënës; jetësor; jetik.

jét•ër ra pacak f A Tjetër. **Jetrën ditë.**

jét•ër ri pacak m dhe si mb A Tjetër.

jetërsím i m libr Kalim i pronës në emër të dikujt tjetër. >**TJETËRSIM I.**

jetërs•óhetúa (u) úar libr

I vetv Bëhet pronë e tjetërkujt; i kalon si pronë një tjetri; ndërron zot.

II *pës e* >**TJETËRS•OHEM.**

jetërs•ójkal óva úar

♦ E bëj pronë të dikujt tjetër (*diçka*); ia kaloj si pronë një tjetri (*pasurinë, mallin etj.*). >

TJETËRS•OJ.

♦ E bëj ndryshe; e ndryshoj (*pamjen, zërin*).

jetërsúar (i e) mb

♦ (*Pronë etj.*) që i kalon një tjetri, që ndërron zot. >**TJETËRSUAR (i e).**

♦ (*Zë*) i ndryshuar; i bërë ndryshe.

jetërsúem (i) e (e) mb G >**JETËRSUAR (i e).**

jetërsúes e m sh - it libr Ai që jetëron pronën. >**TJETËRSUES I.**

jetërsúesh•ëm (i) me (e) mb Që mund të jetësohet. >**TJETËRSUESH•ËM (i) ME (e).**

jetërsueshmëri a f libr Të qenët i jetërsueshëm. >**TJETËRSUESHMERI A.**

jetërrúdhur*mb (Njeri)* i mjerë.

jetësí a f libr Gjallëri.

jetësím i m Realizim; zbatim; konkretizim.

jetës•óhetúa (u) úar libr pës e **JETËS•OJ.**

jetës•ójkal libr Realizoj; zbatoj; konkretizoj. [**Fisnikërimi i njerëzimit mund të arrihet vetëm nëpërmjet flijimit në emër të idealeve më të larta, gjë që mund ta jetësojnë vetëm heronj e heroína si Antigona (AÇ)**].

jetësór e mb

♦ *dhe fig* I jetës; për jetën. **Me rëndësi jetësore. Hapësirë jetësore.** [Oqeani jetësor është i mbushur me aisbergë(AÇ)].

♦ I jetës; që ka të bëjë me jetën. **Cikël jetësor.**

♦ I jetesës; që ka të bëjë me jetesën. **Nivel jetësor i domosdoshëm.**

jetësúar (i e) mb

♦ I realizuar; i zbatuar; i konkretizuar.

♦ I gjallëruar.

jetëshkrétë*mb* Që jeton i vetëm e i mjerë.

jetëshkrím i m sh e et Histori e jetës dhe e punës së një njeriu; përshkrimi i ngjarjeve më të rëndësishme të jetës e të veprimtarisë së dikujt; biografi.

jetëshkrimór e *mb* I jetëshkrimit; që ka të bëjë me jetëshkrimin e dikujt; që lidhet me jetëshkrimin a me jetëshkrimet; biografik. **Lëndë (shënime) jetëshkrimore. Me vlerë (me rëndësi) jetëshkrimore.**

jetëshkrónj•ë a *f sh a at vjet* Jetëshkrim;biografi.

jetëshkrúes i *m sh - it* Ai që përshkruan jetën, punën e veprimtarinë e dikujt, ai që bën jetëshkrimin e dikujt; biograf.

jetëshkrúes•e ja *f sh e et fe* **JETËSHKRUES I.**

jetëshkúrtë *mbG* >**JETËSHKURTËR.** [Në vjetin 1924, me fitoren jetëshkurtë të Nolit e Gurakuqit, emnohet prefekt i Shkodrës (NA).]

jetëshkúrtën *mbG* >**JETËSHKURTËR.**

jetëshkúrtër *mb*

♦ Që nuk e ka jetën të gjatë; që jeton pak; që vdes i ri; *si mallk* që e pastë jetën të shkurtër.

♦ Që nuk ruhet për një kohë të gjatë; që rron pak; që nuk vepron për një kohë të gjatë ose që nuk zgjat shumë; që priset shpejt ose që del shpejt jashtë përdorimit. **Shtet (qeveri)**

jetëshkurtër.

♦ *ent (Kandërr)* që jeton vetëm një ditë në fazën fluturake.

jetëshkurtësi a *f libr* Të qenët jetëshkurtër.

jetëshkúrtra t *f sh ent (Ephemeroptera)*Kandrra që jetojnë vetëm një ditë në fazën fluturake.

jetëshkurtúar*mb* Që i është shkurtuar jeta.

jetëshkurtúem e *mb G* >**JETËSHKURTUAR.**

jetëvdékj•e a *f libr* Existencëmidis jetës e vdekjes.

jetëzbrázët*mb* Që e shkon jetën kot.

jetëzézë a *f sh a at f e* **JETË•ZI ZIU.**

jetëzgjátj•e a *f*

♦ Jetëgjatësi.

♦ Zgjatje e jetës.

jetëzgjatshmëri a *m libr, tek* Të qenët jetëgjatë.

jetëzéz•ë a *f sh a at f e* **JETËZI ZIU^{1,2}.**

jetë•zí zézë*mb, m sh zínj, f sh zéza*Që s'ka parë ditë të bardha në jetë; që kalon një jetë të zezë; *si mallk* që iu nxiftë jeta.

jetë•zí zíu¹*m sh zíj zíjt**G* >**JETË•ZI ZIU.**

jetë•zí zíu²*m sh zínj zínjtë*Njeri që s'ka për ditë të bardha në jetë, që kalon një jetë të zezë.

jetëzíj jt *G sh i* **JETË•ZI ZIU¹.**

jetëzínj njtë *sh i* **JETË•ZI ZIU².**

jetík e¹ *mb* >**JETËSOR E.**Nivel jetik.

jetík e² *mbI* lashtë; i moçëm; shumë i vjetër.**Plak jetik.** [Abas Kupi (*alias*: Bazi i Canës) ... një besnik i patundun ndaj traditave jetike të një feudalizmi recent. (KM)]

jetík u *m sh ë ët* Burrë në moshë shumë të shtyrë; plak i jetës; plak që e ka lënë këmba e dora.

jetík•e ja *f sh e et* Grua në moshë shumë të shtyrë; plak i jetës; plakë që e ka lënë këmba e dora.

jetíksh e *mb* I mbetur jetim.

jetíksh i *m* Jetim.

jetíksh•e ja *f* Jetime.

jetím e *mb*

♦ (*Fëmijë*) i mbetur pa nënë a pa babë ose pa të dy prindërit; që nuk ka prindër. **Jetim nga babai. Jetime nga nëna. Mbeti jetim. I la jetimë.**

♦ Pa njeri; i shkretë; i vetmuar. **E ndiente veten jetim.**[pa vajzat vetë bukuria ndjehet jetime (GjM).]

*

Faji është jetim*fj u* Askush nuk e pranon fajin; kur askush nuk i del zot fajit.
jetím i m sh ë ët Djalë i vogël i mbetur pa nënë a pa baba, ose pa të dy prindërit.

jetím•e ja f sh e et f e JETIM I. La prapa dy jetime.

jetimëri a f Të qenët jetim.

jetim•óhem óva (u) úar

I vetv Mbetem jetim.

II pës e JETIM•OJ.

jetim•ój kal óva úar E lë jetim(*fëmijën*).

jetimór•e ja f sh e et Institucion ku mbahen jetimët; shtëpi për jetimët. **Kujdestari i jetimores.**

jetimúar (i e) mb I lënë a i mbetur jetim.

jetnór e mb G Jetësor.

jet•óhet

Ipavet Mund të jesh i gjallë, mund të rrosh; plotësohen nevojat për të jetuar; janë kushtet e nevojshme për jetesë; mund të kalosh jetën a të rrosh me dikë; mund të lidhesh a të hysh në marrëdhënie të caktuara me të gjatë jetës. **Pa ajër (pa ujë) s'jetohej. S'jetohej në kurriz të të tjerëve. S'jetohej me atë burrë (me atë grua).**

II pës e JET•OJ.

jet•ój óva úar

I jokal

♦ **dhe fig** Jam gjallë; jam në jetë; rroj; gjëllij; bëj një jetë të gjallë. **Jetoi sa u plak Jetoj me sot me nesër. Jetoj me prindërit. Jetoj mirë.**

♦ Rroj bashkë me dikë; lidhem a hyj në marrëdhënie të caktuara me të gjatë jetës. **Jeton me gruan e me fëmijët. Jeton me prindërit. Me kë do të jetosh? Jetojmë mirë me fqinjët.**

♦ Banoj diku, rri; rroj në një vend; e kam ndejën në një vend; e shkoj jetën diku me dikë; *në sh* popullojnë një vend. **Në trojet ku jetonin ilirët. [Jetojmë të dy në një qytet/ Dhe rrallë shihemi, sa rrallë (IK).]**

♦ Shkoj jetën; e kaloj jetën në një mënyrë të caktuar; kam një mënyrë jetese të caktuar. **Jeton vetëm (në vetmi). Jetonin mirë (keq). Jetojmë me të gjitha të mirat. S'dinte të jetonte.**

♦ Ekzistoj. **[Brenda këtij gjoksi jetojnë male me brenga,/ në fytyrën tënde i lexoj (PJ).]**

♦ **veta III dhe fig** Ka jetë të gjatë; vazhdon të punojë e të veprojë; duron shumë; nuk prishet nga përdorimi ose koha. **Makina jetoi gjatë. [Jeton dashuria për ty, se birin tënd s'e thau civilizimi (DA).]**

♦ **fig kryes veta III** Është në kujtesën ose në mendjen e të tjerëve; nuk e harrojnë; është e gjallë diçka; ruhet e çmohet; ka lënë gjurmë. **Jeton në mendjen e të dashurve.**

♦ Marr pjesë në një ngjarje, gëzim a hidhërim etj. ose jam me shpirt, me mendje, me ndjenja me diçka. **Jetoj me shpirt (mendje). Jeton me çështjet e ditës. Jetonte me të kaluarën. Jetonte larg problemeve të kohës.**

II kal Përrjetoj; e ndiej thellë në shpirt (*diçka*). **Jetuan çaste dramatike (të bukura, të hidhura).**

jet•ónjkal dhe jokal óva úar A, J Jetoj.

jetós e mb Shumë plak; shumë i vjetër (*në moshë*); i vjetër e i dobësuar nga pleqëria; që e ka lënë këmba e dora. **Plak jetos (K).**

jetós•em vetv a (u) ur Plakem shumë; më lë këmba e dora nga pleqëria.

jetósur (i e) mb I plakur shumë; që e ka lënë këmba e dora.

jétrapacak f dhe si mb A Tjetër.

jétsh•ëm (i) me (e) mb

♦ Jetësor.

♦ Tokësor; joqiellor.

jetúndajf krahin *G* Pikërisht këtu.

jetúar (i e) *mb (Ngjarje)* që e kam parë me sytë e mi; që e kam provuar vetë ose e kam ndier thellë në shpirt; që e kam jetuar a përjetuar.

jetúarit (të) *as* Jetesë; kushte të jetesës. **Mënyrë e të jetuarit.**

jetueshmëri a *f libr* Gjallëri.

jétull a *f sh a at bis* Shirit për të lidhur flokët; fjongo; kordele.

jetull•ójkal bis Lidh (*flokët*) me fjongo a kordele.

jétun (i e) *mb G*

♦ I mbetur pa diçka.

♦ I mbetur në klasë.

jev•g gu *m sh gj gjit bis* Evgjit.

jévg•ë a *f sh a at bis f e JEV•G GU*. [Po qejflinj a të duhen?/ Që me jevga dinë të kruhen (FN).]

jévg•ë a²f sh a at bot (*Galium aparine*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell me gjemba të përkulur, e përhapur në Europë, Azi dhe Amerikën Veriore.

jevgní a *përmb* Tërësi evgjitësh.

jev gj it *sh i JEV•G GU*.

jev gjitëri a *përmb*

♦ Tërësi e jevgjve.

♦ Mënyrë jetese e jevgjve.

jev gjít•ë a *f sh a at e JEV GJIT I*.

jev•k ku *m > JEV•G GU*.

jevré u *m sh nj një vjet* Hebre; çifut.

jexhíe t *f sh folk* Xhinde.

jéz•e ja *f sh e et krahin G* Vend me hije; vend së s'e zë dielli.

jezér i *m krahin G* Mjegull e lehtë.

jezít e *mb bis vjet*

♦ I pabesë.

♦ I pamëshirshëm.

jezít i *m bis vjet*

♦ Njeri i pabesë.

♦ Njeri i pamëshirshëm.

jezít•e ja *f sh e et f e JEZIT I*.

Jezú i *m fet* Profet, mësimet e të cilit hodhën themelet e krishterimit. **Jezui i Nazaretit. Jezu Krishti.**

**

Shoqata e Jezuit Shoqatë murgjërish katolikë, e themeluar më 1534, për punë misionare; kundërshtarë e zellshme e protestantizmit; megjithë përndjekjet e herëpashershme, ka ndikim të rëndësishëm në filozofinë dhe arsimin katolik.

jezuít e *mb* I jezuitëve; që ka të bëjë me jezuitët.[...botonte studimet e tija gjuhsore në revistat *Hylli i Dritës t'Etënvvet Françeskanëe Leka t'Etënvvet Jezuitë* (AN).]

♦ *përb (Njeri)* dinak; finok; i stërholluar.

jezuít i *m sh ë ët*

♦ Anëtar i urdhrit katolik të Shoqatës së Jezuit.

♦ *përb* Njeri dinak, finok, i stërholluar.

jezuitík e *mb* I jezuitëve.

jezuitíz•ëm mi *m* Tërësi e parimeve dhe praktikës së jezuitëve.

jézu*j t sh i* JEZU•LL LLI^{1,2}.

jézull lli¹*m G* Mot me zagushi.

jézull lli²*m G*

♦ Hi e shkëndija që ngrihen me flakët.

♦ Shtresë hiri mbi prush.

jézull lli³*m vjet G* Pemë që bën hije në pronën e fqinjit.

jezullí *a f* Zagushi; zabullimë.

jezullón *jokal* Bën mot me zabullimë.

jéma (e) *f JE* ëma. [Kush e zgjaste me të jëmën? Kur ngulte këmbë ajo për një muhabet, s'kish burrë ta shkulte nga e saja. (ED)]

ji ni *urdh e* JAM. Ji djalë i mirë!

jídish *m* Gjuhë e folur nga hebrenjtë, e formuar nga përzierja e dialekteve të gjermanishtes me hebraishten dhe sllavishten; shkruhet me alfabetin e hebraishtes.

jij *pron A* Juaj.

jijúll *im A*

♦ *bot* Carac.

♦ Kokërr caraci.

jik*jokal a ur A*

♦ Iki; marr arratinë; arratisem.

♦ Ngutem.

jíkuri (i)*m sh - it (të)* AI arratisur; ai që arratiset.

jíkurit (të)*as A*

♦ >IKJ•E A.

♦ Ngut.

jil i *m sh a at bot A* Zambak.

jim *pron m A* Im.

jíme*pron f A* Ime.

jín i *m libr* Parim femëror pasiv në kozmologjinë dualiste kineze; një nga dy parimet që plotësojnë njëra-tjetrën në filozofinë, besimin e mjekësinë kineze.

jinár i *m A* Janar; muaj i janarit.

jinía *f sh - të A*

♦ Brez; brezní.

♦ Bijëri.

jípem*vetv dháshë (u) dhënë A* >JEPEM.

jir a *f sh a at A* >JIR•Ë A.

jír•ë a *f sh a at A* Cep; qoshe.

jironém i *m sh e et A* Qëndisje.

jis i *m A* Allçi; gjips.

jo *pj*

♦ Përdoret në përgjigje mohore për të shprehur kundërshtima mospranim. [Jo, aspak!](#) Jo që jo. Jo, mos fol! Them jo nuk pranoj; kundërshtoj. S'them as po, as jo. [Jo! Jo! se liria filloi me lulëzue (Mgj).] [E mohon Shën Pjetri: - "Jo"! (FN)] [E vështroi një grimë nënën, pastaj bëri "jo" me kokë. (IK)] [Po mos është këtë Itaka?/- Jo, andej është Kosova (VZh).]

♦ Përdoret në fund të një fjalie pyetëse; pasiguri, dyshim. E pe apo jo? Të thashë apo jo?

♦ Përdoret për të shprehur mohim të plotë a të pjesshëm. [Jo i keq.](#) Jo i vëmendshëm. Jo shumë.

Jo ai.

♦ Përdoret para emrave dhe shprehjeve me parafjalën **pa** për të shprehur mohim të zbutur. [Jo në](#)

rregull. Jo më kot. Jo pa qëllim.

♦ Përdoret në krye të fjalisë; për të tërhequr vëmendjen e bashkëbiseduesit. **Jo, po sikur ta shohësh edhe një herë.**

♦ Përdoret me pasthirrma. **Jo more! Posi jo!**

♦ Përdoret si lidhës bashkërenditëse nuanca kuptimore të veçimit, kundërvënies, bashkimit etj.. **Jo e bëj, jo s'e bëj. Jo e dua, jo s'e dua.**

♦ Përdoret me lidhëzën **por (po)** në bashkërenditje shkallëzimi: **Jo që..., por...; jo vetëm që... por...**

*

Jo pse... por pse... [Kjo ndodh jo pse bashkimi në vetvete është i keq, por pse ai lloj bashkimi është artificial e kundër natyrës së popujve. (AN).]

Si jo më mirë shumë mirë.

jo- fjalëform Parashtesë që përdoret për të formuar kryesisht mbiemra e më rrallë emra që shprehin të kundërtën ose mungesën e asaj që shënojnë mbiemrat përgjegjës pa këtë parashtesë; *p.sh.* **jokohor, jopërparimtar, joproletar, jovëllazëror etj.; jofrymorët, jokërbishtorët etj.**

Jo i m mit afr Figurë imagjinare e mashtruesit, që nuk është as perëndi as njeri, që ndodhet kudo; që as e vret, as e ha, as e heq dot qafe; që është i vetmi e si ai s'ka tjetër.

joacid e mb kim Pa veti acide.

joagresiv e mb libr Pa ka natyrë a veti agresive.

joaktual e mb libr (Çështje) pa lidhje a rëndësi për të sotmen ose kërkesat e ditës.

joalk(o)olik e mb (Pije) pa përmbajtje alko(o)li; (*gjendje, sëmundje etj.*) pa lidhje me alko(o)lin, që nuk shkaktohet nga alko(o)li.

joamerikán e mb

♦ Pa lidhje me Amerikën dhe amerikanët.

♦ (*Njeri*) që nuk është i kombësisë amerikane.

♦ (*Sjellje, mënyrë jetese etj.*) që s'ka asgjë amerikane.

joamnór e mb libr (Ndjenjë, sjellje etj.) që nuk ka asgjë amnore; që s'është e denjë për një nënë.

joanëtar e mb (Pjesëmarrje në veprimtarinë e një organizate) pa qenë anëtar. **Vende joanëtare të NATOs.**

joanëtar i m sh ë ët Ai që nuk bën pjesë në një organizatë etj.

joanëtar•e ja f e JOANËTAR I.

joanglész e mb

♦ Pa lidhje me Anglinë dhe anglezët.

♦ Që nuk ka të bëjë me anglishten.

♦ (*Sjellje, mënyrë jetese etj.*) që nuk ka asgjë angleze.

joantagoníst e mb Që nuk është në kundërshtim të papajtueshëm me dikë a me diçka tjetër, që nuk çon në shpërthim; që nuk ka antagonizëm. **Forca (kontradikta) joantagoniste.** [Dramat e Paçramit, janë shkruar në toskënisht, dhe idetë e tija - kontrasti mes të rijvet dhe të vjetërvet, konflikti mes kunderthanievet antagoniste dhe jo-antagoniste - janë në hullinë e Revolucionit Kulturor Maoist. (APp)]

joarbitrár e mb libr (Veprim, vendim) që nuk bëhet në mënyrë arbitrare.

joarián e mb (Popull) që nuk bën pjesë në grupin e popujve arianë.

joariánë t m sh Popull që nuk bën pjesë në grupin e popujve arianë.

joaristokratík e mb

♦ Që nuk është aristokrat.

♦ (*Sjellje*) që nuk i ka hije aristokratit.

joartificial e mb

♦ (*Prodhim etj.*) që nuk përmban lëndë artificiale.

♦ (*Sjellje*) e natyrshme.

joartistik e mb

♦ (*Botim, veprimtari etj.*) që nuk ka të bëjë me artin.

♦ (*Njeri*) që nuk ka shije artistike.

joatërór e mb (*Qëndrim etj.*) që nuk ka asgjë atërore; i padenjë për një baba.

Job i m fet Hero i Dhiatës së Vjetër që nuk e humbi besimin te Perëndia, megjithë vuajtjet e mundimet që hoqi. **Libri i Jobit** Libër i Dhiatës së Vjetër që përmban lutjet drejtuar Zotit për hallet e tij dhe përgjigjen e Zotit.

joballkánas e mb Që nuk ndodhet në Ballkan; që nuk bën pjesë në vendet dhe popujt e Ballkanit.

[Nevojiten fare pak njohuri albanologjike që të konstatohet se kultura shqiptare ka qenë më shumë në vëmendjen e studiuesve joballkanas se sa të dijetarëve fqinjë. (ShS)]

jobesník e mb Që nuk i qëndron besnik dikujt a diçkaje.

jobíndës e mb Që nuk bind njeri.

jobiologíj e mb Që nuk ka të bëjë me biologjinë ose me organizmat e gjalla.

jobiotík e mb Që nuk ka të bëjë me organizmat e gjalla.

jobirërór e mb (*Qëndrim*) i padenjë për një birin.

jobrinjénjësh•ëm (i) me (e) mb gjeom (*Trekëndësh*) çrregullt; që nuk është barabrinjës.

jobujqësór e mb (*Veprimtari*) që nuk ka lidhje me bujqësinë; (*prodhim*) që nuk vjen nga bujqësia.

joburrërór e mb (*Qëndrim a veprim*) i padenjë a i pahijshëm për një burrë.

Joc i shkurt i KASTRIOT I.

jociklík e mb tek (*Lëvizje etj.*) që nuk përsëritet rregullisht, sipas një cikli.

jocilësór e mb (*Prodhim etj.*) nën cilësinë e duhur; pa cilësi.

jod i m

♦ *kim* Element halogjen që përftohet kryesisht në trajtë kristalesh të zinj me shkëlqim; përdoret në mjekësi, fotografi dhe në analiza kimike (*simboli I*).

♦ *farm* Tretësirë e kësaj lënde me alkool, me ngjyrë kafe në të kuqe dhe me erë karakteristike, që përdoret në mjekësi për të pastruar plagët, për të ndaluar rrjedhjen e gjakut etj.

jodemokratík e mb Që nuk bazohet në parimet e demokracisë ose nuk u përmbahet këtyre parimeve dhe s'i vë ato në jetë; që nuk është demokratik.

jodetyrúes e mb Që nuk shtrëngon a detyron askënd për të kryer a për të bërë diçka. **Mënyra (masa) jodetyruese.**

jodialektík e mb Që s'ka të bëjë me dialektikën e nuk mbështetet në dialektikë; që nuk është dialektik. **Trajtim jodialektik i çështjes.**

jodík e mb kim I jodit; që ka të bëjë me jodin. **Acid jodik.**

jodím i m mjek Mjekim me jod.

jódio ja ➞ JOD I.

jodíz•ëm mi m sh ma mat mjek Helmim nga jodi.

jodizím i m sh e et Trajtim me jod.

jodiz•óhet úa (u) úar vetv veta III dhe pës e JODIZ•OJ.

jodiz•ójkál óva úar Trajtoj me jod.

jodizúar (i e) mb I trajtuar me jod.

jodizúes e mb Që jodizon.

jodofór i m mjek Grup lëndësh dezinfektuese, me përmbajtje jodi.

jodofórmim kim Komponim i verdhë kristalin i avullueshëm, me erë të fortë shpuese; përdoret

për fashime antiseptike.

jod•óhet úa (u) úar *pavet dhe pës e JOD•OJ.*

jod•ójkal óva úar Mjekoj me jod.

jodór e mb > **JODIK E.**

jodoterapí a f mjek Mjekim me jod.

jodúar (i e) mb I mjekuar me jod.

jodúr i m kim Kripë e acidit hidrojodik; bashkim i jodit me metal.

jódh•ë a f sh a at J

♦ Rrugë; udhë.

♦ Udhëtim.

jodhí a f A Aromë e këndshme.

joekonomík e mb

♦ Pa lidhje me ekonominë; që s'ka bërë me ekonominë ose nuk ndikon në të. **Marrëdhënie**

joekonomike. Faktorë joekonomikë.

♦ Që s'ka të bërë me fushën e ekonomisë. **Profil joekonomik.**

♦ Që harxhon shumë, nuk kursen a nuk jep mundësi të kursesh; i paleverdishëm për ekonominë. **Metodë joekonomike. Sobë (makinë, pajisje) joekonomike.**

joelastík e mb Që nuk ka veti elastike; që nuk epet.

joenergíjk e mb (Njeri) që nuk është energjik; i fjetur.

joestetík e mb (Punim) pa vlerë estetike.

joeuropián e mb Që nuk është europian; që nuk bën pjesë në Europë.

jofemëror e mb

♦ (*Grua*) pa vetitë thelbësore të femrës.

♦ (*Veprim, sjellje*) që s'i ka hije femrës.

jofetar e mb

♦ Që nuk beson asnjë fe. **Njeri jofetar.**

♦ Që nuk lidhet me fenë; që nuk i përket fesë. **Botëkuptim jofetar. Festa jofetare.**

♦ Që nuk mbështetet në fe. **Shkollë jofetare.**

jofëmijëror e mb

♦ Që nuk sillet si fëmijë.

♦ Që nuk ka çiltërsinë e fëmijës.

jofiguratív e mb

♦ (*Përshkrim*) pa figura artistike.

♦ (*Mënyrë shprehjeje*) pa figura ose simbole.

jofilozofík e mb Që nuk ka të bëjë me filozofinë.

jofisnik e mb

♦ (*Njeri*) pa veti fisnike.

♦ (*Njeri, veprim*) që nuk shpreh a tregon fisnikëri.

jofitimprúrës e mb (Organizatë) që nuk ka si synim të nxjerrë fitime nga veprimtaria e saj.

joflatror e mb ent (Kandrra) pa flatra.

joflatrorë t m sh ent Kandrra pa flatra.

joformál e mb

♦ (*Ekonomi*) e parregulluar me ligj.

♦ (*Ceremoni etj.*) jozyrtare; pa rregulla për veshjen.

jofrutór e mb (Dru) që nuk lidh fruta.

jofrymór e mb

♦ Që nuk ka të bëjë me frymorët, që nuk u përket frymorëve.

♦ *gjuh* Që shënon sende, jo njerëz a kafshë. **Emra jofrymorë.**

jofrymorë t m sh Send, gjë jo e gjallë. **Klasa e jofrymorëve.**

jóg•ë a f

♦ *fil* Sistem i filozofisë hindu që tregon mënyrën e çlirimit të shpirtit nga rimishërime të mëtejshme dhe të bashkimit të tij me qenien siprane.

♦ *dhe mjek* Sistem pozicionesh të trupit dhe ushtrimesh të frymëmarrjes që përdoret për të kontrolluar trupin dhe mendjen.

jogjermán e mb Që nuk është gjerman; që nuk ka të bëjë me gjermanët.

joh i m G Mohim.

Johanesbúrg u m gjeog Qytet në pjesën verilindore të Afrikës së Jugut.

joharmoník e mb Që nuk është harmonik; që nuk zbaton rregullat e harmonisë.

jóh•e ja f G Mohim. **Johja e pohja** jo-ja dhe po-ja; mohimi dhe pohimi.

johelmúes e mb Që nuk ka helm; që nuk helmon.

joheník e mb G (Përgjigje) mohuese.

johermetík e mb Që nuk është hermetik; i pahermetizuar.

johigjieník e mb Që nuk është në përputhje me rregullat e higjienës; i papastër.

johistorík e mb

♦ Që s'ka të bëjë me historinë; që nuk i përket historisë.

♦ Që s'është historik anuk dëshmohet se ka qenë me të vërtetë; që është i trilluar; që nuk mbështetet në ngjarje të historisë. **Personazh johistorik. Roman (subjekt) johistorik.**

johomogjén e mb Që nuk është homogjen; heterogjen; i përbërë prej pjesësh me natyrë a prejardhje të ndryshme.

johumán e mb

♦ Që nuk është njeri ose nuk ka të bëjë me njeriun.

♦ *fig I* panjerëzishëm.

johundór e mb gjuh (Tingull) që nuk shqiptohet me hundë.

joindo-europián e mb Që nuk ka lidhje me popujt a gjuhët indo-europiane. [Këtu bashkohen ndikime nga kultura popujsh të familjes indo-europiane e joindo-europiane, antikë e të mëpasmë. (ShS)]

jointeresánt e mb Që nuk zgjon interesim.

joizomerík e mb kim Që nuk është izomer; që nuk ka vetitë e izomerit.

jok pj bis Jo.

jok u m sh e et A

♦ Lojë.

♦ Dëfrim.

jokalimtár e mb gjuh (Folje a shprehje foljore) që nuk kërkon emerr kundrinë të drejtë.

jokalimtarésí a gjuh Formë gramatikore e foljes jokalimtare.

jokapitalíst e mb Që nuk lidhet me kapitalizmin a kapitalistët.

Jokást•ë a f mit gr Gruaja e Lait, me të cilin lindi Edipin; pa e njohur të birin, u martua me të; vari veten kur e zbuloi të vërtetën.

jokatolík e mb Që nuk është katolik; që nuk ka të bëjë me katolicizmin.

jokëndór e mb gjeog:Vijë jokëndorevijë e përfytyruar, që lidh pikat e sipërfaqes së Tokës atje ku këndi midis veriut magnetik dhe veriut të vërtetë është zero.

jokërbishtór e mb bio (Kafshë) që nuk ka bosht kurrizor a kërbisht.

jokërbishtórë t m sh bio Kafshë që nuk ka bosht kurrizor a kërbisht.

jokishtár e mb Që nuk ka të bëjë me kishën dhe klerin e krishterë.

joklasík e mb

- ♦ Që nuk është klasik.
- ♦ Që nuk ka të bëjë me klasicizmin; që nuk është pasues i klasicizmit.

joklasór e mb Që nuk është klasor.

jokoherént e mb libr Pa lidhje kuptimore; pa logjikë.

jokombëtár e mb

- ♦ Që nuk ka lidhje me nocionin e kombit.
- ♦ Qëndrim a veprim që nuk i shërben kombit.

jokompetént e mb

- ♦ Që nuk është kompetent, që nuk ka njohuritë e duhura (në një fushë të dijes etj).
- ♦ Që nuk ka kompetencë për të zgjidhur një çështje sipas ligjeve e rregullave në fuqi; që nuk e ka në dorë të vendosë për një çështje.

jokonformíst e mb Që nuk pajtohet me fjalët, veprimet a sjelljen e dikujt; që nuk pranon të përshtatet sa për sy e faqe me mendimet, synimet dhe interesat e dikujt. [*Për shokët e mi, brezin e poetëve jokonformistë, qí u rriten e u plaken pa e gëzue lirinë e fjalës dhe pa e shijue fjalën e botueme, poezia áshht një bisedë e gjatë me vetveten për ruejtjen e dinjitetit e njëkohësisht shfrim ndaj diktaturës.* (AÇ)]

jokonsekuént e mb Që nuk ndjek me këmbëngulje, me vendosmëri e gjer në fund një vijë të caktuar; që nuk zbaton me përpikëri e vazhdimisht parime, ide e pikëpamje të caktuara.

jokorrékt e mb libr

- ♦ Që nuk vepron në përputhje me rregullat, normat dhe moralin e shoqërisë.
- ♦ Që nuk i zbaton rregullisht detyrat e ngarkuara a zotimet që merr.
- ♦ I pasaktë.

jokristalór e mb Që nuk është në trajtë kristali a kristalesh; që nuk përbëhet nga kristale.

jokritík e mb libr Që nuk mban qëndrim kritik; që nuk synon të kritikojë.

jokufizúes e mb

- ♦ Që nuk kufizohet me diçka.
- ♦ Që nuk ngushton përdorimin e diçkaje.

jokryesór e mb Që nuk është kryesor.

jókul i m sh e et kryes sh A Ngërç.

jolargpámës e mb Dritëshkurtër; që nuk është i aftë të parashikojë.

joletrár e mb (Punim) që nuk ka karakter letrar. [*çmistifikimi i tij për të mbërritur në të vërteta historike, është jashtë objektit të studimeve folklorike dhe bën pjesë në interesime të karakterit ndërdisiplinor, kryesisht për qëllime joletrare.* (ShS)]

jolëndór e mb Që nuk ka përmbajtje lëndore; që nuk shënon lëndë a send.

jolí a f sh Saze; orkestër popullore.

jologjik e mb Që nuk ka logjikë; që nuk është i logjikshëm a i arsyeshëm.

joluftarák e mb

- ♦ Që nuk ka të bëjë me luftën.
- ♦ (*Njeri*) që nuk karakterizohet nga gatishmëria a dëshira për të luftuar

joluftúes e mb (Shtet) që nuk merr pjesë në luftë. **Palët jo luftuese.**

jollí a f >JOLI A.

joll•ójjokal krahin G >JOLL•UE (me).

joll•úe (me) jokal óva úe krahin G Vrapoj; turrem.

Jom Kipur fet Kreshmë solemne, dhjetëditore, që fillon ditën e Vitit të Ri të kalendarit hebraik.

jomarksíst e mb

- ♦ Që nuk ka të bëjë me marksizmin.
- ♦ Që nuk është në përputhje me doktrinën marksiste.

jomateriál e mb fil Që nuk ka të bëjë me materien.

jombretëror e mb

♦ Që nuk ka të bëjë me mbretin a mbretërinë.

♦ (*Qëndrim, sjellje*) që nuk i ka hije mbretit.

jomelodik e mb

♦ Që nuk ka lidhje me melodinë.

♦ Që nuk është harmonik e i këndshëm për veshin.

jomelodikisht ndajf Pa harmoni.

jometál i m sh e et kim Element që mund të jetë në gjendje të gaztë, të lëngët ose të ngurtë dhe që nuk ka shkëlqim metalik, nuk përcjell nxehtësinë dhe rrymën elektrike, nuk petëzohet e nuk telëzohet (*si p.sh. oksigjeni, azoti, karboni, fosfori, squfuri, klorietj.*).

jometodik e mb Që nuk ka metodë a rregull (*në punë etj.*).

jomélidh Aq më shumë; aq më tepër; e jo. **E kupton fëmija, jomë i rrituri.**

jomikprités e mb Që nuk i pret mirë njerëzit; që nuk e ka derën të hapur për miq e për shokë, që s'është mikpritës; mosmikpritës. **Shtëpi jomikpritëse.**

jomiqësisht ndajf Në mënyrë jomiqësore, që nuk shpreh miqësi.

jomiqësór e mb Që nuk shpreh miqësi; që nuk është miqësor; jo prej miku. **Marrëdhënie**

jomiqësore (ndjenja, shprehje, sjellje) jomiqësore.

jomitologjik e mb libr Pa lidhje me mitologjinë; që s'ka të bëjë me mitologjinë. [**relacioni "mitologjik-jomitologjik" si opozicion themelor artistik dhe gnoseologjik në epos (ShS).**]

jomodérn e mb Që nuk është modern.

jomorál e mb libr Që nuk është në përputhje me normat morale; i pamoralshëm.

jomuzikór e mb

♦ Pa lidhje me muzikën; që nuk i përket muzikës.

♦ (*Zë, tingull*) i pakëndshëm për veshin; që të vret veshin.

jon i m sh e et fiz Atom ose grup atomesh me ngarkesë elektrike pozitive ose negative, në varësi të marrjes ose humbjes së një a më shumë elektroni.

Jon i¹ m gjeog Pjesë e Detit Mesdhe midis brigjeve jugperëndimore të Shqipërisë, brigjeve perëndimore të Greqisë dhe brigjeve jugore të Italisë.

Jon i² m mit ilire I biri i Dyrrahut.

Jon i³ m shkurt i Jovan.

jonatyrór e mb

♦ Që nuk ka të bëjë me natyrën.

♦ Që nuk bëhet sipas ligjeve të natyrës.

♦ (*Lëndë etj.*) që nuk burojnë nga natyra.

jonatýrshëm ndajf Jo sipas rregullsive dhe ligjeve të natyrës.

jondajthithës e mb (Lëndë) që nuk ndajthith.

jondërluftúes e mb Që nuk merr pjesë në luftë kundër një pale.

jón•e ia f

♦ Jehonë.

♦ Melodi. **Me jone të rënda (ëmbra).**

Jón•ë a f shkurt i Arjona.

jónë

I pron (gjin, dhan, rrjedh sónë; kallëz tónë) sh tona (kur prona shënohet nga një emër i gjinisë femërore)

♦ Që na përket neve; pronari i së cilës jemi ne; që e kemi ne. **Shtëpia (dhoma, toka) jonë. I familjes sonë. I vendit tonë. Në tokën tonë. Trojet tona do t'i mbrojmë.**

♦ (*Përdoret edhe për t'iu drejtuar dikujt me dashuri*) Që ka të bëjë me ne; që ka lidhje të ngushta, lidhje gjaku, farefisnie a ndonjë lidhje tjetër me ne. **Nëna (gryshja, vajza, motra, kushërira) jonë. Shoqja (mikja, fqinja) jonë. Mësuesja (drejtoresha) jonë. E dashura nëna jonë!**

♦ Së cilës i përkasim edhe ne; pjesëtarë a anëtarë të së cilës jemi edhe ne; në të cilën bëjmë pjesë edhe ne; që i përket vendit tonë; që e drejtojmë ne, në krye të së cilës jemi ne. **Rruga (lagjja, brigada (skuadra) jonë. Koha jonë. Letërsia jonë.**

♦ Që është përgatitur a është hartuar nga ne; që e kemi bërë ne; që del a krijohet së pari nga ne; që merret a që prodhohet në vendin tonë; që e ushtrojmë ne. **Puna (mjeshtëria, detyra) jonë.**

♦ Që e kemi ne; që është te ne; që na dallon ne; që na përket neve; që na karakterizon ne; që lidhet me ne; që është a që bëhet për ne. **Sjellja (zotësia, aftësia) jonë. Bindjet (dëshirat) tona. Rinia jonë. Fejesa (martesa, dasma) jonë. Për të mirën tonë e ka.**

♦ Që na pëlqen më shumë, që e duam më shumë se të tjerët. **Kënga (loja) jonë. Gjella jonë më e mirë.**

II si emjónashtóna

♦ Një e afërt, me të cilën kemi lidhje gjaku, farefisnie ose miqësie; ajo, me të cilën na bashkojnë të njëjtat synime, pikëpamje etj.; ajo, të cilën e duam dhe së cilës i besojmë shumë. **Një jona. Një nga tonat. Është jona. Fituan tonat.**

♦ Diçka që është e jona, na përket ne, është bërë nga ne; na pëlqen dhe e duam shumë.

*

E bëmë tonën Bëmë gjithçka sa mundëm ne, e bëmë atë që na takonte neve.

Është dora jonë Është i shkallës a sërës sonë.

Erdhi dita jonë Erdhi koha a çasti kur mund të vëmë në jetë dëshirat e qëllimet që kemi pasur; erdhi dita për ne.

Në kohën tonë

♦ Kur ishim ne të rinj.

♦ Kur punët i kishim në dorë ne; kur ishim ne në krye të punëve etj.

jón•ë a f sh e et

♦ Jehonë.

♦ *muz* Melodi.

Jón•ë a f shkurt i Jovana.

jonēsí a f A

♦ Harmoni.

♦ Melodi.

jonēsísh•ëm (i) me (e) mb libr

♦ Harmonik.

♦ Melodik; i melodishëm.

jonēsór e mb > JONĚSISH•ĚM (i) ME (e).

jongár i m sh ë ët muz Vegël muzikore me katër a më shumë tela; ongar.

*

I bie jongarit Kaloj kohën kot; s'bëj asgjë.

Në një tel i bie jongarit Them të njëjtën gjë; mbaj po atë avaz; në një vrimë i bie fyellit.

Joní a f ant gr Krahinë e Azisë së Vogël, e kolonizuar nga grekët e vjetër.

jonían e mb I Detit Jon; që ka të bëjë me Detin Jon; që ndodhet në Detin Jon. **Ishujt jonianë.** [Dhe jehona e saj e gjerë nëpër natën joniane/ Përzihet me ulurimën e ulqve të uritur. (BXh)]

joník e¹ mb ant gr I krahinës së Azisë së Vogël, të kolonizuar nga grekët e vjetër. **Dialekti jonik** dialekt i folur dhe i shkruar në Atikë, Athinë dhe në krahinën e Jonisë.

joník e² mb kim I jonit; që ka të bëjë me jonin.

jonikoqír e mb (Njeri) që nuk ka kujdes e rregull në qeverisjen e pasurisë a mallit të vet.

jonisí a f A Harmoni.

jonizím i tek Shndërrim i atomeve ose molekulave në jone.

joniz•óhet úa (u) úar tek

I vetv

♦ (Atomi, molekula) kthehet në jon; merr ngarkesë elektrike pozitive a negative.

♦ (Atmosfera, gazi) ngarkohet me jone.

II pës e **JONIZ•OJ**.

joniz•ój kal óva úar tek Shndërroj (atomet e molekulat pa ngarkesë) në thërmija me ngarkesë elektrike pozitive ose negative; i kthej në jone. **Jonizon ajrin (atmosferën, gazin).** .

jonizúar (i e) mb (Atom a molekulë pa ngarkesë) e kthyer në thërmijë me ngarkesë elektrike.

joníúes e mb tek Që jonizon.

jonizúesh•ëm (i) me (e) mb el, fiz Që mund të jonizohet.

jonormal e mb

♦ Që nuk përputhet me normën e me rregullat e përgjithshme; që nuk është në rregull ose ashtu si duhet të jetë; që s'është normal; jo i zakonshëm. **Gjendje (jetë) jonormale.**

♦ (Njeri) që s'është në rregull nga gjendja mendore; i sëmurë nga trutë.

jonormalitét i m libr Të qenët jonormal; gjendje jonormale.

jonosfér•ë a f meteo Shtresë e sipërme e atmosferës, që fillon në një lartësi prej më shumë se 80 km, me përqendrim të lartëjonesh.

jonosferík e mb I jonosferës; që ka të bëjë me jonosferën.

jonusballé•k ku m sh qe qet vjetzool >DELFIN I.

jonusballéqe t vjet sh i JONUSBALLË•K KU.

jónxh•ë a f bot (Medicago sativa) Bimë barishtore me kërcell të drejtë, me gjethë të përbëra në tri pjesë, me lule të vogla ngjyrëmanushaqe ose të verdha, që përdoret si ushqim për bagëtinë..

**

jonxhë e egër (Medicago minima) Jonxhë luleverdhë që del në livadhe e buzë vijave të ujit në vise të thata.

jonxhísht•e ja f sh e et >JONXHISHT•Ë A.

jonxhísht•ë a f sh e et

♦ Tokë e mbjellë me jonxhë.

♦ Mullar me jonxhë të thatë.

jonjerëzish•ëm (i) me (e) mb libr I panjerëzishëm; që nuk sillet me njerëzi.

jonjerëzór e mb

♦ Që s'ka të bëjë me njerëzit; që s'është njerëzor. **Prejardhje jonjerëzore. Qenie jonjerëzore.**

♦ (Qëndrim) i panjerëzishëm; që s'i ka hije njeriut; që s'ka njerëzi; çnjerëzor; i ashpër, i egër.

Sjellje jonjerëzore.

jo•njerí njeríu m libr Njeri i zhveshur nga vetitë njerëzore.

jonjëtrajtshmërí a libr, tek Të qenët ndryshe a me veti të ndryshme në pjesët përbërëse.

Jonjëtrajtshmëria e lëvizjes.

joobjektív e mb

♦ *fil* Që nuk ekziston jashtë ndërgjegjes a pavarësisht prej saj.

♦ Që nuk gjykon drejt; që nisët nga paramendime ose qëllime vetjake.

jooksidúes e mb

♦ I pandryshkshëm.

♦ *kim* Që nuk oksidon; që nuk vepron si oksidues.

joorganík e¹ mb Që nuk ka të bëjë me organizmat e gjallë; pa lidhje me botën e gjallë; që nuk

bëhet a nuk formohet prej qenieve të gjalla; që nuk është organik; jo i gjallë. **Lëndë joorganike.**
Bota joorganike.

joorganík e² mb përbërë nga pjesë të lidhura pa harmoni; që nuk rrjedh nga vetë ndërtimi i diçkaje; që s'është organik. **Shtesë joorganike e ndërtesës.**

joorigjinál e mb libr

- ♦ (*Punim, send etj.*) që nuk është origjinal; që është riprodhim a kopje e diçkaje.
- ♦ (*Njeri*) që s'ka asgjë të veçantë a origjinale.

joordodóks e mb

- ♦ *fet* Që nuk ka të bëjë me ortodoksinë apo me ortodoksët.
- ♦ *fig* Jodogmatik.

jopaqësór e mb

- ♦ Që është a që bëhet kundër paqes; që nuk e do paqen; që s'është paqësor. **Qëndrim jopaqësor.**

Politikë jopaqësore.

- ♦ (*Njeri*) që s'është i qetë dhe i urtë; i prirë për të krijuar grindje, mosmarrëveshje etj.; që nuk sillet e nuk vepron me dashamirësi.

joparimór e mb

- ♦ Që nuk bëhet sipas parimesh të shëndosha, të drejta e të qëndrueshme; që është në kundërshtim me parimet; jo i drejtë. **Qëndrim joparimor.**
- ♦ Që nuk lidhet me parimet; që s'ka të bëjë me themeloren a thelbësoren. **Çështje joparimore.**

joparlamentár e mb

- ♦ (*Veprimtari*) që s'ka të bëjë me parlamentin a parlamentarët.
- ♦ (*Sjellje*) që s'është në përputhje me etikën parlamentare.

jopartiák e mb Që nuk lidhet me asnjë parti.

jopedagogjík e mb Që nuk është në përputhje me pedagogjinë dhe kërkesat e saj.

joperiodík e mb Që nuk përsëritet rregullisht ose në periudha të caktuara.

jopërcaktúes e mb (*Faktor, çast*) që nuk luan rol kryesor a vendimtar.

jopërçúes e mb tek(Lëndë) që nuk e përçon rrymën elektrike, nxehtësinë etj.

jopërçúes i m sh - it tekLëndë që nuk e përçon rrymën elektrike, nxehtësinë etj.

jopërparimtár e mb Që nuk është përparimtar.

jopërpikërí a f libr Të qenët i papërpiktë a i pasaktë.

jopërpjesëtímísh *ndajf* Jo në përpjesëtimin e duhur; shpërpjesëtimisht.

jopërpjesëtímór e mb

- ♦ Që i mungon përpjesëtimi.
- ♦ Që nuk është në përpjesëtim me diçka; që nuk ka përpjesëtim midis pjesëve përbërëse; shpërpjesëtimor.

jopiktorésk e mb

- ♦ (*Pamje, skenë etj.*) pa veti piktoreske.
- ♦ (*E folur*) e figurshme; e pasur me figura; plot ngjyra e gjallëri.

jopjellór e mb

- ♦ (*Tokë*) që nuk ka pjellori; që s'është pjellore; që nuk jep prodhim ose prodhon pak.
- ♦ (*Lopë, dhi etj.*) që nuk ka pjellë ose që pjell pak dhe që s' jep shumë qumësht.

jopó pj Përdoret për të shprehur pasiguri. **Jopo ma dhe, jopo s'ma dhe.**

jopoetík e mb (*Krijimtari*) pa lidhje me poezinë; që nuk ka asgjë poetike në vetvete; pa poezi.

jopoetikísht ndajf Në mënyrë jopoetike; pa poezi.

jopolitík e mb (*Organizatë*) që s'ka të bëjë me politikën; pa platformë politike.

jopolitikísht ndajf libr (*Trajtim i çështjes*) jashtë suazave politike.

jopopullór e mb

- ♦ Që nuk gëzon popullaritet.
- ♦ Që nuk kuptohet lehtë nga masat e gjera të popullit.
- ♦ Që nuk është tërheqës për masat e gjera të popullit.

jopraktík e mb

- ♦ (*Njeri*) pa shprehi a përvojë praktike.
- ♦ (*Mjet*) i pavolitshëm për t'u përdorur.

joproblematík emb libr (*Çështje*) që nuk paraqit vështirësi për t'u trajtuar. [**Paraqitja e tij, sado e thjeshtë dhe joproblematike, i imponon çdokuj me gjestet e tij të matuna, piktoreske dhe romantike** (KM).]

- ♦ (*Njeri*) që nuk hap probleme a telashe.

joprodhimtár e mb

- ♦ (*Tokë*) që nuk prodhon shumë ose që s' jep prodhime fare.
- ♦ (*Shkrimtar*) që ka krijuar ose që krijon pak vepra; me krijimtari të varfër.

joprodhúes e mb

- ♦ Jopjellor; joprodhimtar. **Toka joprodhuese. Vende joprodhuese. Kohë joprodhuese.**
- ♦ Që nuk prodhon të mira materiale; që nuk lidhet me prodhimin e të mirave materiale; që nuk i përket prodhimit të të mirave materiale. **Investime (shpenzime, ndërtime) joprodhuese. Sektor joprodhues.**
- ♦ *gjuh*(*Temë*) që nuk mund të krijojë fjalë të reja; që s'jep formime të reja.

joproletár e mb

- ♦ Që nuk ka të bëjë me proletariatin; që nuk është proletar. **Masa (shtresa) jo proletare.**
- ♦ Që është i huaj për proletarët; që nuk shpreh interesat e proletariatit.

joqelizór e mb Që nuk përbëhet nga qeliza.

joqeveritár e mb Që nuk bën pjesë në organet qeverisëse; që nuk ka lidhje me qeverinë. **Shoqatë joqeveritare.**

Jordán i m gjeog Lumë që derdhet në Detin e Vdekur.

jordanéz e mb I Jordanisë; që ka të bëjë me Jordaninë, me vendësit a banorët e saj.

jordanéz i m sh ë ët Vendës a banor i Jordanisë.

jordanéz•e ja f sh e et f e JORDANEZ I.

Jordaní a f gjeog Mbretëri arabe në Lindjen e Afërme, në lindje të Lumit Jordan.

joré pj A Jo. Të thashë jore.

joreál e mb

- ♦ Që s'është i vërtetë; që s'është në botën e vërtetë të sendeve e të dukurive; që ekziston vetëm në përfytyrimin e njeriut; që nuk ka ndodhur me të vërtetë. **Histori (ngjarje) joreale.**
- ♦ Që nuk mund të vihet në jetë, të përmbushet a të plotësohet, sepse nuk është bërë mbi baza e reale. **Plan joreal. Kërkesa joreale.**

jorealíst e mb

- ♦ Që s'merr parasysh kushtet e vërteta të realitetit dhe që s'vepron në përputhje me to; që nuk i merr punët a gjërat ashtu siç janë në të vërtetë; që s'e ka ndjenjën e realitetit; që s'është realist. **Njeri (qëndrim) jorealíst. Është jorealíst.**
- ♦ *art* Që s'mbështetet në parimet krijuese të realizmit; që nuk e pasqyron realitetin me vërtetësi; që nuk mbështetet në realitet. **Vepër jorealiste. Përmbajtje jorealiste. E paraqit në mënyrë jorealiste.**

jorentábël mb I paleverdishëm; jofitimprurës.

jorezultatív e mb libr (*Përpyekje etj.*) pa rezultat, pa sukses.

jorëndësór e mb libr I parëndësishëm.

jorgán i m sh ë ët Mbulesë me dy faqe, e mbushur me pambuk, lesh, pupla a lëndë sintetike, e

qepur kryq e tërthor me pe të rrallë, që përdoret për ta hedhur përsipër kur biem të flemë.
Jorgon me këllëf atllasi. Bora është jorgani i bimës*fj u* bora e mbulon dhe e mban ngrohtë bimën.

*

I bëhem jorgan dikujtE mbroj, nuk e lëdikë të dëmtohet nga diçka.

Për një plesht djeg jorganin*fj u*Prish diçka me vlerë për një gjë fare të vogël.

Shtriji (zgjati) këmbët sa ke jorganin (plafin shtratin)*fj u*Shpenzo aq sa ke mundësi; vëri vetes detyra që ke aftësi e mundësi t'i kryesh.

jorganpunues i m sh - it Ai që bën jorganë.

jorganpunues•e ja f sh e et f e JORGANPUNUES I.

jorganxhesh•ë a f sh a at f e JORGANXHI U^{1,2}.

jorganxhi a m sh j jt krahin G >JORGANXHI U².

jorganxhi u¹ m sh j jt G >JORGANXHI U².

jorganxhi u² m sh nj një > JORGANPUNUES I.

jorganxhi•e ja f sh e et f e JORGANXHI U^{1,2}.

jorganxhi j t G sh i JORGANXHI A.

jorganxhinj një sh i JORGANXHI U².

jorgtar e mb (Kalë etj.) i tërhuzët.

joritmik e mb (Lëvizje) pa një ritëm të caktuar.

joritmikisht ndajf libr Pa ritëm.

jorrethor e mb Që nuk është rreth; që nuk përshkon një trajektore në trajtë rrethi.

jos kal a ur A

♦ Shkrij; tret.

♦ *fig* Harxhoj krejt; mbaroj.

josé lidh > OSE.

josejó

I *ndajf* Përndryshe.

II *pj* Përsëri jo; prapë jo; jore.

joseksór e mb bio

♦ > JOSEKSUAL E.

♦ (*Qenie*) pa organe gjinore.

joseksual e mb

♦ *bio (Shumëzim)* pa bashkim të gametave. **Riprodhim joseksual.**

♦ I zhveshur nga ndjenja seksuale.

joseksualisht ndajf bio Jo me rrugë seksuale.

josektár e mb

♦ Që nuk mbështet sektarizmin.

♦ Që nuk përbën një grup sektar.

jós•em vetv a (u) ur A

♦ *veta III* Shkrin.

♦ *fig* Shkrihem; tretëm (*për dikë*).

josemé lidh > JOMË.

joserióz e mb Që nuk është serioz.

joseriozísht ndajf Pa seriozitet; si me të qeshur a të tallur.

jós•ëm (i) me (e) mb A (Borë) e shkrirë.

josimetrí a f Mungesë simetrie; asimetri.

josimetrík e mb Asimetrik; që s'ka simetri.

josiempatík e mb

- ♦ Që nuk të bën për vete, nuk të tërheq.
- ♦ (*Qëndrim*) jo dashamirë.

josisistematík e mb Që nuk ka sistem; (*punë*) pa sistem.

josisistematíkísh *ndajf libr (Punoj)* pa sistem; (*dukuri që shfaqet*) pa rregullsi.

josisistemór e mb Që nuk përbën sistem.

josisizmík e mb *gjeol (Metodë shfrytëzimi a kërkimi)* pa shkaktuar lëkundje sizmike.

josocialíst e mb Pa lidhje me socializmin; që nuk ka pikëpamje socialiste. **Sindikaté josocialiste.**

jospontán e mb libr Që nuk ndodh vetvetiu a në mënyrë spontane.

josportdáshtës e mb Që nuk ndjek rregullisht aktivitetet sportive.

josportív e mb (Sjellje) që s'i ka hije sportistit.

jóstë (i e)mb A I shkrirë; i tretur.

josulmím i m libr >MOSSULMIM I.

josulmúes e mb (Pozicion, lojë etj.) pa karakter sulmues; (*lojtar*) që nuk bën lojë sulmuese, që nuk ka rol sulmues.

josh kal a ur E afro (dike) me dhelka, fjalë e naze; ndjell; magjeps.[...Kosova është atdheu -/ ajo e bukura ëndërr që na josh ! (ShM)] [Ah, të më joshnin e sosnin Sirenat (GB).][Më parë bashkëpunëtorët e fshehta ishin parimore, udhëzimet ishin ta joshnin tjetrin, por kurrësi të mos i dorëzoheshin. (IK)]

josh i m A Gjysh.

jósh•em a (u) ur

I *vetv* bëj dhelka dikujt.

II *pës e JOSH.*

jósh•ë a¹f sh a at Dhelkë, fjalë e bukur, naze, bukuri etj., që të tërheq a të bën për vete; diçka tërheqëse; fuqi që të josh. **Joshë e fortë (e madhe).** **Joshja e rinisë.** **Ka shumë joshë.** Përdor si **joshë** përdor një ushqim, një kafshë etj. për të tërhequr në pritë kafshët që gjuaj.

jósh•ë a²f krahin Gjyshe nga ana e nënës.

jóshës e mb Dhelatar; që josh.

jóshës i m sh a at

- ♦ Gur ku shtihet kripë për dhentë.
- ♦ *fig krahin G* Send që i ofrohet dikujt për ta joshur.

jóshj•e a f sh e et

- ♦ Afrim me dhelka e përkëdheli.
- ♦ Diçka tërheqëse a magjepsëse; joshë. Joshje e ëmbël. [një joshje e njeriut të zakonshëm, që aspiron të tejkalojë kufijtë e jetës normale, të udhëtojë në botën e përtejme dhe të rikthehet për të rrëfyer çuditat e asaj bote (ShS).]

joshkencór e mb Që nuk lidhet me shkencën; (*trajtim a qëndrim*) që nuk mbështetet në parime shkencore; që nuk plotëson kërkesat e shkencës, që nuk u përgjigjet atyre.

joshník u m J Veri i lehtë pranvere a vere; fllad.

joshqërór e mb

- ♦ (*Dukuri*)pa lidhje me shoqërinë ose me veprimtarinë e njerëzve në shoqëri; që nuk i përket shoqërisë; që nuk lind e nuk zhvillohet në shoqëri; që nuk zhvillohet sipas ligjeve të zhvillimit të shoqërisë. **Dukuri joshqëróre. Kategori joshqëróre. Shkencat joshqëróre.**

- ♦ Që nuk ka dashamirësi dhe frymë shoqërore;(*sjellje*) e padenjë për një shok. **Qëndrim joshqërór.**

joshqiptár e mb

- ♦ Që nuk është shqiptar.

♦ Që nuk lidhet me shqiptarët. [Ndërkaq, nga shkenca sllavistike, mosnjohja e lahutës tek kjo bashkësi e vogël është përdorur si "kryeargument" i përparësisë së varianteve joshqiptare të eposit. (ShS)]

joshpirtëror e *mb libr* Që nuk ka të bëjë me botën shpirtërore.

joshqués e *mb gjuh (Nyjë)* që shërben për të formuar trajtën e pashquar.

joshtegtár e *mb (Fis, shpend)* që nuk shtegton.

joshtegtúes e *mb* >**JOSHTEGTAR E.**

joshterúes e *mb* Që s'e çon deri në fund, s'e zgjidh përfundimisht a s'e sqaron mirë diçka; që nuk e trajton nga të gjitha anët dhe në thellësi një gjë; që nuk përfshin gjithçka për një çështje, që lë gjëra jashtë; jo i plotë.

jósh•ër ra *f* Erë e ngrohtë dhe e fortë, që fryn nga deti dhe që dëmton të lashtat e bimët e tjera.

jóshur (i e) *mb* I tërhequr nga dhelet e dikujt.

jot pron (para emrit) Që është jotja. **Jot bijë (ëmë).**

-jot prapasht (formon emra banorësh nga emra vendesh).**nartjot.**

Jot i m shkurt i Kastriot.

jóte (e) (*gjin, dhan, rrjedh sáte; kallëz tándeG,ténde*) *sh túa (e)* (*kur prona shënohet nga një emër i gjinisë femërore*)

♦ Që të përket ty; pronar i së cilës je ti; që e ke ti. **Dhoma jote. Këpucët e tua. [Qeshu, rini, qeshu, bota asht e jote (Mgj)].[trimëria jote do të qëndrojë e shpërndarë në ajrin/ që e thithë e ardhmja. (GjM)]**

♦ Që ka të bëjë me ty; që ka lidhje gjaku, lidhje a ndonjë lidhje tjetër me ty. **Nëna (gjyshja, vajza, motra, kushërira, mbesa, kunata, nusja) jote. Jot ëmë. Shoqet e tua. Mësuesja (drejtoresha) jote.**

♦ Së cilës i përket edhe ti; pjesëtar a anëtar i së cilës je edhe ti; në të cilën bën pjesë edhe ti; që e drejton ti; në krye të së cilës je ti. **Shkolla (klasa, fabrika) jote. Shoqëria jote. Në shtëpinë tënde.**

♦ Që e ke përgatitur ose hartuar ti; që del a që krijohet së pari nga ti; që e ushtron ti. **Poema (vepra) jote. Fjala (ligjërrata) jote. Ideja jote. Këshilla jote.**

♦ Që e ke ti; që është tek ti; që të dallon ty; që të përket dhe që të karakterizon ty; që lidhet me ty; që është a që bëhet për ty. **Dora (këmba) jote. Pamja jote. Sjellja jote. Forca (zotësia) jote. Dëshirat (aftësitë, bindjet) e tua. Sëmundja (gjendja) jote. Në rininë tënde. Në fejesën (martesën, dasmën) tënde. Për të mirën tënde.**

♦ Që të pëlqen më shumë ty; që e do më shumë se të tjerët. **Kënga (loja, ngjyra) jote.**

-jote prapasht f >-JOT. Nartjote.

jót•e ja f sh túat (të) Një e afërt, me të cilën ke lidhje gjaku, lidhje farefisnie ose lidhje të ngushtë miqësie; ajo me të cilën të bashkojnë të njëjtat synime, pikëpamje etj.; ajo, të cilën e do dhe së cilës i beson shumë. **Një jotja. Erdhën të tuat.[E ç'do të ish jeta ime pa ty/ dhe e jotja pa mua? (MA)]**

joteíst e *mb libr (Pikëpamje, qëndrim)* që nuk pranon doktrinën e besimit në ekzistencën e Perëndisë a perëndive.

joteíz•ëm mi m libr Pikëpamje a qëndrim që nuk pranon doktrinën e besimit në ekzistencën e Perëndisë a perëndive.

jotejdúksh•ëm (i) me (e) *mb tek (Lëndë)* që nuk e lë dritën të kalojë nëpër të.

jotejdukshméri a f tek Vetë e lëndës që nuk e lë dritën të kalojë nëpër të.

jotërhéqës e *mb* Që nuk mund të bëjë për vetë a të joshë.

jotokësór e *mb* Që s'ka të bëjë me Tokën a me jetën në Tokë. **Krijesë jotokësore.[në tipin e parë të epeve, në tipin antik të tyre, zotëron miti legjendar, mendësia e heronjve jotokësorë, që vijnë**

të rregullojnë fatin e kësaj bote dhe të ndreqin padrejtësitë e saj (ShS).]

jotoleránt e *mb libr* Që nuk bën lëshim.

jotolerúes e *mb libr* >JOTOLERANT E.

jotradicionalíst e *mb libr* Që nuk ndjek traditën. ["rreth disa tezave jotradicionaliste", janë grupuar njerëz që dëshirojnë singlerisht të ringjallin debatin dhe t'i japin një shtytje studimeve, por nuk përjashtohet edhe spekulimi e sharlatanizmi (ShS).]

jotregtár e *mb (Veprimtari)* pa lidhje me tregtinë.

jotropikále e *mb (Bimësi etj.)* që nuk haset në viset tropikale.

joth i *m sh e et* Puçërr.

jothía *f sh a at bot* A Manushaqe; vjollcë.

joún i *f psik* Gjithë psikja që nuk ka të bëjë me unin.

jounifórm e *mb libr* Që nuk është i njëtrajtshëm.

jouniformésí a *f libr* Mungesë njëtrajtshmërie.

jovendimór e *mb drejt: Votë jovendimore* votë që s'e detyron parlamentin të marrë vendim.

jovendimtár e *mb* Që nuk i jep zgjidhje përfundimtare një çështjeje.

jovepróre *mb gjuh* >PËSORE. Diatezë joveprore.

joveprúes e *mb* Që vepron a ka ndikim në diçka; që nuk ka fuqi vepruese.

jovetór e *mb gjuh* Që nuk ka vetë; që s'mund të ndryshojë a nuk ndryshon sipas vetës; (*formë*) e pashtjelluar (*e foljes*).Format jovetore të foljeve.

jovëllazërór e *mb*

- ♦ Që s'ka të bëjë me vëllezërit.
- ♦ *fig (Marrëdhënie)* të ftohta.

józm•ë a *f sh a at bot(Mentha piperita)* Mendër e butë. >DHIOZM•Ë A.

jozyrtár e *mb*

- ♦ Që nuk lidhet me zyrën ose me zyrtarët; që nuk del nga ndonjë organ qeveritar; që s'është ngarkuar zyrtarisht për diçka; që s'është zyrtar. Lajme (të dhëna) jozyrtare. Mbledhje jozyrtare. Deklarata jozyrtare. Përfaqësues jozyrtar.
- ♦ Që nuk bëhet sipas rregullave e kërkesave zyrtare; që del jashtë disa caqeve të caktuara zyrtare; që s'është zyrtar. Bisedime (vizitë) jozyrtare.

ju¹(*dhan júve, tr shk ju; kallëz ju, tr shk ju; rrjedh jush*) *vetor*

- ♦ Përdoret për t'iu drejtuar një grupi njerëzish, me të cilët bisedohet ose të cilëve u shkruhet; përdoret për t'iu drejtuar bashkëbiseduesit dhe grupit të njerëzve ku bën pjesë ai. As ju as ata. Vetëm ju. Ju folët! Ju e dini. Varet nga ju (prej jush). Do të vijë pas jush. Punon me ju. Banon te ju. Është nga ju. S'është me ju.
- ♦ Përdoret i ndjekur nga një emër për të dalluar bashkëbiseduesit ose bashkëbiseduesin së bashku me një grup njerëzish që kanë moshë të afërt, pikëpamje, interesa a diçka tjetër të njëjtë. Ju të rinjtë (pleqtë, vajzat, punëtorët). Ju të fshatit (qytetit, malit, fushës). Ju të kohës së luftës.
- ♦ *zyr* Përdoret për të treguar përfaqësuesit e një organi drejtues, institucioni etj., të cilit i drejtohem. Ju, si këshill i lagjes. Ju, si parlament.
- ♦ Përdoret për t'iu drejtuar dikujt me respekt. Ju, zoti ministër.

ju² *përem* Trajtë e shkurtër e përemrit vetor ju në rasat dhanore dhe kallëzore. Ju them juve. Ju dhashë (kërkova) juve. Ju pashë (gjeta, mbledha) ju.

jua Trajtë e shkurtër e shkrirë e përemrit vetor e formuar nga bashkimi i trajtës së shkurtër të vetës së dytë në rasën dhanore të numrit shumës (ju) me trajtën e shkurtër të vetës së tretë në rasën kallëzore të numrit njëjës (e) ose të numrit shumës (i).

júaj *pron (gjin, dhan, kallëz, rrjedh túaj; sh túaj kur prona shënohet nga një emër i gjinisë*

mashkullore; gj, dhan, rrjedh súaj; kallëz túaj; sh túaja kur prona shënohet nga një emër i gjinisë femërore)

♦ Që ju përket juve; pronar i të cilit jeni ju; që e keni ju. **Libri juaj. Shtëpia juaj. Në dhomën tuaj.**

♦ Që ka të bëjë me ju; që ka lidhje të ngushta, lidhje gjaku, farefisnie a ndonjë lidhje tjetër me ju. **Nëna (motra, vëllai, babai) juaj. Shokët tuaj. Shoqet tuaja. Fëmijëve tuaj. Nxënësi juaj. Fqinja juaj.**

♦ Të cilit i përket edhe ju; pjesëtar a anëtar i të cilit jini dhe ju; në të cilin bëni pjesë edhe ju; që e drejtoni ju; në krye të të cilit jeni ju. **Atdheu (qyteti, fshati) juaj. Lagjja (rruga, uzina) juaj. Reparti (sektori) juaj.**

♦ Që është përgatitur a është hartuar nga ju; që e keni bërë ose e bëni ju; që del a krijohet së pari nga ju; që e ushtroni ju. **Tregimi (romani, plani) juaj. Fjala juaj. Puna (mjeshtëria) juaj. Gabimi (kujdesi) juaj. Sipas mendimit tuaj.**

♦ Që e keni ju; që është te ju; që ju dallon a ju karakterizon ju; që ju përket juve; që lidhet me ju; që është a që bëhet për ju. **Krahët tuaj. Zakoni juaj. Sjellja juaj. Vullneti (nderi) juaj. Zotësia (aftësia) juaj. Mosha juaj. Në shërbimin tuaj. Për të mirën tuaj.**

♦ Që ju pëlqen më shumë; që e doni më shumë se të tjerët. **Vendi juaj i përditshëm. Kënga juaj. Pija (ëmbëlsira) juaj.**

♦ Përdoret ku i drejtohem dikujt a flas me dikë që dua ta nderoj. **Libri juaj, shoku mësues. Në emrin tuaj.**

juaj i m sh túajt, f júaja, sh túajat Njeri i afërt, me të cilin keni lidhje gjaku, farefisnie ose miqësie; mik, shok a shoqe që e doni dhe që i besoni shumë. **Disa nga tuajt (nga tuajat). S'është juaji (juaja). Shkoi juaji (juaja). U mundën tuajt (tuajat).**

juán i m sh ë ët Njësi monetare bazë e R.P. të Kinës.

júb•ë a f sh a at bot (*Lavatera arborea; Malva demdromorpha*) Shkurre një-, dy- a shumëvjeçare, 0.5 - 3m e lartë, me gjethe të çara thellë dhe lule bojë trëndafili ose vjollcë, që dalin në tufa; haset kryesisht në vise bregdetare dhe toka kripore; përdoret në mjekësi popullore për ndrydhjet.

jubilár e mb Që lidhet me një përvjetor të rëndësishëm të një ngjarjeje të shënuar; që i përket një jubileu; që bëhet me rastin e një jubileu. **Vit (muaj) jubilar. Ditë jubilarë.**

jubilé u m sh - të Përvjetor i rëndësishëm i jetës së dikujt, i një ngjarjeje të shënuar etj., zakonisht në vite të rrumbullakëta; kremtim për këtë përvjetor. **Jubileu i njëzetë.**

jucundi acti labores /jukúndi ákti labóres/ *shpr It* Shpërblimi i mundit është i ëmbël.

jud i m sh ë ët folk Figurë e përrallave popullore, epërftyruar si lugatqëdel natën dhe përleshet me njerëzit, sidomos me pijanecët.

judaílk e mb I judejve; që ka të bëjë me judejtë.

judaíst i m sh ë ët fet

♦ Pasues i judaizmit.

♦ *vjet* I krishterë i periudhës apostolike.

judaíz•ëm mi m

♦ Fe monoteiste e izraelitëve, e mbështetur në 10 porositë e Moisiut dhe mësimet e rabinëve.

Judaizëm i reformuar. Judaizëm ortodoks. Judaizëm tradicional.

♦ *përmb* Tërësi e judejve.

Judé a f gjeog hist Pjesë jugore e Palestinës së lashtë. >**JAHUDI A.** [Ku leu Krishti? - Edhe ata i thanë "Ndë Bethleem, dheu i Judesë (KK)].

judéu m sh j jtë hist Vendas i Judesë a Jahudisë.

judéj të sh i JUDE U.

judeo- *fjalëform*: judeoarab; judeogjerman; judeokristian; judeospanjoll.

júd•ë a¹f Ligësi.

júd•ë a²fsh a at *K* Pushkë e vjetër.

Júd•ë a *m sh ë ët keq* Tradhtar.[Nga fjala humbën Judë e Pilatë (DA)].

judh i *m sh ënj ënjtë vjet* Çifut.

judhaíz•ëm mi *vjet* Judaizëm.

judh•éc ç i *m sh ë ët A* Gjykatës.

judhénj të *shkurt i* JUDH I.

júd•ë a *f sh ë ët >* JUD•Ë A.

judhëní a *f përmb G* Çifutëri.

judhí u *m sh ínj ínjtë A* Çifut.

judhnéle t *f sh A* Të përbrendshmet e bagëtisë.

júej *pron G* Juaj. [Nën breshní plumbash/ brishtësë e flatrave/ dhe shtegtimi i juej. (AÇ)].

juf *pasth >*UF.

júfk•ë a *f sh a at ushq*

♦ *sh*Petë brumi të gatuar zakonisht me vezë, të thara në diell dhe të copëtuara, që përgatiten si zahire për dimër; petë; petarishte; petka. **Jufka me gjalpë.**

♦ Ëmbëlsirë me petë të pjekura në tigan dhe të përvëluara me sherbet; lloj petulle me sherbet.

jug u *m*

♦ Pikë e horizontit përkundrajt veriut; drejtim në të kundërt të veriut; anë që është në të djathtë kur kthehemi me fytyrë nga lind dielli. **Në jug të qytetit (të fshatit).Me dritare nga jugu. Fryn (vjen) nga jugu. Sheh nga jugu.**

♦ Vend që gjendet në këtë drejtim; banorët e këtij vendi. **Jugu i Shqipërisë. Jugu i Ballkanit (i Evropës). Qytet (bregdet) i jugut. Banorët e jugut. Poli i Jugut gjeopika** më jugore e rrzullit tokësor. **Rrethi Polar i Jugut. Amerika e Jugut. Nga veriu në jug.**

♦ Vend i ngrohtë, në krahasim me vendet e ftohta të Veriut. **Dielli i jugut. Nxehtësia e jugut.**

jugafrikán e *mb I* Afrikës së Jugut; që ka të bëjë me vendasit a banorët e Afrikës së Jugut.

jugafrikán i *m sh ë ët* Vendas a banor i Afrikës së Jugut.

jugafrikán•e ja *f sh e et f e* JUGAFRIKAN I.

júg•ë a *f*

♦ Erë e ngrohtë që fryn nga jugu dhe që zakonisht sjell shi. **Fryn jugë. E dogji juga grurin. E ha (e rreh) juga (një vend) e zë era e jugut. E hëngri juga borën** e shkriu borën era e ngrohtë e jugut.

♦ >JUG U. [Skënderbeu mundi të formonte një shtet shqiptar ... i cili përfshinte pothuajse të tërë Shqipërinë e Mesme, përveç Durrësit, një pjesë të Veriut dhe disa krahina të Jugës. (AE)]

**

juga e bardhë Juga e bardhë erë e ngrohtë që fryn nga jugu në fillim të pranverës dhe që çel lulet; era e luleve.

jugëzézë a *f krahin* Erë e jugut që dëmton bimët.

jugkoreán e *mb I* Koresë së Jugut; që ka të bëjë me Korenë e Jugut, me vendasit a banorët e saj.

jugkoreán i *m sh ë ët* Vendas a banor i Koresë së Jugut.

jugkoreán•e ia *f sh e et f e* JUGKOREAN I.

juglindj•e a *f* Anë e horizontit ose drejtim midis jugut dhe lindjes.

juglindór e *mb I* juglindjes; që ndodhet në juglindje të një vendi. [Njëri grup i përket një kohe të hershme, që lidhet me kontaktet e para të shqiptarëve me sllavët e ardhur në këtë kënd të Europës Juglindore. (ShS)]

jug•ónj *kal óva úar A* Ngrij.

jugór e mb

♦ *gjeog* Që gjendet në jug të diçkaje; që është i viseve të cilat ndodhen në jug; i jugut. **Poli Jugor. Gjysmërruzulli Jugor. Tropiku Jugor.**

♦ Që fryn a vjen nga jugu.

♦ Që lidhet me vendet e ngrohta të jugut; që u përket këtyre vendeve; që është karakteristik për vendet e ngrohta të jugut ose për banorët e tyre. **Dielli jugor. Ngrohtësi jugore. Netët jugore.**

Bimësi jugore. Temperament jugor.

*

gjerësi gjeografike jugore*gjeog* Largësi e një vendi nga Ekuatori në drejtim të Polit të Jugut. **jugoslláv e mb hist** I Jugosllavisë; që ka të bëjë me Jugosllavinë, me vendësit a banorët e saj.

jugoslláv i m sh ë ët hist Vendës a banor i Jugosllavisë.

jugoslláv•e ja f sh e et hist f e JUGOSLLAV I.

Jugoslláv i a f gjeog hist Shtet në Europën Juglindore, i themeluar si mbretëri e serbëve, kroatëve dhe sllovenëve më 1918. **Republika Socialiste Federative e Jugosllavisë. Shpërbërja e Jugosllavisë.**

jugoslláviz•ëm mi f pol Doktrinë politike e shtetit jugosllav dhe e interesave të grupimit që përfaqëson.

jugperëndím i m Anë e horizontit ose drejtim midis jugut dhe perëndimit.

jugperëndimór e mb Që gjendet në jugperëndim të diçkaje; që është i viseve të cilat ndodhen në jugperëndim.

jugúam (i) e (e) mb A I ngrirë.

jugvietnaméz e mb I Vietnamit të Jugut; që ka të bëjë me Vietnamin e Jugut, me vendësit a banorët e tij.

jugvietnaméz i m sh ë ët Vendas a banor i Vietnamit të Jugut.

jugvietnaméz•e ja f sh e et f e JUGVIETNAMEZ I.

júha onomat Thirrje tallëse për të përzënë viktimën.

juk u m J Kapiçë e shtresave dhe mbulesave të vëna në një cep të dhomës.

júk•ë a f sh a at bot (Yucca L.) Gëmushë me blerim të përhershëm, me kërcëj të gjatë që nxjerrin tufa lulesh të bardha në majë; rritet në vise me klimë të butë.

Jul i m mit rom I biri e Eneas.

julián e mb I Jul Qezarit; që ka të bëjë me Jul Qezarin. **Kalendari julian.**

jullár i m sh ë ët Kapistër e kalit.

jumí a f sh - të bujq Plor.

Junán i¹ m vjet gjeog Greqi. [...**më mirë të djegësh veten/ se ta marrë Junani shkretë** (Pop).]

Junán i² m gjeog Krahinë në pjesën jugperëndimore të R.P. të Kinës.

jung u m sh ë ët bot A Xunkth.

juniór e mb (Skuadër) e paratërinjve.

juniorë t m sh sport Skuadër e paratërinjve.

junkér i m sh ë ët hist Aristokrat prusian.

junkeríz•ëm mi m hist Parime të partisë aristokrate të Prusisë.

Junón•ë a f mit rom Perëndesha më e rëndësishme e romakëve; gruaja dhe motra e Jupiterit; mbrojtëse e martesës dhe rojë e grave.

júnt•ë a f sh a at

♦ Qeveri e formuar zakonisht nga një grup oficerësh pas një grusht shteti. **Junta fashiste e Spanjës.**

♦ Këshill i lartë i shtetit spanjoll.

Jupitér i m

- ♦ *mit rom* Perëndia kryesore e romakëve; perëndi e rrufesë dhe shkrepitës. >**ZEUS I.**
- ♦ *astr* Planeti më i madhe më i ndritshëm i sistemit diellor, gjigand i gaztë me diametër 142 800 km, i pesti nga Dielli.

jur ndajf Me ngut.

jurasiq e mb gjeol I jurasikut; që ka të bëjë me jurasikun.

jurasiq u m gjeol Periudhë e dytë e erës së mesozoikut, midis triasikut dhe kretakut, kur dinozaurët mbizotëronin në tokë e në det dhe kur u shfaqën shpendët e parë.

jurí a f sh - të

- ♦ Grup njerëzish që përbëjnë një komision, i cili ka për detyrë të vlerësojë e të shpallë fituesit në një garë, konkurs etj.; gjyqtari në një garë, ndeshje sportive etj. **Juria e festivalit të këngës.**

- ♦ *drejt* Grup njerëzish që caktohen për të marrë pjesë në një gjyq me të drejtën që të vendosin për fajësinë ose pafajësinë e të pandehurit. **E gjykuan me ndihmën e jurisë.**

juridik e mb Që lidhet me normat e me ligjet e së drejtës të një shoqërie, si dhe me shpjegimin, studimin e zbatimin e tyre; ligjor; që lidhet me drejtësinë dhe me të drejtën; i drejtësisë e i së drejtës. **Shkencat juridike. Norma (pikëpamje) juridike. Rregullim (veprim) juridik. Sistem (rend) juridik. Këshillë (ndihmë) juridike. Vartësi ekonomike dhe juridike e të miturve.**

*

ndërgjegje juridike Formë e ndërgjegjes shoqërore ku gjejnë shprehjen pikëpamjet, mendimet dhe qëndrimi i shtetasve ndaj së drejtës.

person juridikzyr Institucion, shoqëri etj. që i është njohur ligjërisht e drejta të përfaqësojë vetveten para shtetit për veprimtarinë që kryen.

juridikisht ndajf Nga pikëpamja juridike; me ligj, në bazë të normave dhe të rregullave juridike.

Sanksionohen juridikisht. E varur juridikisht. S'është në fuqi juridikisht.

juridiksión i m sh e et

- ♦ E drejtë e një organi për të bërë një gjyq, për të zgjidhur një çështje, për të ushtruar një veprimtari të caktuar etj. në përputhje me ligjin. **Juridiksion ndërkombëtar. Juridiksion gjyqësor (administrativ, ushtarak, civil).**

- ♦ Sferë brenda së cilës ushtrohet një e drejtë a një veprimtari; vendi a rrethi brenda të cilit një organ vepron dhe ka të drejta të plota të ushtrojë detyrën e tij. **Hynte në juridiksionin e tij.**

jurisprudéncë a f libr Shkencë e drejtësisë; drejtësia si specialitet a si profesion.

juríst i m sh ë ët Specialist në fushën e drejtësisë. [...në njenën anë, juristi formal e realist, dhe në anën tjetër, produkti - si me thanë - i netëve andrrimtare orientale (KM).]

juríst•e ja f sh e et f e JURIST I.

jurísht ndajf krahin G Me ngut; me rrëmbim.

jurt i m sh e et Ç Parcelë me ullinj.

júrt•ë a -a f sh a at Çadër me kubë rrethore, kryesisht e mongolëve.

jur•úer óre mb vjet Juridik.

jurrá pasth>URRA.

jus civile /jus çivíle/ *shpr lt drejt* E drejta civile.

jus naturale /jus naturále/ *shpr lt drejt* E drejta natyrore.

jus sanguinis /jus sanguínis/ *shpr lt drejt* E drejta (e kombësisë) sipas gjakut.

jus soli /jus sóli/ *shpr lt drejt* E drejta (e kombësisë) sipas vendlindjes.

jusk a f sh a at A Kokërr gruri.

júsk•ë a f sh a at G Dërrasë e hollë; rrip i hollë prej druri.

justifikím i m sh e et

- ♦ Përligjje; shfajësim.
- ♦ Provë, dëshmi a vërtetim për diçka; ajo që them për të justifikuar diçka; përligjje, shfajësim.

Nxjerr (gjen) justifikime.

justifik•óhem óva (u) úar

I *vetv* Përligj sjelljen, qëndrimin a veprimin tim; përligjem, shfajësohem. **U përpoq të justifikohet.**

II pës e JUSTIFIK•OJ.

justifik•ój kal óva úar Përligj, shfajësoj. **Nuk e justifikon veten.**

justifikúar (i e) mb I përligjur. [**ky angazhim përparësor ka qenë i justifikuar.** (ShS)]

justifikúesh•ëm (i) me (e) mb I përligjshëm.

justifikueshmëri a f libr Të qenët i përligjshëm, i justifikueshëm.

justitia fundamentum regnorum /justítia fundaméntun renjórum/ *shpr It* Drejtësia është themeli i sundimit.

justitia omnibus /justítia ómnibus/ *shpr It* Drejtësi për të gjithë.

jush dhan, rrjedh e JU. Secili prej jush. [Kështu mes jush shekullin ndani/ Dhe mijëvjeçarin ndani ju (IK).]

jush•k ku m sh qe qet bot (*Ilex aquifolium*) Shkurre me gjelbërim të përhershëm, me gjethe të shkëlqyeshme e gjembake, me lule të bardha që lidhin kokrra të vogla në ngjyrë të kuqe të ndezur ose të verdhë.

júshqe t sh i JUSH•K KU.

jutbínas i m sh - it folk Banor i Jutbinës. [Personazhet e tij arrijnë të realizojnë vetëdijen e bashkësisë, që shprehet në konceptet "Jutbinë" dhe "jutbinas", por është e vështirë të kërkohet më shumë se kaq. (ShS)]

jút•ë a f bot (*Conchorus capsularis*) Bimë barishtore njëvjeçare, me kërcell të drejtë, 2 - 3 m të lartë, që përdoret për të nxjerrë fibër; kokrrat dhe gjethet janë të ngrënshme, kurse rrënjët përdoret për mjekime tradicionale.

Jutlánd i m gjeog Siujdhesë në Europën Veriperëndimore, që përfshin Danimarkën, pjesën veriore të shtetit të Shlesvig-Holshtainit të Gjermanisë.

Juthrobóg u m mit sll Perëndi e hënës.

júve veta II sh dhanore e JU.

juvenílie t sh let Shkrime të periudhës së rinisë së hershme.

Juvént•ë a f mit rom Perëndeshë e rinisë. >**HEB•Ë A.**

jýnë pron A >**YNË.**

jyt e pron A Yt. **Kali jyt.**